

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

دفترتألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطی نظری

راهنمای برنامه‌ی درسی

حوزه‌ی تربیت و یادگیری

زبان و ادبیات فارسی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فهرست مطالب

- پیش‌گفتار رئیس سازمان / مدیر کل دفتر تألیف کتاب‌های درسی.....۵
مقدمه.....۶

فصل یکم:

- منطق برنامه‌ی حوزه‌ی تربیت و یادگیری زبان و ادب فارسی.....۹
○ ضرورت، منطق، فلسفه‌ی وجودی و کارکرد حوزه.....۱۱
○ محدوده و قلمرو.....۱۲

فصل دوم:

- شایستگی‌ها به تفکیک دوره و پایه.....۱۵
○ اهداف دوره‌های تحصیلی.....۱۶
○ شایستگی‌های تلفیقی با سایر حوزه‌ها.....۱۷

فصل سوم:

- محتوا.....۱۹
- کلیدواژه‌های محتوایی.....۲۱
- ایده‌های کلیدی استخراج شده از شایستگی‌ها.....۲۲
- جدول ایده‌های کلیدی، مفاهیم اساسی، خُرده مفاهیم... در دوره‌ی ابتدایی.....۲۴
- جدول ایده‌های کلیدی، مفاهیم اساسی، خُرده مفاهیم... در دوره‌ی متوسطه اول.....۳۰
- جدول ایده‌های کلیدی، مفاهیم اساسی، خُرده مفاهیم... در دوره‌ی متوسطه دوم.....۳۳
- جدول ایده‌های کلیدی، مهارت‌های اساسی، خُرده مهارت‌ها... در دوره‌ی ابتدایی.....۴۰
- جدول ایده‌های کلیدی، مهارت‌های اساسی، خُرده مهارت‌ها... در متوسطه‌ی اول.....۴۹
- جدول ایده‌های کلیدی، مهارت‌های اساسی، خُرده مهارت‌ها... در متوسطه‌ی دوم.....۵۵

فصل چهارم:

- راهبردهای یاددهی-یادگیری.....۶۱
○ راهبردهای آموزش ویژه‌ی حوزه‌ی تربیت و یادگیری زبان و ادب فارسی.....۶۲
○ شیوه‌های مورد نظر در راهبردهای یاددهی-یادگیری.....۶۵
○ روش‌های عام یاددهی- یادگیری.....۶۷

فصل پنجم:

- راهبردهای ارزشیابی.....۷۳
○ اصول حاکم بر ارزشیابی پیشرفت تحصیلی.....۷۳
○ انواع ارزشیابی.....۷۶

- انواع باز خورد..... ۸۱
- اقدامات جبرانی، تکمیلی و اصلاحی..... ۸۳
- مهم ترین کاربردهای ارزشیابی..... ۸۴
- ارزیابی فرایند یاددهی - یادگیری..... ۸۴
- ارزشیابی های آموزشی با توجه به سنجهی مورد استفاده..... ۹۳

پیوست ها:

- خلاصه ی گزارش پژوهش ها و اسناد بالادستی ۹۸
- گزاره های استخراج شده از اسناد ۱۰۹
- خلاصه ی فصل پنج گزارش پژوهشی حوزه ی تربیت و یادگیری زبان و ادبیات فارسی..... ۱۲۸
- ساختار نظام آموزش و پرورش..... ۱۵۲
- زمان تعلیم و تربیت (تعیین جدول زمانی) ۱۵۳
- رویکردهای برنامه درسی زبان آموزی..... ۱۵۵
- ساحت های تعلیم و تربیت در سطوح تحصیلی..... ۱۵۹
- صلاحیت های اختصاصی معّلم..... ۱۶۵

- فهرست منابع..... ۱۷۴

پیش‌گفتار رئیس سازمان / مدیر کل دفتر تألیف:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

مقدمه:

راهنمای برنامه‌ی درسی در هر حوزه‌ی تربیت و یادگیری، چونان نظام‌نامه و نقشه‌ای است که همه‌ی سازوکارهای برنامه ریزی، طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی را نمایان می‌سازد و دامنه‌ی مطالعاتی و بهره‌گیری از پژوهش‌ها را نشان می‌دهد.

در شکل‌گیری ذهن سازمان یافته و ایجاد نقشه‌ی ذهنی، همسویی در رفتار و ادراک همگرا، لازم است سپهر ذهنی واحدی سامان بگیرد. این هم محقق نخواهد شد مگر بر پایه‌ی گفت‌وگو سازی پی گیرانه و تدوین برنامه و زنجیره‌ای برنامه مدار؛ زیرا تمرین و تکرار مبتنی بر برنامه، تجربه را پدید می‌آورد و تجربه هم سبب یادگیری و مهارت می‌شود و مهارت اگر با نبوغ در آمیزد، خود را به مرز هنر می‌رساند.

از این رو، این برنامه در پی آن است تا از راه پرورش مهارت‌های زبانی با رویکرد مهارتی، زمینه‌های رشد و شکوفایی جلوه‌های هنری ذهن و زبان را در یادگیرندگان، فراهم آورد.

این برنامه، وجه اشتراک و افتراق روشنی با برنامه‌های پیشین دارد؛ آن چه برنامه‌ی کنونی را متمایز می‌سازد، بهره‌گیری از رویکرد عام فطرت‌گرایی توحیدی آن است که منبعث از اسناد تحوّل‌ی و به ویژه، برنامه‌ی درسی ملی است؛ اما در بخش مبانی ویژه‌ی حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی، تا حدودی نقاط مشترک و مشابهت‌هایی با برنامه‌های گذشته دارد.

این سند، از سویی ریشه در اسناد بالادستی (سند تحوّل بنیادین آموزش و پرورش، فلسفه‌ی تعلیم و تربیت، مبانی نظری تحوّل بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی ج.ا.ا، و برنامه‌ی درسی ملی) دارد و از سوی دیگر، از مطالعات و پژوهش‌های برونی، مایه‌ور است؛ به همین روی، بنیان‌های قابل اعتماد و استواری دارد. به بیان دیگر، در زمینه‌های اهداف، اصول و رویکرد، این برنامه به «برنامه‌ی درسی ملی» چشم دوخته است و در مبانی علمی قلمرو دانش ویژه‌ی این حوزه (زبان آموزی)، از نتایج پژوهش‌ها و مطالعات، بهره گرفته است.

تدوینگران این برنامه، کوشیده‌اند از بیشینه‌ی گام‌های پیموده و تجربه‌های پیشین، به‌گزینی کنند تا چارچوب قابل اعتمادتری تهیه و تنظیم گردد. برای این هدف، مراحل زیر، پیموده شده است:

- بررسی و استخراج گزاره‌های کلیدی مبانی نظری تحوّل بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی جمهوری اسلامی ایران؛
- بررسی و استخراج گزاره‌های کلیدی فلسفه‌ی تعلیم و تربیت در نظام جمهوری اسلامی ایران؛
- بررسی و استخراج گزاره‌های کلیدی سند تحوّل بنیادین آموزش و پرورش؛

- بررسی و استخراج گزاره‌های کلیدی برنامه‌ی درسی ملی؛
  - بررسی و استخراج گزاره‌های کلیدی از پژوهش‌های انجام گرفته در قلمرو زبان و ادبیات فارسی؛
  - برهم نهی گزاره‌ها با رعایت تقدّم اسناد بالادستی و همسویی گزاره‌ها برای تدوین راهنمای برنامه‌ی درسی حوزه یادگیری زبان و ادبیات فارسی.
- مسولان محترم دفتر تألیف کتاب‌های درسی، نشست‌های پیوسته و گسسته‌ی فراوانی در طول سال ۱۳۹۴ با کارگروه‌های هر یک از حوزه‌های تربیت و یادگیری در طبقه‌ی هشتم سازمان و دیگر محیط‌های بیرونی برای به سامان آوردن این برنامه، برگزار کرده‌اند؛ مباحث بازگو شده در طول جلسات متعدد، برای ساماندهی بحث‌ها و کمک به شکل‌گیری ذهنیت همگرا، اقدام به نگارش، بازخوانی، پیرایش و ویرایش این برنامه، بسیار اثربخش و تاثیرگذار بوده است؛ به همین سبب از همه‌ی گردانندگان محترم آن برنامه‌ها در دفتر تألیف کتاب‌های درسی که زحمات فراوان کشیده‌اند، صمیمانه سپاسگزاریم و از خدای رحمان برای همه‌ی این همکاران ارجمند، سلامت و سعادت خواستاریم.
- از ناظر محترم این طرح که در همه‌ی جلسات و مذاکرات، دیدگاه‌های گوناگون را شنیدند و پس از بازخوانی اثر، با رهنمودهای ارزنده، مسیر صلاح و سداد علمی را نشان داده‌اند و لغزشگاه‌ها را پیراستند، قدردانی می‌کنیم.
- از همکاران ارجمند این طرح که در مراحل مختلف مطالعه، تدوین و تنظیم نهایی، کوشیده‌اند، سپاس‌گزاریم و امیدواریم در پهنه‌ی تعلیم و تربیت میهن عزیزمان ایران، پویه‌های پایایی داشته باشند.

مجری طرح

فریدون اکبری شلدره

۱۳۹۵ خورشیدی

فصل یکم

منطق برنامه حوزه
زبان و ادب فارسی

منطق برنامه حوزه تربیت و یادگیری زبان و ادبیات فارسی

بر پایه‌ی تعلیم اسلامی، انسان، موجودی یادگیرنده و آموزش‌پذیر است و از توانایی زبان به عنوان استعداد خدادادی برخوردار است و این موهبت الهی را برای تبیین مبانی جهان‌شناختی به کار می‌گیرد. بنیان تعلیم و فراگیری، ریشه در توانایی‌های مغزی دارد. یکی از اصلی‌ترین آبخورهای پرورش مغز و پویاسازی ذهن، توانایی بهره‌گیری از زبان است. زبان، درگاه تعلیم و تربیت و شاهراه ورود به دنیای یادگیری دیگر علوم است؛ به همین سبب، زبان آموزی یا فراگیری زبان رسمی، نخستین قدم در آموزش و برنامه‌های درسی به شمار می‌آید. زبان رسمی و معیار در آموزش عمومی کشور ما «فارسی» است.^۱*

کارکرد و پیامد:

مقصود ما از «کارکرد»، تبیین نقش گزاره‌ی خبری در فرایند تعلیم و تربیت حوزه‌ی یادگیری زبان و ادب فارسی و ارتباط آن با دیگر حوزه‌هاست.

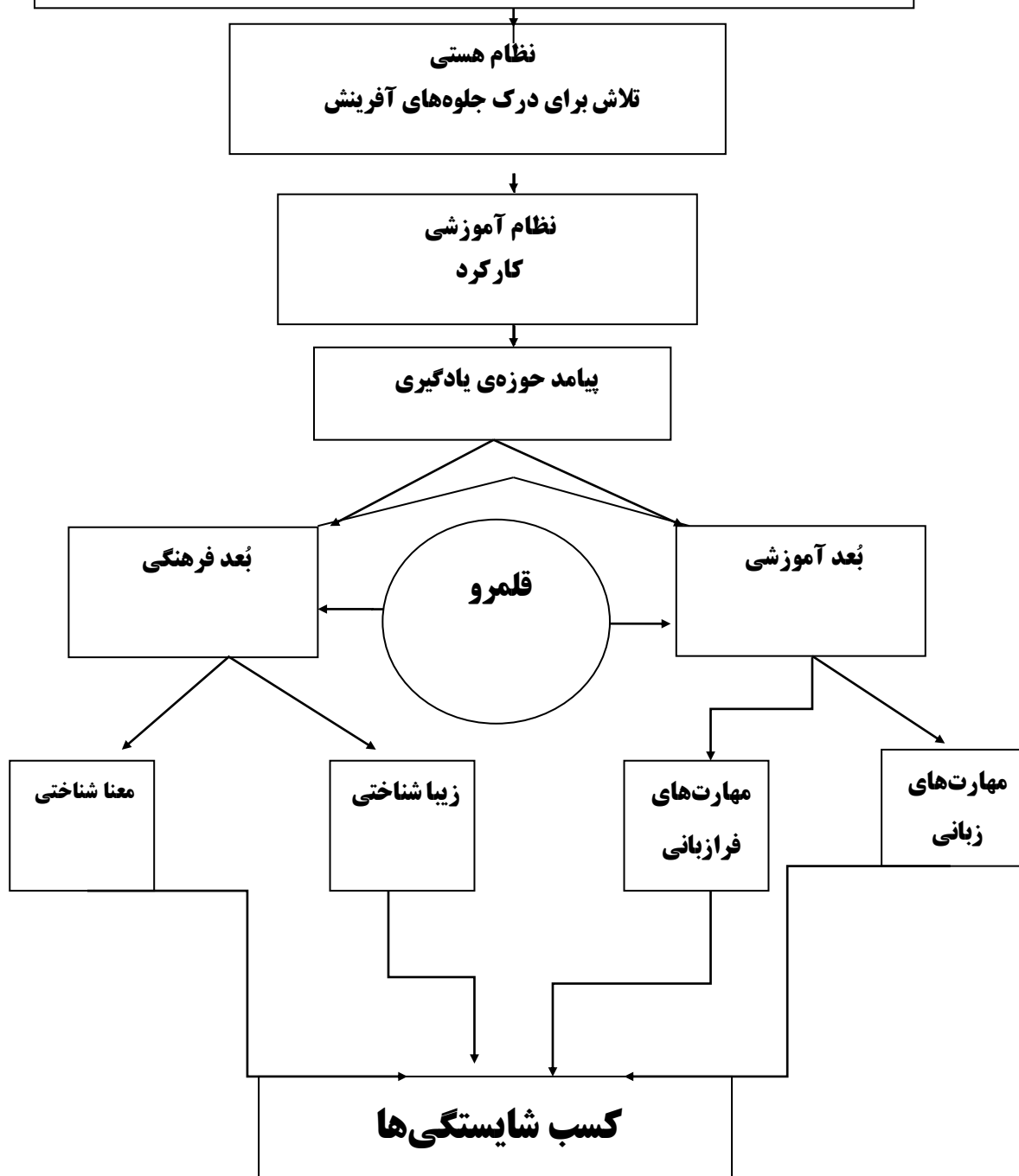
خواست ما از «پیامد» بازنمایی تأثیر پرورشی و آموزشی گزاره‌ی خبری و تحقق آن در رفتارهای فردی و اجتماعی است که برنامه‌ی درسی حوزه‌ی تربیت حوزه‌ی یادگیری زبان و ادب فارسی بر آن تأکید دارد.

---

^۱* در اصل پانزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز به این موضوع، تصریح شده است:

«زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران فارسی است. اسناد و مکاتبات و متون رسمی و کتب درسی باید با این زبان و خط باشد؛ ولی استفاده از زبان‌های محلی و قومی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی و تدریس ادبیات آن‌ها در مدارس، در کنار زبان فارسی، آزاد است.»

«منطق برنامه‌ی درسی حوزه‌ی یادگیری زبان و ادب فارسی»

نمودار ۱: منطق برنامه‌ی درسی حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی

ضرورت، منطق و فلسفه ی وجودی و کارکرد حوزه

زبان و ادبیات فارسی، رمز هویت ملی و سبب پیوستگی و وحدت همه ی اقوام ایرانی و گنجینه ی گران ارجی است که گذشته را به حال و آینده پیوند می دهد. در این حوزه، دانش آموزان با پیکره ی نظام مند و عناصر سازه ای زبان به گونه ای روشمند و علمی آشنا می شوند و توانایی خلق و نگارش و آفرینش در این حوزه را کسب می کنند.

بنیاد ارتباط انسان با دیگران، بر زبان، استوار است. آموزش زبان، بستر مناسبی را برای پرورش مهارت ها و ارزش های اخلاقی دانش آموزان در قالب های متنوع زبان و ادبیات به صورت شفاهی، دیداری و نوشتاری و برای مقاصد و مخاطبان گوناگون فراهم می کند که شامل یادگیری زبان، یادگیری از طریق زبان و یادگیری درباره ی زبان می شود.

زبان، دو کارکرد اصلی دارد:

- ۱ - کارکرد ارتباطی؛ از این توانش زبانی در برقراری ارتباط اجتماعی میان افراد جامعه، بهره گرفته می شود.
  - ۲ - کارکرد فکری؛ زبان بستری برای تفکر است. پرورش مهارت های زبانی زمینه ی درک مفاهیم در سایر متون و موضوعات درسی را فراهم کرده، به رشد مهارت های اجتماعی، شخصی، ذهنی، ارتباطی، فرهنگی، مطالعه و پژوهش و ارزش های اخلاقی کمک می کند.
- همچنین زبان، ابزاری برای آفرینش زیبایی هنری است که ادبیات نام دارد. از زبان برای هدف های گوناگون استفاده می شود. از جمله برای برآوردن نیازهای روزمره، تأثیرگذاری بر افکار و رفتار دیگران، ایجاد تفاهم در روابط اجتماعی، انجام تحقیق و کسب اطلاعات، آشنایی با پیشینه ی فرهنگی، حفظ آداب و رسوم قومی - محلی، احساس تعلق و ایجاد هویت ملی، قدرت بیان عقاید شخصی، دریافت ایده ها و افکار، بیان تخیلات و بدیعه گویی و دادن اطلاعات در زمینه های گوناگون.
- زبان فارسی بنابر اصل پانزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، زبان رسمی و کلید فهم ذخایر ارزشمند علمی و ادبی تمدن ایرانی - اسلامی و از ارکان هویت ملی و فرهنگی ایرانیان است. همچنین زبان فارسی حافظ وحدت ملی و سبب اعتلای رشد فرهنگی و اجتماعی مردم میهن ماست. برنامه ی درسی زبان آموزی در بین برنامه های درسی بخصوص دوره ی ابتدایی از اهمیت فراوان برخوردار است، زیرا علاوه بر موارد مذکور، در یادگیری دروس دیگر از قبیل ریاضی، دینی، علوم و ... نیز تأثیر به سزایی دارد.

محدوده و قلمرو حوزه:

آموزش زبان و ادبیات فارسی بر چهار مهارت زبانی گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن از طریق رمزگشایی و رمزگذاری نمادهای آوایی (شنیداری) و خطی (دیداری) و مهارت‌های فرا زبانی (تفکر، نقد و تحلیل) و چگونگی کاربرد آنها و نیز ادبیات فارسی تأکید دارد. در این حوزه، دانش‌آموزان به فهم زبان، باورها، ارزش‌ها و نگرش‌ها، ساختار زبانی، جایگاه و گشتار زبان فارسی و پیکره‌ی نظام‌مند و عناصر سازه‌ای و عوامل هنری و زیبایی در منابع اصیل و ادبیات کهن و معاصر دست می‌یابند.

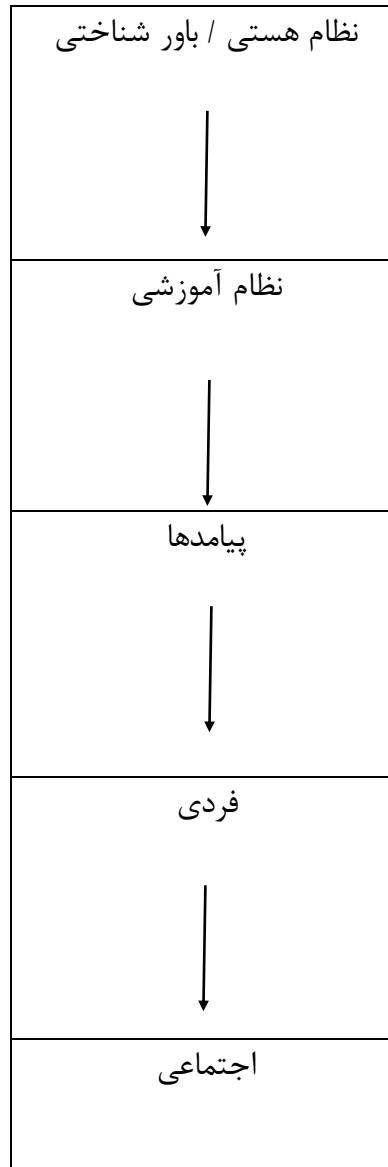
آموزش زبان و ادبیات فارسی، با رویکرد مهارتی-ارتباطی انجام می‌گیرد و بر انتقال ارزش‌های فرهنگ اسلامی-ایرانی تأکید دارد. زبان در بستر تجربیات ارتباطی طبیعی، بیشتر و بهتر آموخته می‌شود. لذا قانونمندی‌های زبانی شامل تلفظ کلمات، ساخت کلمات و ساخت دستوری، از طریق کسب تجربیات واقعی و وابسته به موقعیت‌های فرهنگی دانش‌آموزان صورت می‌گیرد. این امر خصوصاً در سال‌های اولیه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مجموعه‌ی تجربیات ارائه شده در قالب‌های گوناگون زبان و ادبیات فارسی، دانش‌آموزان را افرادی پایبند به ارزش‌های ملی و دینی و متخلق به آداب و اخلاق متعلق به این سرزمین می‌پرورد و آنان را در حفظ فرهنگ و تمدن خویش توانمند می‌کند.

بنابراین، کارکرد خاص این حوزه، بر شناخت آبخورهای فرهنگی - باورشناختی و تقویت هویت ملی، برای پرورش روحیه‌ی خودباوری فرهنگی و اعتماد به نفس در کاربرد مهارت‌های زبانی، تأکید دارد. این حوزه بر توجه به پیشینه‌ی میراث فرهنگی، حفظ آداب و رسوم قومی و محلی، تفاهم در روابط اجتماعی، تحکیم وحدت و هویت ملی، تقویت حس زیبایی شناسی و... تأکید دارد.

محدوده و قلمرو مهارت‌های فرا زبانی حوزه یادگیری زبان و ادبیات فارسی، عبارت‌اند از:

۱- محدوده مهارت تفکر؛

۲- محدوده مهارت تحلیل و نقد.

نمودار ۲: منطق برنامه‌ی درسی حوزه‌های یادگیری

ارتباط طولی نظام هستی / باورشناختی و نظام آموزشی با پیامدهای فردی و اجتماعی گزاره‌های اسناد بالادستی

فصل دوم

شایستگی‌های حوزه

زبان و ادب فارسی

شایستگی‌های حوزه یادگیری زبان و ادبیات فارسی به تفکیک دوره و پایه

- شایستگی‌های دوره‌های تحصیلی

دوره اول ابتدایی

- با شناخت نشانه‌های خط فارسی، ترکیب‌های متفاوتی را برای بیان خواسته‌های خود به کار می‌گیرد (گفتاری / نوشتاری).
- متون ساده نظم و نثر فارسی را به زبان معیار و روان (با دقت، سرعت، لحن و آهنگ مناسب) می‌خواند و معانی آن‌ها را درک می‌کند.
- با مطالعه حکایت‌ها و متون نظم و نثر فارسی، آموزه‌های آن‌ها را در زندگی روزمره به کار می‌گیرد.

دوره دوم ابتدایی

- ۱- با شناخت عناصر و ساختمان تشکیل دهنده یک متن نثر یا شعر فارسی، از آن‌ها در پاسخ دادن به نیازهای خود، در موقعیت‌های مختلف استفاده می‌کند.
- ۲- متون معاصر و نمونه‌هایی از متون ادبی کهن را روان و با رعایت لحن می‌خواند و تفاوت‌های این دو را بیان می‌کند (نوشتاری / گفتاری).
- ۳- با مطالعه حکایت‌ها و متون نظم و نثر فارسی، آموزه‌های آن‌ها را در زندگی روزمره به کار می‌گیرد.

دوره اول متوسطه

- ۱- با شناخت عناصر و ساختمان تشکیل دهنده و نقش قانون‌مندی‌های زبانی، آثار نظم و نثر فارسی را تحلیل می‌نماید و آن‌ها را در دریافت و انتقال پیام، به کار می‌گیرد.
- ۲- گونه‌های زبانی را در متون ادبی، مطالعه می‌کند و شباهت‌ها و تفاوت‌های آن‌ها را در انتقال ارزش‌های دینی - فرهنگی بررسی می‌کند (نوشتاری / گفتاری).
- ۳- پس از تأمل در محتوای تمثیل‌ها، حکایات و آثار برجسته ادبیات، از این آموزه‌ها در انتقال باورها و نگرش‌ها استفاده می‌کند.

دوره دوم متوسطه (شایستگی های نهایی)

۱. عناصر و ساختمان تشکیل دهنده و نقش قانون‌مندی‌های زبانی را در آثار نظم و نثر فارسی، تحلیل می‌نماید و آن‌ها را در دریافت، تولید و انتقال پیام به کار می‌گیرد.
۲. از قابلیت زبان فارسی در موقعیت‌های پیچیده، برای حل مسائل یا رفع نیازها در زندگی اجتماعی و در قالب زبانی مناسب استفاده می‌کند.
۳. نقش زبان را در انتقال ارزش‌های دینی - فرهنگی، با تحلیل عملکرد اسوه‌ها و شخصیت‌های دینی، فرهنگی و انقلابی، در قالب یک مقاله، گزارش می‌کند.
۴. سبک‌های ادبی دوره‌های زمانی و روند شکل‌گیری آن‌ها را شناسایی می‌کند و سیر تحول و تطور ادبیات فارسی را بررسی و نقد می‌نماید.
۵. آثار برجسته ادبیات ایران و جهان را از نظر روش تولید و نوشتن خلاق، مقایسه می‌کند؛ آن‌ها را در تولید خود به کار می‌گیرد.
۶. با مطالعه تمثیل‌ها، حکایات و اندرزهای اخلاقی در متون ادبی، معیارهای سبک زندگی ایرانی - اسلامی را شناسایی می‌کند و به کار می‌گیرد.

شایستگی‌های تلفیقی با سایر حوزه‌های یادگیری

بر پایه‌ی برنامه‌ی درسی ملی، حوزه‌های تربیت و یادگیری به یازده عنوان زیر، بخش شده‌اند:

- حکمت و معارف اسلامی (۱)، - قرآن و عربی (۲)، - زبان و ادبیات فارسی (۳)
- فرهنگ و هنر (۴)، - سلامت و تربیت بدنی (۵)، - کار و فناوری (۶)
- علوم انسانی و مطالعات اجتماعی (۷)، - ریاضیات (۸)، - علوم تجربی (۹)
- زبان‌های خارجه (۱۰)، - آداب و مهارت‌های زندگی و بنیان خانواده (۱۱). (ر. ک: برنامه‌ی درسی ملی، ص ۶۴)

شایستگی‌های مشترک میان حوزه‌های یادشده، به تفکیک شماره‌های هر یک، به شرح زیر، است:

- تقویت اصول و مبانی فرهنگی و تربیتی اسلامی و ارزش‌های اخلاقی مبتنی بر اندیشه‌ی اسلامی (اخلاق)؛ مشترک با حوزه‌های ۱،۲،۳،۴،۷،۱۱
- تقویت مهارت‌های زندگی در فرآیند آموزش زبان فارسی (عمل)؛ مشترک با حوزه‌های ۳،۱۱
- تقویت اخلاق فردی و اجتماعی به منظور تربیت شهروند مطلوب (اخلاق)؛ مشترک با حوزه‌های ۱،۲،۳،۷،۱۱
- آشنایی با نهادهای اجتماعی و سازمان‌های موجود در ایران (علم)؛ مشترک با حوزه‌های ۳،۴،۶،۷،۱۱
- آشنایی با مفاهیم و موضوعات بهداشت فردی و اجتماعی مرتبط با برنامه‌ی درسی زبان فارسی (علم)؛ مشترک با حوزه‌های ۳،۵،۷،۹،۱۱
- آشنایی با چهره‌های فرهنگی-تربیتی-علمی-سیاسی و... (علم)؛ مشترک با حوزه‌های ۱،۳،۴،۶،۷،۸،۹،۱۱
- تقویت روحیه‌ی دینداری؛ غیرت ملی و وفاداری به نظام اسلامی (ایمان)؛ مشترک با حوزه‌های ۱،۲،۳،۴،۷،۱۱
- تقویت روحیه‌ی زیبایینی و تفکر در آیات و نعمات الهی (تفکر و تعقل)؛ مشترک با حوزه‌های ۱،۲،۳،۴،۵

فصل سوم

محتوا

در حوزه

زبان و ادب فارسی

محتوا

جهت‌گیری‌های کلی در سازماندهی محتوا و آموزش حوزه

در سازماندهی محتوا در دوره‌ی ابتدایی عمدتاً کارکرد ارتباطی زبان، مورد توجه قرار می‌گیرد و کارکرد هنری زبان، صرفاً با هدف لذت بردن از محتوای آثار، دنبال می‌شود. در دوره‌های تحصیلی بالاتر، توجه به کارکرد هنری زبان با هدف انتقال ارزش‌های فرهنگی و رشد و تقویت توانمندی‌های هنری مترجمان و کسب هویت ملی صورت می‌گیرد.

گزارش فرایند کار و تعاریف کلیدواژه‌ها

پس از مطالعه و بررسی دقیق سند تحول و برنامه‌ی درسی ملی، دلالت‌هایی که با چهارچوب برنامه‌ی درسی حوزه‌ی یادگیری زبان و ادب فارسی، هم‌خوانی و تناسب بیشتری داشت؛ استخراج شد و پس از گفت و گوهای فراوان و بازخوانی اسناد و هم‌افزایی در نشست‌های کارگاهی، دلالت‌های برآمده از اسناد، در قالب گزاره‌هایی تنظیم و ارائه گردید.

حدود و ثغور دامنه‌ی محتوایی

دامنه‌ی محتوایی این برنامه با کلیدواژه‌های مفاهیم اساسی، بدین سان تبیین می‌گردد:

قواعد آوایی زبان فارسی، بافت نحوی، بافت معنایی، مهارت‌های ادراکی-دریافتی، مهارت‌های تولیدی، تفکر تحلیلی و نقد.

سطح آوایی از اول ابتدایی تا پایان آموزش عمومی و پایه‌ی دوازدهم، حضور و تداوم دارد. صدای هر از نشانه‌های زبان، ترکیب آن‌ها در قالب هجا و سپس تلفظ واژگان در دوره‌ی اول ابتدایی، مورد تاکید است؛ اما با گسترش و تعمیق آموخته‌ها دامنه‌ی محتوایی، این سطح در دوره‌ی دوم ابتدایی، متوسطه‌ی اول و دوم به مباحثی نظیر آهنگ و لحن کلام، کشش و گسست آوایی، تکیه و درنگ یا مکث، اختصاص می‌یابد.

دامنه‌ی محتوایی در سطح نحوی نیز تقریباً از دوره‌ی دوم ابتدایی، آرام آرام در سازماندهی آشکار می‌شود و هر چه به پایه‌های بالاتر می‌رویم، این سطح، گسترش و تعمیق بیشتری می‌یابد و تا پایه‌ی دوازدهم تداوم دارد.

دامنه‌ی محتوایی در سطح معنایی از اوّل ابتدایی تا پایه‌ی دوازدهم امتداد دارد؛ لیکن به حسب رشد و پیشرفت سطح یادگیری از معانی ساده و محسوس به معانی و مفاهیم معقول و ذهنی گرایش پیدا می‌کند و موضوع روابط معنایی تقریباً از متوسطه‌ی اوّل پی‌گیری می‌شود.

حدود و ثغور مباحث فرازبانی (همچون نقد، تحلیل و تفکر) در برنامه از پایه‌ی اوّل ابتدایی تا فرجام آموزش رسمی گسترده است، ولی به حسب توانایی‌های یادگیری و توجه به تفاوت‌های سبک تفکر، چگونگی سازماندهی محتوایی در این موضوع، متغیر است.

کلیدواژه‌های محتوایی عناصر شایستگی‌های حوزه‌ی یادگیری زبان و ادبیات فارسی

مهارت‌های اساسی	مفاهیم اساسی	ایده‌های کلیدی
<p>ادراک و کاربرد عناصر آوایی:</p> <p>۱- زبرزنجیری: آهنگ، تکیه، درنگ که با جمله و گروه کلمات ظاهر می‌شوند.</p> <p>۲- تلفظ در زنجیره‌ی گفتاری: کلمات وقتی که در کنار هم قرار می‌گیرند، بر تلفظ یکدیگر تأثیر می‌گذارند.</p>	<p>- بافت آوایی (قواعد آوایی زبان فارسی)</p>	<p>قانونمندی‌های زبانی</p>
<p>۱- ادراک و کاربرد عناصر صرفی</p> <p>۲- ادراک و کاربرد عناصر نحوی</p>	<p>- بافت نحوی</p>	
<p>- ادراک و کاربرد عناصر معنایی</p> <p>ساخت سلسله مراتبی:</p> <p>۱- تضاد</p> <p>۲- هم معنایی (ترادف)</p> <p>۳- تضمّن</p>	<p>- بافت معنایی</p>	
<p>- مهارت دیداری (دیدن)</p> <p>- مهارت شنیداری (گوش دادن)</p> <p>- مهارت خوانداری (خواندن)</p>	<p>ادراکی-دریافتی</p>	<p>مهارت‌های زبانی</p>
<p>- مهارت نوشتاری (نوشتن)</p> <p>- مهارت گفتاری (سخن گفتن)</p>	<p>تولیدی</p>	
<p>- تفکر منطقی - استدلالی</p> <p>- تفکر انتقادی</p> <p>- تفکر خلاق</p>	<p>تفکر</p>	<p>مهارت‌های فرازبانی</p>
<p>بررسی و کالبدشکافی متن، ارزشیابی و قضاوت</p>	<p>تحلیل و نقد</p>	

ایده‌های کلیدی استخراج شده از شایستگی‌های نهایی حوزه‌ی زبان و ادب فارسی

مهارت‌های فرازبانی		مهارت‌های زبانی		ساختار و قانونمندی‌های زبانی		
مهارت تحلیل و نقد:	مهارت تفکر:	مهارت‌های تولیدی:	مهارت‌های ادراکی - دریافتی:	سطح ۳: معنایی	سطح ۲: نحوی	سطح ۱: آوایی
بررسی و کالبدشکافی متن	تفکر منطقی تفکر انتقادی تفکر خلاق	فرایند رسیدن به آفرینش زبانی مبتنی بر عناصر برنامه‌ی درسی ملی الف- سخن گفتن (سواد گفتاری) ب- نوشتن (سواد نوشتاری)	الف- دیدن (سواد دیداری) ب- گوش دادن (سواد شنیداری) پ- خواندن (سواد خوانداری)	- قواعد معنایی: روابط معنایی واژگان در زبان: الف- تضاد ب- مترادف پ- تضمّن	- قواعد نحوی (ساخت نحوی): دستور زبان فارسی: الف- صرف ب- نحو	- قواعد نظام آوایی (ساخت آوایی): الف- خصوصیات زبر زنجیری: آهنگ، تکیه، درنگ که با گروه کلمات و جمله ظاهر می‌شوند. ب- تلفظ زنجیره‌ی گفتاری: کلمات وقتی در کنار هم قرار می‌گیرند، بر تلفظ یکدیگر تأثیر می‌گذارند

محتوای جدول ناظر به بخش‌های زیر از بیانیه‌ی (منطق) حوزه‌ی یادگیری زبان و ادبیات فارسی است:

- کارکرد حوزه (شناخت آبشخورهای فرهنگی - باورشناختی) و پرورش روحیه‌ی خودباوری فرهنگی و اعتماد به نفس
- آشنایی دانش آموزان با پیکره‌ی نظام مند و عناصر سازه‌ی ای زبان به صورتی روشمند و علمی
- توانایی خلق، نگارش و آفرینش
- قرار گرفتن ارزش‌های اخلاقی در قالب‌های متنوع زبان و ادبیات (شفاهی، دیداری، نوشتاری)

• قانون مندی‌های زبانی

- بافت آوایی (قواعد آوایی زبان فارسی):

به مسائل مربوط به حوزه‌ی آوا، صوت یا صدای زبان می‌پردازد. این موضوع از اوّل دبستان در برنامه، حضور جدّی دارد.

- بافت نحوی:

در سطح یا بافت نحوی به هنجارهای دستور و قواعد صرف و نحو زبان فارسی توجه می‌شود.

- بافت معنایی:

در بافت یا سطح معنایی به موضوع معنی واژگان و تحول معنایی در طول تاریخ زبان به ضرورت مباحث اشاره خواهد شد.

• مهارت‌های زبانی

- ادراکی - دریافتی:

مهارت‌های ادراکی یا دریافتی در حقیقت همان درون داده‌های زبانی است. پنج حس دریچه‌های دریافتی هستند. دیدن، گوش دادن، بوییدن، چشیدن و لمس کردن راه‌هایی هستند که اطلاعات بیرونی را به دنیای ذهن می‌کشانند.

- تولیدی:

سخن گفتن و نوشتن دو مهارت برون‌دادی یا تولیدی زبان هستند که مبتنی بر دریافت‌های مرحله‌ی قبل می‌باشند.

• مهارت‌های فرازبانی

- تفکر، تحلیل و نقد، از مهارت‌های فرازبانی هستند که در همه‌ی برنامه‌های درسی حضور دارند.

جدول ایده های کلیدی، مفاهیم اساسی، خرده مفاهیم، معیارها و سنجه های تعیین محتوا
به تفکیک پایه در دوره ی ابتدایی

مفاهیم اساسی	خرده مفاهیم	معیارها و سنجه های پایه ی اول
الف: مفاهیم خاص: - نشانه های زبان فارسی - تفکر، تحلیل و نقد - کارکرد واژه	- صدای نشانه (قلمرو آوایی) - شکل نشانه (نمود خطی) - ترکیب سازی نشانه ها - کلمات - ساخت کلمه - معنای کلمه (نمود معنایی) - در سطح ساده جهت بیان نظرات	- سادگی تلفظ - کوتاهی ساختمان واژه - عینی و حسی بودن
ب: مفاهیم عام: - ارتباط - محبت - خدا شناسی - خانواده - میهن دوستی	- خانواده - مدرسه - محله - شهر - روستا - - خیابان - کلاس - بوستان - بازی - باغ وحش - - مسجد - عید - ورزش - همکاری مادر - پدر - - خواهر - برادر - ایران - سرباز - دریا - جنگل - - درخت - ماه - خورشید - ستاره - آسمان - - جشن - کتاب خوانی - قران - میهن - دین - - کوهستان - بازار - فروشگاه - پرندگان - سفر - - فصل - ادب - پاکیزگی - مزرعه - دعا - - خاطره - انقلاب - مبعث - راه پیمایی - شعار - - رهبر - دهه ی فجر - امام - شهیدان، نیایش	- سادگی - کوتاهی - عینی و حسی - پر کاربرد - آسان فهم - متناسب با واژگان پایه

معیارها و سنجه های پایه ی دوم	خرده مفاهیم	مفاهیم اساسی
<ul style="list-style-type: none"> - سادگی تلفظ - کوتاهی ساختمان واژه - عینی و حسی بودن - کوتاهی جمله ها 	<p>وند افزایی: (هم - با - بی - گاه - کار - نا)</p> <p>رابطه ی معنایی (تضاد) مترادف - هم خانواده - هم نویسه - ضمائر - علامت مقصوره</p>	<p>الف: مفاهیم خاص:</p> <p>وند افزایی</p> <p>ترکیب سازی</p> <p>مباحث زبانی</p> <p>کارکرد واژه</p>
<ul style="list-style-type: none"> - سادگی - کوتاهی - عینی و حسی - پر کاربرد - آسان فهم - متناسب با واژگان پایه - کوتاهی و گویایی عبارت ها - متناسب با اصول و اهداف برنامه - متناسب با رشد زبانی دانش آموزان - هماهنگی با نیازها و علایق - همسویی با رویکرد عام برنامه 	<ul style="list-style-type: none"> - کوشایی - سپاسگزاری - پروردگار - کتابخانه - دعا - پشیمانی - محله - مشورت - گفت و گو - رایانه - سحر خیزی - مهربانی - دانایی - زحمت کشیدن - سود - زیان - نماز جماعت - امام - برکت - نظم - پرکاری - پیش نماز - فایده - تلاش - میکروب - خطرناک - تصمیم - کشف - بی حوصله - ناراحت - صبر - نشاط - پاکیزه - سلامتی - درمان - اتفاق - انتظار - پرسشگر - لذت بردن - دوست داشتن - مواظبت - نظافت - دوستان - غصه خوردن - درست کاری - نصیحت کردن - نجات - راستگویی - امانت داری - یاری خواستن - سعی کردن - خوب سخن گفتن - اذان - درمان - همکاری - خوش اخلاقی - خشم - استراحت کردن - زیارت - دعوا - معذرت خواهی - هنر - سرگرمی - دقت - سخت کوشی - موفقیت - خستگی - دانشمندان - زمان های کهن - پیامبر - 	<p>ب: مفاهیم عام</p> <ul style="list-style-type: none"> - خانواده - ارتباط - محبت - خدا شناسی - میهن دوستی - تفکر - احترام به دیگران - نیکو کاری - رعایت بهداشت

مفاهیم اساسی	خرده مفاهیم	معیارها و سنجه های پایه ی سوم
الف: مفاهیم خاص وندافزایی ترکیب سازی مباحث زبانی کارکرد واژه	وندافزایی: (بند-ستان-دان-ی-ه-ناک-انه) ترکیب سازی: (کش-سر-خوش-دل)	- سادگی تلفظ - کوتاهی ساختمان واژه - عینی و حسی بودن - کوتاهی جمله ها
مفاهیم عام: - آفرینش - خانواده - ارتباط - همکاری - محبت - خدا شناسی - اخلاق - میهن دوستی - تفکر - احترام به دیگران - نیکو کاری - رعایت بهداشت - مطالعه و کتاب خوانی	خداوند-بخشنده-صمیمی-ناپسند-کینه-خوشبختی-استاد-محبت-زندگی-بهرتر-پیشرفت-هدیه-پسندیده-عظمت-قضا-خدمت-خاطرات-شکوه-مهارت-بحث-نظم و ترتیب-ورزش-قضا-نعمت-سفر-بخشش-اشتیاق-راهنمایی-آفرینش-جنب و جوش-موزه-هوا-گنجینه-مسخره کردن-باستان شناسی-ضرب المثل-معذرت خواستن-سرزنش کردن-دخالت-یادداشت کردن-محافظت کردن-گزارش نویسی-محیط سالم-آلودگی-شگفتی ها-آفریده های خدا-بهداشت-کردگار-هفته ی سلامت-شوق درس خواندن-مشورت-توفیق خیر-پیشنهاد-کنجکاو-وفا-طمع-حریص بودن-نهراسیدن-تنبلی-زیان آور-خادم-نیاکان-باستانی-درست پیمان-انتخاب کردن	- سادگی - کوتاهی - عینی و حسی - پر کاربرد - آسان فهم - متناسب با واژگان پایه - کوتاهی و گویایی عبارت ها - متناسب با اصول و اهداف برنامه - متناسب با رشد زبانی دانش آموزان - هماهنگی با نیازها و علایق - تفکر برانگیز بودن - همسویی با رویکرد عام برنامه - توجه به مهارت های فرازبانی

معیارها و سنجه های پایه ی چهارم	خرده مفاهیم	مفاهیم اساسی
<ul style="list-style-type: none"> - سادگی تلفظ - کوتاهی ساختمان واژه - عینی و حسی بودن - کوتاهی جمله ها 	<ul style="list-style-type: none"> (زار- نده) (نامه- خود- ناپذیر) 	<p>الف: مفاهیم خاص</p> <ul style="list-style-type: none"> وند افزایی ترکیب سازی مباحث زبانی کارکرد واژه
<ul style="list-style-type: none"> - سادگی - کوتاهی - عینی و حسی - پر کاربرد - آسان فهم - متناسب با واژگان پایه - کوتاهی و گویایی عبارت ها - متناسب با اصول و اهداف برنامه - متناسب با رشد زبانی دانش آموزان - هماهنگی با نیازها و علایق - تفکر برانگیز بودن - همسویی با رویکرد عام برنامه - توجه به مهارت های فرازبانی 	<ul style="list-style-type: none"> ستایش- بندگان- سرزنش- راهنمایی- رهایی- داوری- رحمت- صواب- فضل- پرهیز کردن- متفکرانه- مهاجرت- مستجاب شدن- مغفرت- هوشمندی- مرتکب شدن- خودنمایی- اجل- عالم- تعلق داشتن- فناوری- ذات پاک- چیره دستی- پیشرفت علمی- داوطلب شدن- معرفت کردگار- حمد- هوای لطیف- درامان بودن- دوست داشتن- توفیق- طغیان- بلند آوازه- پژوهشگری- دانش اندوزی- راه و رسم زندگی- آسودگی- اعتبار- ناظر- تغییرات هوا- دنیای شفقتی ها- حق- پیروزی- زیبایی- ثنا- حی داور- نادانی- نشانه های خدا- قضا- جهل- غرور- بی ثمر- خودپسندی- نرم افزار- اوقات تلخی- اندیشیدن- عذر خواهی- برگزیده- واژه- صبوری- پروردگار- سایه ی خدا- صمیمی- کشف ناشناخته ها- رنج 	<p>مفاهیم عام</p> <ul style="list-style-type: none"> - رعایت قانون - آفرینش - خانواده - ارتباط - همکاری - محبت - خدا شناسی - اخلاق - میهن دوستی - تفکر - احترام به دیگران - نیکو کاری - رعایت بهداشت - مطالعه و کتاب خوانی - مسئولیت پذیری

معیارها و سنجه های پایه ی پنجم	خرده مفاهیم	مفاهیم اساسی
<ul style="list-style-type: none"> - سادگی تلفظ - کوتاهی ساختمان واژه - عینی و حسی بودن - کوتاهی جمله ها - روانی زبان متن - توجه به خرده مهارت های زبان - رعایت ساختار نحوی و معنایی و آوایی زبان 	<ul style="list-style-type: none"> (تا-بی) - (با-بان) (گر-گار) - چ-ش-تم (قید/صفت) (بن-دوست - آمیز-انگیز-نویس) گوش دادن - توجه به لحن و آهنگ - اهمیت زبان - فضا سازی حسی و عاطفی در سخن - توجه به کاربرد واژه - گسترش واژه - خوب دیدن - ترتیب واژه در جمله - خوب گوش کردن - توجه به لحن و آهنگ - فضا سازی حسی و عاطفی در سخن. تضاد معنایی - چو/چون 	<ul style="list-style-type: none"> الف: مفاهیم خاص: وندافزایی ترکیب سازی مباحث زبانی کارکرد واژگان
<ul style="list-style-type: none"> - سادگی - کوتاهی - عینی و حسی - پر کاربرد - آسان فهم - متناسب با واژگان پایه - کوتاهی و گویایی عبارت ها - متناسب با اصول و اهداف برنامه - متناسب با رشد زبانی دانش آموزان - هماهنگی با نیازها و علایق - تفکر برانگیز بودن - همسویی با رویکرد عام برنامه - توجه به مهارت های فرا زبانی 	<ul style="list-style-type: none"> فضل خدا- هوشیاری - خرد- تماشاخانه ی دنیا- سرود- هنر- فضیلت- جاودانگی - دفاع- فرهنگ ملی- انقلاب- استقلال - مقاومت- افتخارات- تاریخ کهن - سربلندی- شهادت- خانه ی کعبه- نام آوران- نقش خردمندان- پایداری - فداکاری- فناوری هسته ای- شهدا- صاحب الزمان- حوادث- آثار ارزشمند- ولایت - تدبیر- سرافرازی- نیازمندی- گنجینه- راه زندگی- اختیار- تفکر- دشواری ها - پژوهش- دوستی- همراهی- آرامش - معرفت- متانت- خردمندی- چاره جویی - نبرد- دانش- وظیفه- همنوع- پایداری 	<ul style="list-style-type: none"> ب: مفاهیم عام: - رعایت قانون - آفرینش - خانواده - ارتباط - همکاری - محبت - خدا شناسی - اخلاق - میهن دوستی - تفکر - احترام به دیگران - نیکو کاری - رعایت بهداشت - مطالعه و کتاب خوانی - مسئولیت پذیری -

معیارها و سنجه های پایه ی ششم	خرده مفاهیم	مفاهیم اساسی
<ul style="list-style-type: none"> - سادگی تلفظ - کوتاهی ساختمان واژه - عینی و حسی بودن - کوتاهی جمله ها - روانی زبان متن - توجه به خُرده مهارت های زبان - رعایت ساختار نحوی و معنایی و آوایی زبان - متناسب با ذائقه های زیبایی - شناختی و کارکرد هنری زبان 	<p>(نا- بی)</p> <p>جمله- نهاد و گزاره- هم خانواده- نشانه های ندا- علایم نگارشی- نشانه ی مفعول (را)</p>	<p>الف: مفاهیم خاص:</p> <p>وندافزایی</p> <p>ترکیب سازی</p> <p>کارکرد واژگان</p> <p>مباحث زبانی</p>
<ul style="list-style-type: none"> - سادگی - کوتاهی - عینی و حسی - پرکاربرد - آسان فهم - متناسب با واژگان پایه - کوتاهی و گویایی عبارت ها - متناسب با اصول و اهداف برنامه - متناسب با رشد زبانی دانش آموزان - هماهنگی با نیازها و علایق - تفکر برانگیز بودن - همسویی با رویکرد عام برنامه - توجه به مهارت های فرازبانی 	<p>ذکر- منزل عشق- ملائک- فرجام- تکبیر- پیشه- خالق- کژی- خلق- مخلوق- رستگاری- حب الوطن- سپاس داری- غفلت- گمراهی- هم کیشان- جاهل بودن- پنجره ی شناخت- تنگدلی- خلقت- شرف- آخرالزمان- عجایب- بهره بردن- فهم- محبت- دریغ نداشتن- تسلی- عزوجل- نقش گروه- عبرت- وظیفه- یگانگی- پدیده- تجربه- اطاعت- آداب نیک- گستاخی- حرام- پدیده ها- عطا- مشاهده- حکایت گویی- خودبینی- نظم خوانی- حرمت- احسان- شخصیت- زیرکی- خواری- غرور- سرنوشت- غفلت- اعتدال- اعتبار- افتخار- فاتحه- آفریننده- جان فشانی- جرئت- احترام- پیغمبر- درخت علم- نوآوری- تمسخر- جوامع بشری</p>	<p>ب: مفاهیم عام:</p> <p>- فناوری</p> <p>- محیط زیست</p> <p>- دوستی</p> <p>- همکاری</p> <p>- ایثارگری و دفاع</p> <p>- ولایت مداری</p> <p>- امانت داری</p> <p>- صداقت و راستگویی</p> <p>- خلاقیت</p> <p>- میهن دوستی</p> <p>- قدرشناسی</p>

جدول ایده های کلیدی مفاهیم اساسی، خرده مفاهیم، معیارها و سنجه های تعیین محتوا

به تفکیک پایه در دوره ی متوسطه ی اول

معیارها و سنجه های پایه های هفتم تا نهم	• خرده مفاهیم	مفاهیم اساسی
<ul style="list-style-type: none"> - نیازهای عاطفی - روان - شناختی گروه سنی نوجوان - سادگی تلفظ - کوتاهی ساختمان واژه - گرایش به مفاهیم ذهنی و مخّیل - کوتاهی جمله ها - روانی زبان متن - توجه به خرّده مهارت های زبان - رعایت ساختار نحوی و معنایی و آوایی زبان - متناسب با ذائقه های زیبایی شناختی و کارکرد هنری زبان - رعایت لحن کلام - رعایت آهنگ و موسیقی در خوانش متن 	<ul style="list-style-type: none"> • هم آوا • جمله ی خبری • جمله ی پرسشی • جمله ی امری • جمله ی عاطفی • هم خانواده • تشبیه • شناخت و تمایز زبان و ادبیات • شناخت املائی واژگان • نهاد و گزاره • مفعول و نشانه ی مفعولی • متمم و نشانه های متممی • جا به جایی ارکان جمله در شعر و نثر • جمله های اسنادی • مسند • قطعه (قالب شعر) • زمان فعل • شخص و شمار فعل • ضمیر و مرجع ضمیر • بُن و ساخت فعل • شناسه و مصدر 	<p>الف: مفاهیم خاص:</p> <p>* پایه ی هفتم</p> <ul style="list-style-type: none"> - دستور زبان فارسی - روابط معنایی - کارکرد واژگان - زیبایی آفرینش - آرایه های ادبی - انواع ادبی - اهمیت و کارکردهای زبان فارسی - شکفتن و بلوغ - ادبیات بومی - سبک زندگی - نام آوران و مفاخر فرهنگی ادبی - ادبیات انقلاب اسلامی - ادبیات جهان - ساختار نوشته <p>** پایه ی هشتم</p> <ul style="list-style-type: none"> - بازشناسی ساختار و از محتوا - ارکان تشبیه - فاصله ی میان واژه ای - واج آرایی و نغمه ی حروف - اصول رسم الخط و نگارش - نقش واژگان در بافت کلام - ادبیات اندرزی یا تعلیمی - هسته و وابسته در گروه اسمی

	<ul style="list-style-type: none"> • زمان آینده یا مستقبل • داستان های رمزی یا نمادین • ساخت واژه (ساده، غیرساده) • ترجمه و مترجم 	<ul style="list-style-type: none"> - قالب مثنوی - وابسته های پیشین و پسین - جناس *** پایه ی نهم - وابسته های پیشین - وابسته های پسین - پرسش انکاری - گروه فعلی (افعال مضارع) - تخلص - منادا - رابطه ی معنوی واژگان (تضاد) - گروه فعلی (افعال گذشته یا ماضی) - تلمیح - ردیف در شعر - قید (در دستور زبان فارسی) - ساخت واژه (واژه سازی) - جان بخشی - مراعات نظیر - پرسش انکاری
<ul style="list-style-type: none"> - سادگی - کوتاهی - عینی و حسی متمایل به مفاهیم عقلانی - پر کاربرد - آسان فهم - متناسب با واژگان پایه - کوتاهی و گویایی عبارت ها - متناسب با اصول و اهداف برنامه - متناسب با رشد زبانی دانش 	<ul style="list-style-type: none"> - شروع هر کار با یاد خدا - بصیرت و توفیق حق - تأمل در آفرینش و مظاهر آن. - اندرز و نصیحت بزرگان - اهمیت حضور مادر - احترام به مادر - پاسداری از حرمت مادر و وطن - جانفشانی در راه میهن و باورهای دینی 	<p>ب: مفاهیم عام: هفتم</p> <ul style="list-style-type: none"> - حکمتِ خلقت، معرفت - شکوفایی و نیازهای نوجوانی - خُلق نیکو - فناوری - محیط زیست - دوستی و همکاری - ایثارگری و دفاع - ولایت مداری - امانت داری، صداقت و راستگویی - خلاقیت

<p>آموزان</p> <ul style="list-style-type: none"> - هماهنگی با نیازها و علایق - تفکر برانگیز بودن - همسویی با رویکرد عام - برنامه‌ی درسی - توجه به مهارت‌های فرازبانی - مانند تفکر، نقد و تحلیل 	<ul style="list-style-type: none"> - توجه به رهنمودهای مقام رهبری در حوزه ی زبان و ادب فارسی و مسایل میهنی - توجه به اخلاق و آداب در فضای مجازی . 	<ul style="list-style-type: none"> - میهن دوستی - قدرشناسی - اعتماد به نفس و خودباوری. - مهارت‌های نوشتاری. **هشتم - انتظار موعود - اخلاق رایانه‌ای و فناورانه - عزت و آزادگی - حبّ الوطن - انقلاب اسلامی، - ادبیات پایداری. - مهارت‌های نوشتاری -***نهم - تامل در صنع الهی - خودشکوفایی - آداب دوستی - کار و شایستگی، نیک اندیشی - هم نشینی و مصاحبت - مشورت - طلب علم - خطرپذیری - امید و امیدواری - همزیستی اقوام - دوراندیشی - دفاع مقدّس - مهارت‌های نوشتاری - امام زمان(ع).
--	---	--

جدول ایده های کلیدی مفاهیم اساسی، خرده مفاهیم، معیارها و سنجه های تعیین محتوا

به تفکیک پایه در دوره ی متوسطه ی دوم

معیارها و سنجه های پایه های دهم تا دوازدهم	• خرده مفاهیم	مفاهیم اساسی
<ul style="list-style-type: none"> - سادگی و روانی - کوتاهی عبارت ها - انسجام در بافت متن - پرهیز از بافت های طولانی - رعایت اصول بند نویسی - رعایت ریزمهارت های خواننداری و لحن در خوانش - رعایت درست نویسی و املاي واژگان - رعایت اصول نگارش - رعایت ساختار نوشته در تولید متن - تنوع در طراحی فعالیت های یاددهی یادگیری - بازشناسی متون عینی از متن های ذهنی - به کار گیری واژه های مناسب با فضای متن 	<ul style="list-style-type: none"> - همراهی در سفر - آداب سفر و دوست گزینی - رفتار بدون کبر و غرور - دقت در نگاه و خوب دیدن - تأمل در طبیعت و درس گیری از آفرینش. - بازشناسی نحو جمله ها - تشخیص ساختار معیار زبان فارسی - کاربرد نمونه های به هنجار زبان در گفتار و نوشتار - تشخیص انواع ادبی از راه متون - تحلیل متن در سه قلمرو نوشتن گزارش عینی - شناخت و تولید متن های ذهنی - رعایت لحن در خوانش متن - به کار گیری آرایه های ادبی در تولید متن های ادبی و مناسب - بهره گیری از واژگان مناسب به فراخور موضوع - درک 	<p>الف: مفاهیم خاص:</p> <p>*پایه ی دهم</p> <ul style="list-style-type: none"> - ادبیات تعلیمی - ادبیات سفر و زندگی - ادبیات غنایی - ادبیات پایداری و دفاع مقدس - دستور زبان فارسی - روابط معنایی - کارکرد واژگان - انواع ادبی - اهمیت و کارکردهای زبان فارسی - ادبیات بومی - ادبیات انقلاب اسلامی - ادبیات حماسی - ادبیات جهان - نگارش - حس آمیزی - ایهام - سجع - مجاز - تضمین - استعاره - شیوه ی بلاغی - اغراق - زمینه های حماسه - کالبد شناسی متن

<ul style="list-style-type: none"> - سازماندهی مناسب از کل به جزء گفتار و نوشتار - تنظیم مناسب ترتیب حوادث و رخداد‌های متون داستانی-روایی - تولید متن های مناسب با رعایت شگردهای نوشتاری - حفظ شبکه ی روابط میان مفاهیم متن - استفاده ی صحیح از نشانه های انسجامی در متن - شخصیت پردازی در تولید متن - توجه به مکان، زمان و حال و هوای موضوع مورد نظر در نگارش 	<ul style="list-style-type: none"> - سطوح درک - نقد - متن - قلمروهای کالبد شناسی متن - 	<ul style="list-style-type: none"> - کالبد شکافی متن - قلمروهای تحلیل متن - موسیقی شعر و لحن متن - زیبایی شناسی - گزارش نویسی - داستان گونه نویسی - مهارت های خواننداری - مهارت های نوشتاری - نقد و تحلیل آثار
---	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> - پای بندی به اخلاق در رفتار - رعایت ذکر نام حق در آغاز هر کار 	<p>ب: مفاهیم عام: دهم</p> <ul style="list-style-type: none"> - ستایش حق - پرهیز از غرور و خودبینی - حکمتِ خلقت - معرفت - مردم نوازی - حرمت بزرگان و مفاخر - نیازهای جوانان - خُلق نیکو و وفاداری - فناوری - عبرت پذیری - محیط زیست - دوستی و همکاری - ایثارگری و دفاع - ناپایداری مقام و منصب و احوال عالم - قیام کربلا - ستم ستیزی - رشادت زنان ایرانی
	<ul style="list-style-type: none"> - توجه و اتکال به خدا - فروتنی و خاکساری - پرهیز از خود بزرگ بینی - تاثیر سفر در پرورش فکر و شخصیت - توجه به جغرافیای فرهنگی و توانایی های زبان و لهجه و گویش بومی 	<p>مفاهیم خاص:</p> <p>* پایه ی یازدهم</p> <ul style="list-style-type: none"> - ستایش حق در صدر هر کار - ادبیات تعلیمی - ادبیات سفر و زندگی - ادبیات بومی - ادبیات غنایی - ادبیات پایداری - ادبیات انقلاب اسلامی - ادبیات حماسی

	<ul style="list-style-type: none"> - رشادت و جوانمردی - توجه به نقش زنان در مسائل ملی و میهنی - ساخت واژه (اسم) - ساخت فعل - درک آوایی - وزن های همسان - وزن های ناهمسان - پایه های آوایی - خوشه های هجایی - وزن واژه‌ها - گونه های مجاز - گونه های استعاره - علم بیان - خرده مهارت های خوانداری - سازه های لحنی 	<ul style="list-style-type: none"> - ادبیات داستانی - ادبیات جهان - ساختمان واژه - ساختمان فعل - ایهام و گونه های آن - عروض در شعر فارسی - مجاز - کنایه - استعاره - وزن های همسان شعر فارسی - وزن های ناهمسان - تاریخ ادبیات - سبک شناسی - زیبایی شناسی - نگارش - نقد ادبی - عروض و قافیه - کالبد شناسی متون - کالبدشکافی متون - مهارت خواندن با رعایت لحن - مهارت های خوانداری - دستور زبان فارسی
--	---	--

		<p>مفاهیم عام:</p> <p>** پایه ی یازدهم</p> <ul style="list-style-type: none"> - ستایش حق - تأمل در صنع الهی - خودباوری - آداب دوستی و دوست گزینی - کار و شایستگی، نیک اندیشی - هم نشینی و مصاحبت - مشورت و برکت کار جمعی - طلب علم و کسب معرفت - خطرپذیری و شجاعت - امید و امیدواری - همزیستی اقوام ایرانی - دوراندیشی و تدبیر
--	--	---

- دفاع مقدّس
- مقاومت و ستم ستیزی
- مهارت های نوشتاری
- امام زمان(ع)
- اما حسین(ع)
- امام علی(ع)
- پیام پیامبر(ص)

مفاهیم خاص:

* پایه ی دازدهم

- ستایش: آغاز هر کار با یاد خدا
- ادبیات تعلیمی
- ادبیات سفر و زندگی
- ادبیات بومی
- ادبیات غنایی
- ادبیات پایداری
- ادبیات انقلاب اسلامی
- ادبیات حماسی
- ادبیات داستانی
- ادبیات جهان
- ساختمان واژه
- ساختمان فعل
- ایهام تناسب
- بدیع معنوی
- عروض در شعر فارسی
- وزن های ناهمسان
- تاریخ ادبیات
- سبک شناسی
- زیبایی شناسی

		<p>- نگارش</p> <p>- مهارت های شفاهی زبان</p> <p>- مهارت های مکتوب زبان</p> <p>- تحلیل و کالبد شکافی متون</p> <p>- درست نویسی و اصول نگارش</p> <p>- تولید انواع نوشته</p> <p>- اصول بند نویسی</p> <p>- ساختار نوشته های گوناگون</p> <p>- دستور زبان فارسی</p> <p>- دستور تاریخی.</p> <p>مفاهیم عام:</p> <p>* پایه ی دازدهم</p> <p>- انسان دوستی</p> <p>- آزادی و آزادی خواهی</p> <p>- تفکر و تأمل در خلقت خداوند</p> <p>- راست گویی و صداقت</p> <p>- نیکوکاری و نیک رفتاری</p> <p>- مدارا و ملایمت</p> <p>- آرامش و اعتماد به نفس</p> <p>- فرهنگ و ادب کهن</p> <p>- مفاخر علمی و فرهنگی</p> <p>- شهدای جنگ تحمیلی</p> <p>- شهدای هسته ای</p> <p>- مقاومت و پایداری</p> <p>- اهمیت زبان فارسی</p> <p>- تعامل با شایستگان</p> <p>- تدبیر و تأمل در کارها</p> <p>- وفا و محبت</p> <p>- احترام به بزرگان</p> <p>- رعایت حقوق شهروندی</p>
--	--	---

جدول ایده های کلیدی مهارت های اساسی و خرده مهارت ها، **سنجه‌های** محتوا به تفکیک پایه

سنجه‌های پایه ی اول	خرده مهارت ها	مهارت های اساسی
<p>-متن‌ها ساده ی نثر فارسی را به زبان معیار و روان می‌خواند.</p> <p>-متن های ساده ی نظم و نثر فارسی را با دقت و آهنگ مناسب می‌خواند.</p> <p>-معانی متون ساده‌ای را که می‌خواند، درک می‌کند.</p>	<p>-مشاهده ی دقیق تصویر</p> <p>-برقراری ارتباط بین مفاهیم کلی و جزئی براساس تخیل</p> <p>-درک پیام تصویر</p> <p>-بیان داستان مربوط به تصویر</p> <p>-بیان جزئیات تصویر</p> <p>-توانایی خواندن نمادهای نوشتاری (رمزگردانی نمادهای نوشتاری)</p> <p>-درست خواندن کلمه، عبارت و جمله (تلفظ صحیح)</p> <p>-روخوانی متن های ساده و کوتاه با رعایت نشانه های نوشتاری</p> <p>-توانایی خواندن متن ساده با لحن مناسب</p> <p>-خواندن متن با رعایت درنگ به جا و آهنگ مناسب</p> <p>-گسترش دایره ی دید در خواندن</p> <p>-درک متن خوانده شده و پیام آن</p> <p>-توانایی عادات مطلوب در خواندن</p>	<p>خواندن:</p> <p>۱- تصویرخوانی</p> <p>۲- شناخت و تشخیص نشانه ها و خوانش متن</p>
	<p>-توجه و دقت به سخن عینی و واضح گوینده</p> <p>-درک پیام گوینده و واکنش مناسب به آن</p> <p>-پاسخ گویی درست و مناسب به سئوالات گوینده</p> <p>-دریافت ارتباط بین بخش های یک پیام واضح و کوتاه</p> <p>-بررسی شنیده های واضح و ساده</p> <p>-دقت در آهنگ و لحن کلام</p>	<p>گوش دادن</p>
<p>- با شناخت نشانه های خط فارسی، ترکیب ها متفاوتی را برای</p>	<p>-درست نویسی ترکیب صامت ها و مصوت ها</p> <p>-توانایی تبدیل نمادهای صوتی به نوشتاری</p>	<p>نوشتن</p>

<p>بیان خواسته های خود به صورت نوشتاری به کار می گیرد.</p>	<p>-توانایی به کارگیری هنجار خط (خوانا و درست نویسی) -درست در دست گرفتن مداد -درست قرار دادن کاغذ یا دفتر پاکیزه نویسی -توانایی مرتب کردن و نوشتن جمله های ساده -تشخیص نشانه ها و جایگاه آن ها در کلمه -ساختن جمله های ساده با واژه های داده شده -تشخیص علائم نوشتاری ساده مثل نقطه و ویرگول -قرار دادن علائم نوشتاری ساده در جایی مناسب -زیبا و خوانانویسی -تشخیص نشانه های عربی و جایگاه آن ها در واژه -هماهنگی چشم و دست در نوشتن.</p>	
<p>۱-با شناخت نشانه های خط فارسی، ترکیب های متفاوتی را برای بیان خواسته های خود به صورت گفتاری به کار می گیرد. ۲-پیام و نتیجه ی متون ساده ای را که خوانده است، به زبان ساده بیان می کند.</p>	<p>-توضیح تصاویر نگاره ها با جمله های ساده و درست -برقراری ارتباط با دیگران و انتقال پیام خود به آنان -سخن گفتن در مقابل جمع دوستان یا همکلاسی ها -شرکت در بحث و گفتگوی جمعی با رعایت نوبت دیگران -پاسخگویی به سوالات -انسجام کلامی و فکری در رساندن منظور و پیام</p>	<p>سخن گفتن</p>
	<p>-تشخیص نشانه های خطی و دیداری زبان -تمرکز و دقت در جزئیات تصاویر -درک پیام دیداری تصاویر</p>	<p>دیدن</p>

جدول ایده های کلیدی مهارت های اساسی و خرده مهارت ها، سنجه های محتوا به تفکیک پایه		
سنجه های پایه ی دوم	خرده مهارت ها	مهارت های اساسی
	<p>-روخوانی متن های نسبتا ساده با رعایت نشانه های نگارشی</p> <p>-خواندن متن با رعایت لحن و آهنگ مناسب</p> <p>-خواندن متن با رعایت درنگ به جا و مناسب.</p> <p>-درک پیام متن خوانده شده</p> <p>-روخوانی شعر با آهنگ مناسب</p> <p>-درک پیام کلی شعر</p>	<p>خواندن:</p> <p>شناخت و تشخیص جمله</p>
	<p>-توجه و دقت در گوش دادن</p> <p>-دریافت پیام گوینده و نشان دادن واکنش مناسب به آن</p> <p>-تفکر درباره شنیده ها و پاسخ گویی مناسب به سوالات</p>	<p>گوش دادن:</p>
	<p>-ساخت جمله با کلمه های داده شده</p> <p>-مرتب کردن جمله های بهم ریخته</p> <p>-تشخیص و کاربرد واژه ها در جمله</p> <p>-درست نویسی واژه ها و جمله ها</p> <p>-نوشتن متن ساده و کوتاه در مورد موضوع تعیین شده.</p> <p>-زیبا نویسی</p> <p>-پاکیزه نویسی</p> <p>-تشخیص علائم نگارشی و جایگاه آن ها در جمله</p> <p>-نوشتن درست کلمه ها و واژه های شنیده شده (املا)</p> <p>-تحریری نویسی</p> <p>-رعایت به کارگیری علائم نوشتاری در نوشته.</p> <p>-نوشتن پاسخ سوالات</p>	<p>نوشتن:</p>
	<p>-برقراری ارتباط با دیگران و انتقال پیام به آنان</p>	<p>سخن گفتن:</p>

	<p>- پاسخگویی مناسب به سوالات مطرح شده</p> <p>- سخن گفتن در مقابل جمع دوستان و همکلاسی ها</p> <p>- شرکت در بحث و گفتگوهای گروهی با رعایت نوبت دیگران</p>	
دیدن:	<p>- تشخیص و بازشناسی نمادهای خطی و دیداری زبان</p> <p>- تمرکز و افزایش دقت بصری</p> <p>- درک پیام دیداری</p>	

جدول ایده های کلیدی مهارت های اساسی و خرده مهارت ها، سنجه های محتوا به تفکیک پایه		
سنجه های پایه ی سوم	خرده مهارت ها	مهارت های اساسی
	<p>- خواندن درست متن نثر و شعر به صورت درست و روان با رعایت لحن و آهنگ مناسب</p> <p>- درک اطلاعات صریح متن خوانداری</p> <p>- پاسخ صحیح به سوالات استنباطی متن خوانداری</p> <p>- تشخیص ساخت واژه های زبان فارسی</p> <p>- تلفیق و تفسیر اطلاعات متن</p> <p>- تشخیص نشانه های انسجام گزاره های متن</p>	خواندن:
	<p>- درک رئوس مطالب شنیده شده</p> <p>- بیان ترتیب رویدادهای مطالب شنیداری</p> <p>- رسیدن به استنباط با توجه به متن شنیداری</p> <p>- درک پیام اصلی و فرعی متن شنیداری</p> <p>- درک درست بافت هجایی واژگان زبان فارسی</p> <p>- توانایی بازگویی و خلاصه کردن مطالب شنیداری</p> <p>- درک اطلاعات صریح متن شنیداری</p> <p>- افزایش تمرکز بر لحن کلام در متون شنیداری</p>	گوش دادن:
	<p>- توسعه ی توانایی تبدیل نشانه های آوایی و نوشتاری</p>	نوشتن:

	<p>-تشخیص و کاربرد صحیح واژه ها در جمله و متن</p> <p>-توانایی خوانا و زیبانویسی</p> <p>-پاسخ به پرسش های املایی</p> <p>-جمله سازی با دو یا چند واژه ی داده شده</p> <p>-توانایی نوشتن بند با رعایت نکات نگارشی (بند مقدمه، بدنه، نتیجه گیری)</p> <p>-پاسخ درست به پرسش های نگارشی</p> <p>-توانایی انتخاب موضوع و محدود کردن آن</p> <p>-توانایی منسجم نویسی (انشاء)</p>	
	<p>-به کارگیری زبان معیار فارسی در گفت و گو</p> <p>-استفاده از لحن و آهنگ مناسب در خواندن</p> <p>-شرکت فعال در بحث و گفت و گوهای گروهی</p> <p>-به کارگیری گونه های مختلف زبان</p> <p>-انتخاب موضوع سخن و محدود کردن آن</p> <p>-نظم و انسجام در رساندن پیام</p> <p>-برقراری ارتباط موثر با دیگران</p> <p>-سخن گفتن در مقابل جمع</p> <p>-نقد سخن دیگران</p> <p>-تمرکز بر نکات اصلی در انتقال پیام</p>	<p>سخن گفتن:</p>
	<p>-تشخیص نمادهای خطی و دیداری زبان</p> <p>-تمرکز و افزایش دقت بصری</p> <p>-افزایش قدرت استنتاج بصری</p> <p>-توجه به رفتارهای غیرکلامی در دریافت و انتقال پیام</p> <p>-درک پیام دیداری</p>	<p>دیدن:</p>
<p>جدول ایده های کلیدی مهارت های اساسی و خرده مهارت ها، سنجه های محتوا به تفکیک پایه</p>		
<p>سنجه های پایه ی چهارم</p>	<p>خرده مهارت ها</p>	<p>مهارت های</p>

		اساسی
	<p>-خواندن درست متن (نثر و شعر) به صورت روان با رعایت لحن و آهنگ و سرعت مناسب.</p> <p>-بیان ترتیب رویدادهای متن خوانداری</p> <p>-بیان اطلاعات آشکار متن خوانداری</p> <p>-آشنایی با علائم و نشانه های ساختار بلاغی(شامل روش ها و فهرست ها با تکیه بر زبان).</p> <p>-پاسخ به پرسش های استنباطی متن خوانداری</p> <p>-تلفیق و تفسیر اطلاعات متن خوانداری</p> <p>-آشنایی با حروف ربط (عطفی، سببی، تقابلی) به عنوان ابزارهای زبانی انسجام متن</p>	خواندن:
	<p>-توجه و دقت در شنیده ها و بیان ترتیب رویدادهای متن شنیداری</p> <p>-پاسخ به پرسش های مربوط به درک اطلاعات آشکار و استنباطی متن شنیداری</p> <p>-تلفیق و تفسیر اطلاعات متن شنیداری</p> <p>-بحث و گفتگو در مورد مطالب متن شنیداری</p> <p>-بازگویی و خلاصه کردن مطالب متن شنیداری</p> <p>-درک اطلاعات صریح متن شنیداری</p>	گوش دادن:
	<p>-تشخیص و کاربرد املائی صحیح واژه ها</p> <p>-گسترش به کارگیری نشانه های نگارشی</p> <p>-رعایت خوانا و زیبایی نویسی</p> <p>-پاسخ به پرسش های املائی</p> <p>-تولید بند منسجم .</p> <p>-توانایی انتخاب عنوان بند،</p> <p>-انتخاب و محدود کردن موضوع، نوشتن جمله در مورد موضوع.</p> <p>-رعایت نشانه های نگارشی</p> <p>-آشنایی با بندهای توصیفی، روایتی و..)</p> <p>-نوشتن انشا با رعایت ساختار مناسب (بند مقدمه، بندهای بدنه، بند نتیجه)</p>	نوشتن:

	<p>- پاسخ درست به پرسش های نگارشی</p> <p>- آشنایی با اجزای جمله</p> <p>- آشنایی با بندهای بدنه و مقدمه.</p>	
	<p>- به کارگیری زبان فارسی معیار در گفت و گو با دیگران</p> <p>- شرکت فعال در بحث و گفتگوهای گروهی</p> <p>- انتخاب موضوع سخن و محدود کردن آن</p> <p>- نظم و انسجام در رساندن پیام</p> <p>- سخن گفتن در مقابل جمع</p> <p>- درک و نقد سخن دیگران</p> <p>- به کارگیری گونه های مختلف زبان (رسمی، غیررسمی) متناسب با موقعیت و مخاطب</p> <p>- قصه گویی با رعایت ساختار (آغاز، بیان سیر رویدادها و به پایان بردن قصه)</p> <p>- استفاده از لحن و آهنگ مناسب</p>	سخن گفتن:
	<p>- تشخیص نمادهای خطی و دیداری زبان</p> <p>- تمرکز و افزایش دقت بصری</p> <p>- افزایش قدرت استنتاج بصری</p> <p>- درک پیام های دیداری</p> <p>- توجه به رفتارهای غیرکلامی در دریافت و انتقال پیام</p>	دیدن:

جدول ایده های کلیدی مهارت های اساسی و خرده مهارت ها، سنجه های محتوا به تفکیک پایه		
سنجه های پایه ی پنجم	خرده مهارت ها	مهارت های اساسی
	- توانایی درست خوانی متن (نثر، شعر) با رعایت	خواندن:

	<p>لحن، آهنگ درنگ و سرعت مناسب</p> <p>-درک مطلب، تفسیر و نقد اطلاعات متن</p> <p>-تشخیص حروف ربط (عطفی، سببی، تقابلی) به</p> <p>عنوان ابزارهای زبانی انسجام متن</p> <p>-به کارگیری علائم و نشانه های ساختار بلاغی</p> <p>شامل روش ها و فهرست ها با تکیه بر زمان</p>	
	<p>بیان درست پیام اصلی شنیده ها</p> <p>-بیان دقیق شنیده ها و توجه به جزئیات مطالب و</p> <p>استدلال در مورد آن ها</p> <p>-دقت در آهنگ کلام</p> <p>-تلفیق و تفسیر اطلاعات متن شنیداری</p>	گوش دادن:
	<p>-تشخیص و کاربرد درست واژه ها در جمله</p> <p>-دادن پاسخ مناسب به پرسش های املایی</p> <p>-توانایی تولید متن منسجم با رعایت اجزای آن</p> <p>-رعایت خوانا و خوش نویسی</p> <p>-توانایی درست نویسی</p> <p>-پاسخ دادن درست به پرسش های نگارش</p> <p>-توانایی نوشتن متن ساده با رعایت نکات نگارشی</p> <p>-توانایی نوشتن متن خلاق</p> <p>-توانایی نوشتن خاطره، گزارش، داستان، شرح حال و تحقیق .</p> <p>-توانایی تبدیل نشانه های آوایی و نوشتاری</p>	نوشتن:
	<p>--بیان موثر مطالب و استدلال در مورد آن ها</p> <p>-مشارکت فعال در گفتگوهای گروهی</p> <p>-سخن گفتن منسجم در حضور جمع</p> <p>-تعامل و ارتباط موثر با دیگران</p> <p>-شعرخوانی در مقابل جمع</p> <p>-قصه گویی</p> <p>-سخن گفتن متناسب با بافت و مخاطب</p> <p>-انسجام و انتظام در رساندن پیام</p> <p>-به کارگیری گونه های مختلف زبان</p>	سخن گفتن:

	-استفاده از لحن و آهنگ مناسب در بیان	
دیدن:	-تشخیص و تمیز نمادهای خطی و دیداری زبان -تمرکز و افزایش دقت بصری -افزایش قدرت استنتاج بصری -توجه به رفتارهای غیرکلامی در دریافت و انتقال پیام -درک پیام دیداری	

جدول ایده های کلیدی مهارت های اساسی و خرده مهارت ها، سنجه های محتوا به تفکیک پایه		
سنجه های پایه ی هشتم	خرده مهارت ها	مهارت های اساسی
	-دریافت ارتباط بین بخش های مختلف متن -به کارگیری دقت و سرعت مناسب در خواندن -تمرکز و دقت در نوشته -توانایی بلند خوانی و صامت خوانی -خواندن با لحن و آهنگ مناسب -درک نوشته ها و دریافت پیام اصلی آن ها -به کارگیری کارافزارهای مناسب در خواندن -گسترش دایره ی دید در خواندن	خواندن:
	-تفکر، بحث و اظهارنظر درباره ی شنیده ها -تلفیق و تفسیر اطلاعات شنیداری -درک سخن و دریافت شنیداری -درک سخن و دریافت پیام -دریافت ارتباط بین بخش های مختلف پیام -درک پیام در گونه های مختلف زبانی -دقت و تمرکز در سخن گوینده	گوش دادن:
	-تشخیص و کاربرد واژه ها به صورت درست در جمله -پاسخ به پرسش های املایی -توانایی خوانا و زیبانویسی -توانایی نوشتن متن ساده با رعایت نکات نگارشی	نوشتن:

	<p>- توانایی نوشتن متون خلاق و نو</p> <p>- توانایی گزارش نویسی</p> <p>- توانایی نوشتن بند توصیفی و روایتی</p> <p>- توانایی به کارگیری ضرب المثل در نوشتار</p> <p>- انشاء نویسی</p> <p>- دقت و تمرکز در نوشتن</p> <p>- توانایی به کارگیری هجا و خط</p> <p>- نوشتن درست کلمه ها و جمله های شنیده شده</p> <p>- به کارگیری علائم نشانه گذاری در نوشتن</p> <p>- توانایی تبدیل نشانه های آوایی به نوشتاری</p> <p>- توانایی بازنویسی نثر کهن به زبان ساده ی امروزی</p>	
	<p>- درک درست پیام و بیان و استدلال با بیان موثر</p> <p>- مشارکت فعال در گفتگوهای گروهی</p> <p>- تعامل و ارتباط موثر و مفید با دیگران</p> <p>- به کارگیری اندیشه قبل از سخن گفتن</p> <p>- به کارگیری زبان مناسب برای مخاطبان</p> <p>- توانایی سخن گفتن در برابر جمع</p> <p>- برقراری ارتباط احساسی و عاطفی با شنونده</p>	<p>سخن گفتن:</p>
	<p>- گسترش دایره ی دید در خواندن</p> <p>- تشخیص و تمیز نمادهای خطی و دیداری زبان</p> <p>- تمرکز و افزایش دقت بصری</p> <p>- افزایش قدرت استنتاج بصری</p> <p>- توانایی تشخیص رفتارهای غیرکلامی در دریافت و انتقال پیام</p> <p>- درک پیام دیداری.</p>	<p>دیدن:</p>
<p>جدول ایده های کلیدی، مهارت های اساسی و خرده مهارت ها، سنجه های محتوا به تفکیک پایه</p>		
<p>سنجه های پایه ی هفتم</p>	<p>خرده مهارت ها</p>	<p>مهارت های اساسی</p>
	<p>- توانایی خواندن متون نظم و نثر همراه با درک معنا</p> <p>- توانایی روان خوانی گونه های مختلف متون زبانی و</p>	<p>خواندن:</p>

	<p>ادبی.</p> <p>-توانایی خواندن متون با لحن و سرعت مناسب.</p> <p>-مشارکت فعال در خواندن گروهی.</p> <p>-به کارگیری رفتارهای مطلوب در خواندن</p> <p>-توانایی به کارگیری کارافزارهای خواندن.</p>	
	<p>-توجه به پاره مهارت های آوایی زبان فارسی</p> <p>-دقت و تمرکز در سخن گوینده و تشخیص آهنگ کلام</p> <p>-گوش دادن با دقت و دریافت پیام گوینده</p> <p>-توانایی درک پیام دیگران</p> <p>-تشخیص انواع ساخت واژه در زبان فارسی</p> <p>-توانایی نقد و تحلیل گفته های دیگران (شنیده ها)</p>	گوش دادن:
	<p>-توانایی تبدیل نمادهای صوتی به نوشتاری (املاء)</p> <p>-توانایی تبدیل دیده ها، شنیده ها و خوانده ها به نوشته (نگارش)</p> <p>-توانایی درست، خوانا و زیبانویسی</p> <p>-نوشتن انواع نوشته (مثل نویسی، تصویرنویسی، حکایت نویسی)</p> <p>-نشانه گذاری درست متن</p> <p>-توانایی نوشتن خلاق و بدیع</p> <p>-رعایت رفتارهای مناسب به هنگام نوشتن</p> <p>-توانایی نوشتن متن های ساده</p> <p>-استفاده از آرایه های ادبی در نوشتن</p>	نوشتن:
	<p>-توانایی سخن گفتن موثر، مناسب و روان در برابر جمع با تاکید بر فن بیان</p> <p>-توانایی غلبه بر کم رویی و داشتن اعتماد به نفس در سخن گفتن.</p> <p>-توانایی طرح افکار و اندیشه های خود در قالب گفتار</p> <p>-توانایی به کارگیری زبان فارسی معیار در گفتار</p> <p>-توانایی اظهار نظر و بیان منطقی درباره ی محتوا</p> <p>-به کارگیری پاره مهارت های آوایی زبان فارسی معیار</p>	سخن گفتن:

	<p>-تشخیص نمادهای خطی و دیداری زبان فارسی</p> <p>-تمرکز در نگاه کردن به امور و پدیده ها</p> <p>-تمرکز دیداری بر متون زبانی و درک معانی</p> <p>-نگاه انتقادی به دیده ها و نوشته ها</p>	<p>دیدن: (مشاهده)</p>
--	---	------------------------------

جدول ایده های کلیدی مهارت های اساسی و خرده مهارت ها، سنجه های محتوا به تفکیک پایه		
سنجه های پایه ی هشتم	خرده مهارت ها	مهارت های اساسی
	<p>-توانایی خواندن متون نظم و نثر همراه با درک معنا</p> <p>-روان خوانی گونه های مختلف متون زبانی و ادبی</p> <p>-توانایی به کارگیری رفتارهای مطلوب در خواندن</p> <p>-توانایی خواندن متون با لحن و سرعت مناسب</p> <p>-توانایی به کارگیری کارافزارهای خواندن در خواندن متون</p>	<p>خواندن:</p>
	<p>-توانایی استفاده از پاره مهارت های آوایی زبان فارسی</p> <p>-دقت و تمرکز در سخن گوینده و تشخیص آهنگ کلام</p> <p>-گوش کردن موثر و دریافت پیام</p> <p>-توانایی درک پیام شنیداری</p> <p>-توانایی بررسی شنیده ها</p> <p>-توانایی نقد و تحلیل گفته ها و شنیده ها</p>	<p>گوش دادن:</p>
	<p>-توانایی تبدیل نمادهای صوتی به نوشتاری (املا)</p> <p>-نوشتن انواع نوشته (مثل نویسی، حکایت نگاری، تصویرگویی)</p> <p>-توانایی تبدیل دیده ها، شنیده ها و خوانده ها به نوشته (نگارش)</p> <p>-توانایی درست، خوانا و زیبانویسی</p> <p>-توانایی نشانه گذاری درست متون</p>	<p>نوشتن:</p>

	<p>-توانایی نوشتن خلاق و بدیع (انشا) -توانایی به کارگیری رفتارهای مناسب به هنگام نوشتن -توانایی نوشتن متن های ساده -توانایی به کارگیری آرایه های ادبی در نوشتن</p>	
	<p>-توانایی سخن گفتن موثر، مناسب و روان در برابر جمع با تاکید بر فن بیان -توانایی غلبه بر کم رویی و داشتن اعتماد به نفس برای سخن گفتن در جمع -توانایی به کارگیری زبان فارسی معیار در گفتار -توانایی طرح افکار و اندیشه های خود در قالب گفتار -رعایت پاره مهارت های آوایی زبان فارسی معیار</p>	<p>سخن گفتن:</p>
	<p>-تشخیص نمادهای خطی و دیداری زبان فارسی -تمرکز در خوب نگاه کردن به امور و پدیده ها -تمرکز دیداری بر متون زبان و درک معانی -نگاه انتقادی به دیده ها و نوشته ها -تشخیص نمادهای خطی و دیداری زبان فارسی -خوب نگاه کردن به امور و پدیده ها و جزئیات آن ها -تمرکز دیداری بر متون زبان و درک معانی -نگاه انتقادی به دیده ها و نوشته ها</p>	<p>دیدن:</p>
	<p>-اظهار نظر در باره ی پیام های یک متن -توانایی ارائه گزارش شفاهی و کتبی در کلاس -تشخیص نوشته ی مطلوب از نامطلوب -پیش بینی نتیجه ی یک داستان با ارائه ی شواهد و دلایل منطقی -اظهار نظر و داوری درباره ی پیام های یک داستان</p>	<p>نقد و تحلیل:</p>

جدول ایده های کلیدی مهارت های اساسی و خرده مهارت ها، سنجه های محتوا به تفکیک پایه

سنجه های پایه ی نهم	خرده مهارت ها	مهارت های اساسی
	<p>-توانایی خواندن نثر و شعر با لحن و آهنگ مناسب</p> <p>-تقویت مهارت درست خوانی و روان خوانی گونه های مختلف متون زبانی و ادبی</p> <p>-بهره گیری از رویکرد کلی نگر در خواندن</p> <p>-توانایی به کارگیری کارافزارهای مناسب در خواندن</p> <p>-توانایی دریافت پیام محوری متن</p> <p>-توانایی سریع خواندن متن</p> <p>-توانایی مطالعه و خواندن نقاد</p>	<p>خواندن:</p>
	<p>-دقت، تمرکز و تعمق در سخن گوینده</p> <p>-درک گفته های دیگران با گوش دادن موثر به سخنان آنان</p> <p>-دریافت پیام در گونه های مختلف زبانی</p> <p>-دقت در لحن و تکیه های سخن دیگران</p> <p>-توانایی تحمل سخن دیگران</p> <p>-پردازش و نقد شنیده ها</p>	<p>گوش دادن:</p>
	<p>-توانایی نوشتن به گونه های زبان معیار</p> <p>-نگارش انواع قالب های نوشتن</p> <p>-بهره گیری از امکانات زبانی و ادبی برای تاثیرگذاری بیشتر (مثل شعر و..)</p> <p>-درست، زیبا و خوانا نویسی</p> <p>-نوشتن انواع نگارش (مثل نویسی، تصویرنویسی، حکایت نگاری)</p> <p>-نوشتن متن های ادبی و خلاق</p> <p>-بیان باور ها، احساسات و خواسته ها در قالب نوشته های گوناگون (نامه، گزارش و...)</p> <p>-تبدیل نمادهای صوتی به نوشتاری</p>	<p>نوشتن:</p>
	<p>-سخن گفتن موثر، مناسب و روان در برابر جمع با</p>	<p>سخن گفتن:</p>

	<p>غلبه بر کمرویی و تقویت اعتماد به نفس - کاربرد زبان معیار و اصلاح گفتار (به ویژه در مناطق دوزبانه) - توانایی بیان درست احساسات، آرزوها، اندیشه ها، مشاهدات، شنیده ها و خواننده ها - شرکت فعال در بحث و گفتگوهای گروهی - داشتن روحیه ی پرسشگری و پاسخ گویی خلاق به پرسش ها - به کارگیری مناسب گونه های زبان</p>	
--	---	--

جدول ایده های کلیدی مهارت های اساسی و خرده مهارت ها، سنجه های محتوا به تفکیک پایه		
سنجه های پایه ی دهم	خرده مهارت ها	مهارت های اساسی (فارسی) (۱)
	<p>- توانایی به کارگیری شیوه ها و قواعد درست خواندن - توانایی درک متون خوانده شده و قواعد دستوری - توانایی خواندن یک متن ادبی یا قطعه</p>	<p>خواندن:</p>

	شعری در حضور دوستان یا در یک همایش ادبی	
	<p>-توانایی به کارگیری توجه و دقت در گوش دادن جهت برقراری روابط اجتماعی</p> <p>-توجه دقیق به صحبت های دیگران</p> <p>-توانایی دادن پاسخ های مناسب به سوالات دیگران</p>	گوش دادن:
	<p>-توانایی به کارگیری شیوه ها و قواعد نوشتن (املا و نگارش)</p> <p>-تشخیص انواع نوشته ها و توانایی نگارش آن ها به زبان فارسی معیار</p> <p>-تشخیص و به کارگیری قواعد املائی و نکارشی</p> <p>-تشخیص و به کارگیری قواعد دستوری (تاریخی و امروزی) در متون مختلف</p> <p>-به کارگیری شیوه های پرورش معانی: مقایسه، توصیف و خلاقیت در آفرینش های زبان و ادبی (نوشتاری)</p> <p>-استفاده ی درست از هنجارهای نگارشی، ویرایشی و نامه نگاری</p> <p>-توانایی نگارش علمی، ادبی، توصیف، مقایسه و...</p> <p>-ساده نویسی و خلاصه نویسی آثار ادبی گذشته به زبان فارسی معیار امروز</p> <p>-طرح اندیشه ها و افکار در قالب نوشتار مناسب</p>	نوشتن:
	<p>-به کارگیری شیوه های پرورش معانی: مقایسه، توصیف و خلاقیت در آفرینش های زبانی و ادبی (گفتاری)</p>	سخن گفتن:

	<p>-توانایی بحث و گفتگو درباره ی پدیده ی زبان</p> <p>-استفاده از زبان فارسی معیار در کنار زبان محلی برای گفتار</p> <p>-طرح افکار و اندیشه ها در قالب گفتار مناسب</p> <p>-توانایی بیان ویژگی های نگارش ادبی</p> <p>-توانایی بیان ویژگی های فعل با ذکر مثال</p> <p>-ایراد سخنرانی در کلاس</p> <p>-کاربرد مهارت های زبانی در روابط فردی و اجتماعی</p>	
	<p>-توانایی تفکر و اندیشیدن درباره ی دنیای درون و بیرون</p> <p>-تفکر درباره ی صحبت های دیگران جهت تجزیه و تحلیل آن ها</p>	تفکر:
	<p>-توانایی مقایسه و تجزیه و تحلیل دو نوع نگارش و داوری درباره ی آن ها</p> <p>-توانایی تشخیص گروه اسمی از دیگر گروه ها</p> <p>-توانایی داوری جهت ارزش گذاری مطالب خوانده شده</p> <p>-توانایی تشخیص اجزای تشکیل دهنده ی یک جمله</p> <p>-توانایی تشخیص ویژگی های توصیف در یک نوشته</p>	تجزیه و تحلیل و نقد

جدول ایده های کلیدی مهارت های اساسی و خرده مهارت ها، سنجه های محتوا به تفکیک پایه		
سنجه های پایه ی یازدهم	خرده مهارت ها	مهارت های اساسی (فارسی)(۲)
	-توانایی خواندن و استفاده از منابع	خواندن:

	<p>و مراجع -خواندن یک متن ادبی یا قطعه شعری در حضور دوستان یا در یک همایش ادبی -توانایی درک متون خوانده شده و قواعد دستوری</p>	
	<p>-توجه دقیق به صحبت های دیگران -توانایی گوش کردن با دقت جهت برقراری روابط اجتماعی -توانایی دادن پاسخ های مناسب به سوالات دیگران</p>	<p>گوش دادن:</p>
	<p>-تشخیص جایگاه درست علائم نگارشی و ویرایشی -به کارگیری قواعد املائی و نگارشی به هنگام نوشتن -توانایی نگارش یک مقاله ی تشریحی -ویرایش متون مختلف زبانی و ادبی -توانایی تهیه و تنظیم مقاله و گزارش -مقایسه ی زبان و گفتار و خط و گفتار به صورت نوشتاری -نوشتن نظرات و افکار -توانایی استفاده از علائم نشانه گذاری متن -توانایی بازنویسی یک داستان منظوم -بازگردانی و بازنویسی آثار ادبی گذشته به زبان فارسی معیار امروز</p>	<p>نوشتن:</p>

	<p>-توانایی بیان تفاوت ها و شباهت های زبان و گفتار، خط و گفتار</p> <p>-کاربرد درست مهارت های زبانی در روابط فردی و اجتماعی</p> <p>-به کارگیری درست زبان فارسی در زندگی</p> <p>-بیان نظرات و افکار</p> <p>-ایراد سخنرانی در کلاس یا مدرسه</p> <p>-توانایی بیان ویژگی های یک نوشته ی ادبی</p> <p>-توانایی بحث و گفتگو در مورد پدیده ی زبان</p>	<p>سخن گفتن:</p>
	<p>-توانایی تفکر و اندیشیدن</p> <p>-توانایی به کارگیری انواع تفکر (منطقی، نقاد و خلاق) در نوشته ها و گفته ها</p> <p>-توانایی اندیشه درباره ی دنیای درون و بیرون</p> <p>-به کارگیری قدرت استدلال، مقایسه و خلاقیت در آفرینش های زبانی و ادبی</p>	<p>تفکر:</p>
	<p>-توانایی تحلیل انواع نوشته</p> <p>-توانایی داوری درباره ی عنوان، شروع و پایان نوشته ها</p> <p>-توانایی داوری درباره ی دو زندگی نامه و ارزش گذاری آن ها</p>	<p>تجزیه و تحلیل و نقد:</p>

جدول ایده های کلیدی مهارت های اساسی و خرده مهارت ها، سنجه های محتوا به تفکیک پایه		
سنجه های پایه ی دوازدهم	خرده مهارت ها	مهارت های اساسی (فارسی)(۳)
	<p>-توانایی خواندن یک متن ادبی یا قطعه شعری در حضور دوستان یا در یک همایش ادبی</p> <p>-توانایی خواندن و استفاده از منابع و ماخذ</p> <p>-توانایی درک متون خوانده شده در قواعد دستوری</p>	خواندن:
	<p>-توجه دقیق به صحبت های دیگران</p> <p>-توانایی گوش دادن با دقت جهت برقراری روابط اجتماعی</p> <p>-توانایی دادن پاسخ های مناسب به سوالات دیگران</p>	گوش دادن:
	<p>-تشخیص انواع نوشته و توانایی نگارش آن ها به زبان فارسی معیار</p> <p>-تشخیص و توانایی به کارگیری قواعد املائی و نگارشی</p> <p>-توانایی بازنویسی و بازگردانی آثار ادبی گذشته به زبان فارسی معیار امروز</p> <p>-توانایی استفاده درست از منابع و ماخذ</p> <p>-تشخیص و به کار گیری قواعد دستوری در متون مختلف</p>	نوشتن:
	<p>-توانایی استفاده از زبان فارسی معیار در کنار زبان مادری</p> <p>-توانایی استفاده از زبان فارسی معیار در برقراری روابط اجتماعی</p>	سخن گفتن:

	<p>-توانایی بیان مقصود با استفاده از واژه ها و جمله های واضح و دقیق</p> <p>-توانایی شرکت در بحث های کلاس و استدلال های منطقی در بحث</p>	
	<p>-توانایی استفاده از قدرت استدلال تفکر و خلاقیت در آفرینش های زبانی و ادبی (نوشتاری و گفتاری)</p>	تفکر:
	<p>-توانایی مقایسه ی متون مختلف زبانی و ادبی و بیان تفاوت های آن ها</p> <p>-نقد و بررسی نوشته ها و قضاوت منطقی در مورد آنها</p> <p>-توانایی داوری درباره ی دو متن (از هر نوع) و ارزش گذاری آن ها</p>	تجزیه و تحلیل:

فصل چهارم

راهبردهای یاددهی - یادگیری

راهبردهای یاددهی - یادگیری

راهبردهای آموزشی ویژه حوزه یادگیری زبان و ادبیات فارسی

بررسی هدف‌های روشی حوزه یادگیری زبان و ادبیات فارسی (به تفکیک دوره‌های تحصیلی)

- مشاهده و ارائه یافته‌ها (دوره اول و دوم ابتدایی)
- جمع‌آوری اطلاعات و ارائه یافته‌ها (دوره اول و دوم ابتدایی و متوسطه یک)
- تفسیر، تحلیل، استدلال، ارزیابی، تعمیم یافته‌ها (هر سه دوره)
- کنجکاوی، پرسشگری، مسأله‌یابی، طرح سؤال (هر سه دوره)

- - برقراری ارتباط (تعامل و تشریک مساعی، مشارکت و ...) (هر سه دوره)
- - اهداف عملی و کاربردی کردن یادگیری شامل: اقدام، طراحی و اجرا، تأثیرگذاری، پاسخگو و مسئولیت پذیر بودن و ... (در حد پاسخگو و مسئولیت پذیر بودن در دوره ابتدایی و بقیه موارد در دوره‌های متوسطه ۱ و ۲)
- - کشف، خلق، تولید و ارائه (هر سه دوره)
- - پژوهش، حل مسئله (دوره دوم ابتدایی و اول و دوم متوسطه)

بسیاری از کلیدواژه‌های روشی و اهداف مورد اشاره، بر بنیاد مأموریت اصلی حوزه تربیت و یادگیری زبان و ادب فارسی، در هر سه دوره تحصیلی، مورد توجه هستند اما سیر منطقی حرکت از ساده به پیچیده و از سطح دیداری به لایه‌های تعقلی و مفاهیم انتزاعی، ایجاب می‌کند که لایه‌ها و سطوح یادگیری اهداف، به طور طبقه‌بندی شده، رعایت شوند. مثلاً «مشاهده» در دوره نخست ابتدایی به دلیل ویژگی‌های رشدی و شناختی دانش‌آموزان، برجستگی دارد ولی همین روش در دوره‌های بالاتر نیز مورد توجه خواهد بود.

ویژه سازی هدف‌های روشی حوزه یادگیری زبان و ادبیات فارسی

۱- مشاهده:

پرورش سواد بصری، تفکر و زبان گشایی از طریق مشاهده نگاره‌ها و تصاویر، درک مفاهیم دیداری و روابط مربوط به آنها.

۲- جمع آوری اطلاعات و ارائه یافته‌ها:

افزایش دایره واژگانی و توانمندی زبانی که در گفتار و نوشتار تقویت می‌شود. با خواندن متون نثر یا شعر فارسی و به دست آوردن اطلاعات مربوط به آنها و ارائه آنها در قالب گفتار یا نوشتار.

۳- تفسیر، تحلیل، استدلال، ارزیابی، طرح سؤال:

کالبدشکافی متن، جهت تعیین سیر رویدادهای متنی، ترتیب وقوع حوادث و کشف روابط میان عناصر متن از طریق بررسی و تحلیل متن‌ها و خواندن آنها، ارزیابی نقش زبان در انتقال ارزش‌های دینی-فرهنگی و انقلابی.

۴- کنجکاوی، پرسشگری، مسأله یابی، طرح سؤال:

تبیین چرایی رویدادها و پدیده‌ها، شناسایی سبک‌های ادبی دوره‌های زمانی و روند شکل‌گیری آن‌ها و پی بردن به سیر تحوّل و تطوّر ادبیات و استفاده از قابلیت زبان فارسی در موقعیت‌های پیچیده، برای حلّ مسائل و رفع نیازها در زندگی اجتماعی.

۵- برقراری ارتباط (تعامل و تشریک مساعی، مشارکت و ...):

- گفتگو، تعامل مؤثر با دیگران، سخن گفتن در جمع، فنّ بیان و اعتماد به نفس.
- استفاده از عناصر زبانی و قانون‌مندی‌های آن در دریافت و انتقال پیام.
- حلّ مسائل یا نیازها در موقعیت‌های مختلف زندگی اجتماعی.
- استفاده از قابلیت‌های زبان فارسی در برقراری تعاملات اجتماعی و در موقعیت‌های پیچیده.
- ۶- اهدافی که وجه عملی و کاربردی کردن یادگیری را نشان می‌دهند. اقدام، طرّاحی، اجرا، تأثیرگذاری، عمل اثربخش، پاسخگو و مسئولیت پذیر بودن و ...

کشف، خلق، تولید و ارائه که در حوزه زبانی دو نوع است:

(۱) شفاهی یا گفتاری

(۲) کتبی یا نوشتاری

مثل مقایسه آثار برجسته ادبیات ایران و جهان از نظر روش تولید و شناسایی فنون نوشتن خلاق و به کارگیری آن‌ها در تولیدات و بهره‌گیری از جلوه‌های زیباشناسی، نقش مهمی در تأثیرگذاری دارد.

استفاده از قابلیت زبان فارسی در موقعیت‌های پیچیده برای حلّ مسائل، پی بردن به برخی از ارزش‌های اخلاقی با مطالعه تمثیل‌ها، حکایت‌ها و داستان‌هایی در مورد شخصیت‌های دینی، فرهنگی و انقلابی.

• حوزه‌های کاربردی زبان شامل موارد زیر است:

۱- خلاقیت در فنّ بیان

۲- خلاقیت در نوشتار یا انشا

افزون بر فهرست مشترک ارائه شده، هدف روشی ویژه حوزه یادگیری زبان و ادبیات فارسی، عبارت است از:

- نمادشناسی زبانی (آموزش الفبا): شامل سیما، جا، آوا و معنای نشانه‌ها (هم در خواندن و هم در نوشتن).

شیوه‌های مورد نظر در راهبردهای یاددهی - یادگیری

تعریف راهبردهای یاددهی - یادگیری: رویه‌ها و راهکارهایی که برای هماهنگی و سازماندهی امور، در جهت دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت، به ارتقاء سطح کیفی فرایند یاددهی - یادگیری می‌انجامد.

راهبردهای یاددهی - یادگیری از سویی ناظر به فرصت‌های تربیتی تدارک دیده شده از سوی برنامه‌ی درسی و نیز راهبردهایی است که انتظار می‌رود، یادگیرنده برای نشان دادن فهم و توانمندی‌های کسب شده در موقعیت‌های مختلف به کار گیرد. این راهبردها با توجه به محدوده و قلمرو حوزه یادگیری زبان و ادبیات فارسی طراحی شده است، به گونه‌ای که در دو سطح طراحی کلان و خرد برنامه‌ی درسی، قابل اجرا می‌باشد.

یکی از ارکان اساسی برنامه، اجرای آن است. در سطح کلان اجرای برنامه توسط وزارت آموزش و پرورش انجام می‌گیرد اما در سطح خرد، اجرای برنامه همان فرایند یاددهی - یادگیری یا به عبارت مصطلح «تدریس» است. پس تدریس به نوبه‌ی خود یک نوع برنامه‌ریزی به شمار می‌رود که تابع اصول و مبانی طراحی و برنامه‌ریزی است. برای ارائه‌ی محتوای کتاب به دانش‌آموزان تنها یک روش خاص وجود ندارد. در صورتی که برنامه منطقی

و اصولی طراحی شده باشد و اهداف آن درست تعیین شده باشد، روش‌های تدریس مناسب نیز انتخاب خواهند شد.

امروز در دنیای تعلیم و تربیت با توجه به پیشرفت‌های روز افزون دانش بشری از مجریان برنامه‌های درسی انتظار می‌رود که برای وصول به اهداف مصوّب نظام آموزشی از روش‌های مناسبی استفاده کنند؛ مشروط بر این که آن روش‌ها جزو روش‌های فعال باشند. بنابراین، صرف نظر از تقسیم بندی‌های رایج، روش‌های تدریس محتوای این برنامه به دو دسته ی **خاص و عام** تقسیم می‌شوند.

روش های خاص یاددهی - یادگیری

مقصود ما از روش های خاص، روش ها و شگردهای ویژه ای است که در هر یک از موضوع های زبان و ادبیات فارسی به کار گرفته می شود، که بر پایه ی مهارت های اصلی زبانی سازماندهی شده اند:

- روش های ویژه‌ی آموزش و تقویت مهارت گوش دادن؛ (مانند: بهره گیری از نسخه ی شنیداری کتاب گویا، نمایش فیلم، تبدیل شنیده ها به نوشتار، صندلی صمیمیت و ...)
- روش های ویژه‌ی آموزش و تقویت مهارت خواندن.(مانند بلندخوانی، صامت خوانی، خواندن با رعایت لحن مناسب، تک خوانی، دکلمه یا خواندن نمایشی و...)
- روش های ویژه‌ی آموزش و تقویت مهارت سخن گفتن.(مانند: تصویرخوانی، صندلی صمیمیت، قصه‌گویی، ایفای نقش، خطابه و ...)
- روش های ویژه‌ی آموزش و تقویت مهارت نوشتن. (مانند: بهره گیری از انواع املانویسی، تصویرنویسی، حکایت نگاری، مثل نویسی، شعر گردانی، گزارش نویسی، خلاصه نویسی، بازنویسی، بازگردانی، بازآفرینی و...)
- روش های ویژه ی آموزش و تقویت هر یک از علوم و فنون ادبی. (در این بخش، موضوع‌های متنوعی همچون قافیه، عروض، سبک شناسی، آرایه ها و نقد ادبی حضور دارند که به حسب تفاوت جنس و جوهره ی هر یک از این دانش ها و مهارت ها، روش ها نیز به فراخور آن ها تغییر می کند؛ مثلا در بخش علم بدیع لفظی، مبنای آموزش، تقویت سواد شنیداری و پرورش تشخیص و درک شنیداری است که خود مقدمه ی یادگیری علم عرض و قافیه به شمار می آید. برای این بخش، گوش دادن به خوانش دیگران، خواندن با صدای بلند، خوانش با لحن، روش ترسیم نوار خوانشی و... شگردهای مفیدی برای آموزش این موضوع ها هستند).

انتظار برنامه از مجریان برنامه‌ی زبان و ادبیات فارسی این است که محتوا را طوری ارائه دهند که:

- ۱- مهارت‌های زبانی، اعتماد به نفس، روحیه‌ی پژوهش، کنجکاوی، خلاقیت، روحیه‌ی استقلال و مهارت‌های ذهنی در مخاطبان تقویت شود.
- ۲- مخاطبان ضمن برخورداری از ذهنی خلاق و پویا، توانایی درک و خلق آثار هنری و ادبی را داشته باشند.
- ۳- تحقیقات آموزشی نشان داده‌است که بهره‌گیری از روشی خاص در تدریس یک درس، مؤثر نمی‌افتد. بنابراین، لازم است تنوع روشی را به عنوان یک اصل در تعمیق یادگیری، مورد توجه قرار دهیم.
- ۴- بهتر است با توجه به ساختار و ماهیت برنامه و ضرورت‌های زندگی و نیازهای مخاطبان از روش‌های موجود به صورت تلفیقی بهره گرفته شود. برای نمونه در تدریس یک غزل از سعدی یا حافظ می‌توان از روش‌های کلی ارائه‌ی اطلاعات، مطالعه‌ی مستقل و بحث گروهی یا روش‌های توضیحی، سخنرانی، ایفای نقش، بحث گروهی، تمرین و تکرار، پرسش و پاسخ و... استفاده کرد. در برنامه‌ی جدید زبان و ادبیات فارسی، مجری برنامه (معلم) به عنوان راهنما و تسهیل‌کننده‌ی یادگیری و نه انتقال‌دهنده‌ی معلومات به ذهن مخاطبان دیده می‌شود

روش های عام یاددهی - یادگیری

خواست ما از روش‌های عام، شیوه‌های عمومی و مشارکتی و فعال در تدریس است که معمولاً در بیشتر درس‌ها می‌توان از آن‌ها بهره گرفت؛ اما نکته‌ای که باید بدان توجه شود این است که در کاربست روش‌های عام و مشارکتی نیز به ویژگی‌های خاص یک متن نیز توجه داشته باشیم؛ زیرا برخی متن‌ها ساختاری دارند که با بعضی از روش‌ها تناسب و همخوانی بیشتری دارند و با برخی از روش‌ها همگون نیستند، مثلاً متن‌های نگرشی با روش‌های طرز تلقی، و متن‌های چندپاره با روش تدریس اعضای گروه، تناسب بیشتری دارند؛ پس هر درس را نمی‌توان با هر روشی آموزش داد. دو نکته‌ی مهم را باید در این جا رعایت کرد:

- توجه به ویژگی‌های متن و اهداف آن.

- توجه به ویژگی‌های روش مورد نظر.

در ادامه، برخی از روش‌های عام را به کوتاهی، معرفی می‌کنیم:

- یادگیری از طریق همیاری:

این نوع یادگیری در شروع این قرن از طرف جان دیویی مطرح شده است. معلمین مدارس ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان، گروه‌های یادگیری از طریق همیاری را مورد آزمایش قرار می‌دهند و می‌بینند که نه تنها یادگیری دانش آموزانشان بیشتر و بهتر می‌شود، بلکه از یادگیری لذت نیز می‌برند. یکی از روش‌های آموزش یادگیری از طریق همیاری، نظریه‌ی سینرگوژی می‌باشد که جهت آموزش دروس مختلف و موقعیت‌های متفاوت ۴ روش را ارائه می‌دهد.

۱- کارآیی گروه (تیم): در این طرح، دو فرضیه شکل می‌گیرد:

الف) دو فکر یا بیشتر، بهتر از یک فکر است (همه می‌توانند از هم یاد بگیرند).

ب) دانش آموزان شرکت فعال در یادگیری مشارکتی را بسیار انگیزاننده می‌یابند.

۲- تدریس اعضای گروه: طرح تدریس اعضای گروه، مبتنی بر دو اصل است:

الف) هر یک از شرکت کنندگان قسمت متفاوتی از موضوع درسی را که قرار است تدریس شود، می‌خوانند.

ب) هر فراگیر می‌تواند به اعضای گروهش درس بدهد.

بنابراین هر عضو هم به عنوان «معلم» و هم به عنوان «شاگرد» عمل می‌کند. زمانی که دانش آموزان می‌فهمند که اثربخشی گروه مستلزم آن است که هر فرد یک بخش از موضوع را فرا گیرد و سپس آن را به دیگری درس بدهد، برانگیخته می‌شوند که با مطالعه‌ی بخش تعیین شده و آمادگی کامل به گروه خود کمک کنند تا آن‌ها هم موفق شوند. با این روش، گروه می‌تواند یادگیری افراد را به حداکثر برساند. طرح تدریس اعضای گروه این امکان را می‌دهد که مقدار زیادی از موضوع درسی، طی یک دوره‌ی کوتاه زمانی با مطالعه‌ی گروه تحت پوشش قرار گیرد.

۳- ارزش یابی عملکرد (قضاوت عملکرد): این طرح برای کلاس‌هایی که باید فراگیران مهارت‌های عملی

کسب کنند، مفید است. کاربرد این روش شامل آموزش کار کردن با یک دستگاه آزمایشگاهی، نگارش یک نامه یا گزارش و ... می‌شود. در این طرح ابتدا درک روشنی از معیارها فراگیران را قادر می‌سازد کیفیت کار خویش را مورد قضاوت قرار دهند و در این صورت می‌توانند تا حدودی از ارزیابی کارشان توسط دیگران بی‌نیاز شوند.

هر شخص کار خود را ارائه می‌دهد. اعضای گروه کار هر فرد را با دیگری و با معیارهایی که فرا گرفته‌اند، مقایسه می‌کنند. هر فرد انتقادهایی را که به کارش شده است، دریافت می‌دارد. طبق این پیشنهادها، احتمالاً فراگیران می‌توانند به شکل مؤثرتری به سطح تعیین شده در معیارها برسند.

۴- روشن سازی طرز تلقی (برخورد): طرز تلقی افراد عمیقاً روی مؤثر بودن و رضایت شخصی‌شان اثر

می‌گذارد و از این رو طرز تلقی‌ها جنبه‌ی مهمی از یادگیری احساس اجتماعی هستند. با این وجود

خیلی از افراد طرز تلقی را به عنوان یک مسأله‌ی شخصی تلقی می‌کنند. هر چند به کاربردن اجباری طرز تلقی‌های شخصی، جایی در آموزش ندارد ولی چنانچه افراد نتوانند آزادانه طرز تلقی‌هایشان را مورد بررسی قرار دهند، بینشی کسب می‌کنند که می‌تواند رفتار خویش را کنترل نمایند و دریابند که طرز تلقی‌شان تا چه حد ممکن است که محدوده یا کیفیت عملشان را محدود سازد و یا تحریف کند.

- روش اکتشافی:

در این روش یادگیرنده بدون کمک معلم، خود به کشف مفاهیم و اصول و قوانین می‌پردازد و از این طریق به دانش‌های لازم دست می‌یابد. برای مثال در آموزش حل مسأله با روش اکتشافی، معلم تنها صورت مسأله را در اختیار یادگیرنده قرار می‌دهد و یادگیرنده خود به کشف اجزای تشکیل دهنده‌ی مسأله و رابطه‌ی میان آن‌ها و نیز راه حل و جواب مسأله اقدام می‌کند. از آن جا که در این روش، یادگیرنده با جمع آوری اطلاعات از موارد مختلف به استخراج اصول و قوانین و روابط می‌پردازد، به این روش، روش استقرایی نیز می‌گویند.

- روش گردش علمی:

روش گردش علمی گاهی برای مطالعه‌ی جامعه است که با توجه به هدف‌های معین آموزشی، از طرف معلم و شاگرد طراحی و تنظیم می‌گردد. اجرای این روش مستلزم توجه به نکات مختلفی است که معلم و شاگردان باید آن را رعایت کنند. اولین مسأله‌ی آن است که باید مورد توجه واقع شود، میزان ارزش ظرفیت و کیفیت گردش علمی است. اگر انتظار داشته باشیم که از این روش نتایج خوبی حاصل شود، باید قبل از اجرا به طراحی بپردازیم تا در کسب هدف‌های آموزشی مطمئن تر باشیم. این روش را از نظر زمان می‌توان به چهار نوع تقسیم کرد:

(۱) گردش علمی کوتاه مدت و سریع

(۲) گردش علمی یک یا دو ساعته

(۳) گردش علمی روزانه

(۴) گردش علمی هفتگی و ماهانه

این روش به یادگیری مؤثر در موقعیت حقیقی کمک می‌کند.

- روش بحث گروهی:

این روش گفت و گویی است سنجیده و منظم در مورد موضوعی خاص که مورد علاقه‌ی مشترک شرکت کنندگان در بحث است. روش بحث گروهی برای کلاس‌هایی قابل اجراست که جمعیتی بین ۶۲۰ نفر داشته باشند. در صورت بالا بودن جمعیت کلاس باید آن‌ها را به گروه‌های کوچک تر تقسیم کرد و یا از روش‌های دیگر استفاده کرد. در این روش معمولاً معلم موضوع یا مسأله‌ی خاصی را مطرح می‌کند و شاگردان درباره‌ی آن به مطالعه، اندیشه، بحث و اظهار نظر می‌پردازند و نتیجه می‌گیرند. در روش بحث گروهی شاگردان در فعالیت‌های آموزشی، فعالانه شرکت می‌کنند و مسئولیت یادگیری را به عهده می‌گیرند.

آن‌ها در ضمن با مباحثه از اندیشه و نگرش‌های خود با ذکر دلایل متکی بر حقایق، مفاهیم و اصول علمی، دفاع می‌کنند. این روش به شاگردان فرصت می‌دهد تا نظرها، عقاید و تجربیات خود را با دیگران در میان بگذارند و اندیشه‌های خود را با دلایل مستند، بیان کنند.

- روش نمایشی (نمایش علمی):

این روش بر مشاهده و دیدن استوار است. در روش نمایشی، افراد مهارت‌های خاص را از طریق دیدن فرا می‌گیرند. در این روش، معلم طرز کاربرد وسیله ای یا چگونگی ساختنش را نشان می‌دهد. شاید این اولین روشی باشد که بشر به کار برده است و در صورت نداشتن امکانات کافی، شاید مناسب‌ترین روش برای آموختن مهارت‌ها باشد. زیرا معلم می‌تواند مهارتی را به تعداد زیادی از شاگردان و در طی زمانی کوتاه، ارائه دهد. مهم‌ترین حُسن این روش، به کارگیری اشیاء واقعی در آموزش است. این روش به تنهایی به کار نمی‌رود و معلم ضمن ارائه‌ی روش نمایشی، ناچار به استفاده از روش سخنرانی نیز می‌باشد. از این روش برای درس‌هایی که جنبه‌ی عملی و فنی دارند، بیشتر می‌توان استفاده کرد. در این روش شاگردان از طریق دیدن، مهارت خاصی را یاد می‌گیرند. این روش دارای چهار مرحله است: آمادگی - توضیح، نمایش، آزمایش و سنجش.

- روش یادگیری تا حد تسلط (آموزش انفرادی):

یکی از فنون موفقیت آمیز در یادگیری، روش یادگیری تا حد تسلط است. بر اساس این نظریه و روش، یادگیری و پیشرفت تحصیلی فراگیران به طور وسیعی با زمان یادگیری بستگی دارد. در این روش شاگردان به کفایت و ارزش خود پی می‌برند و اطمینان حاصل می‌کنند که دارای زمینه‌های موفقیت می‌باشند. شناخت مهارت‌های عمومی تجدید قوا و اعتماد و اطمینان از خود را این روش در شاگردان ایجاد می‌کند که برای سلامت روحی دانش آموزان بسیار مفید است. بنابراین یادگیری تا حد تسلط، یکی از قوی‌ترین منابع سلامت روحی است و اگر شاگردان با این روش آموزش ببینند، کمتر به روش‌های درمانی و کمک درمانی نیاز خواهند داشت. این روش ثابت می‌کند که آموزش یک فرد به فرد دیگر، باعث سازگاری و تطابق بیشتر فعالیت‌های آموزشی با نیازهای شاگرد می‌شود و معلم سعی می‌کند روش‌های آموزشی خود را بر اساس تفاوت‌های فردی تنظیم کند.

- روش واحد کار (پروژه):

در این روش به ویژه در پروژه‌های انفرادی، منطقی بودن تقسیمات تصنعی درسی از میان می‌رود و مؤثرترین راه برای مواجه شدن با تفاوت‌های فردی است. محاسن این روش عبارت‌اند از:

- (۱) رابطه‌ی مناسبی بین شاگرد و معلم ایجاد می‌کند و باعث تشویق شاگرد به یادگیری می‌شود.
- (۲) چون شاگرد در طرح و هدف و فعالیت‌ها سهیم است، تمایل شدیدی به یادگیری دارد.
- (۳) با این روش اعتماد به نفس شاگردان و جرأت آن‌ها در اظهار نظر تقویت می‌شود.
- (۴) این روش رغبت دانش آموزان را نسبت به فعالیت‌های تربیتی افزایش می‌دهد و حسّ بردباری او را نسبت به عقاید مختلف تقویت می‌کند.

- (۵) حسّ همکاری دانش آموزان تقویت می‌شود.
- (۶) احساس مسئولیت و انضباط جنبه‌ی مثبت به خود می‌گیرد.
- (۷) یادگیری، عمیق و پایدار می‌گردد.
- (۸) نقائص افراد در اموری مانند خط، انشا و بیان کشف می‌شود و کم کم از بین می‌رود.
- (۹) بین معلّم و شاگرد همکاری نزدیک به وجود می‌آید.
- (۱۰) بین مفاهیم آموخته شده و مسائل واقعی زندگی، ارتباط منطقی برقرار می‌گردد.

- روش حلّ مسأله:

حلّ مسأله فرایندی است بر کشف تعالی و ترتیب صحیح راه‌هایی که به یک هدف یا راه حل منتهی می‌شود. در موقعیتی که انسان با مسأله‌ای رو به رو می‌شود، باید بر موانع یا مشکلاتی که بر سر راه رسیدن به هدف وجود دارد، غلبه کرد. عامل اصلی در حلّ مسأله، عبارت است از کاربرد تجربه‌ی قبلی فرد برای رسیدن به راه حل و پاسخی که پیش از آن برای انسان ناشناخته بوده است. حدّ اقل در موقعیت ویژه‌ای که شخص در آن قرار دارد، تجربه، دانش و مهارت گذشته، پیش نیاز حلّ مسأله محسوب می‌شود. راه‌های حلّ مسأله:

- (۱) حلّ مسأله از طریق آزمایش و خطا
- (۲) حلّ مسأله از طریق بینش و شناخت
- (۳) حلّ مسأله با روش تحلیلی.
- (۴) حلّ مسأله با روش دیویی (تکیه بر علمکرد در موقعیت‌های عینی، یعنی دانش آموزان در موقعیت‌های واقعی حل مسأله قرار گیرند).

- روش ایفای نقش (نمایش نامه):

ایفای نقش، روشی است که می‌تواند برای تجسّم عینی موضوعات و درس‌هایی که برای نمایش مناسب باشند، به کار رود. در این روش فرد یا افرادی از دانش آموزان، موضوعی را به صورت نمایش کوتاه اجرا می‌کنند. ایفای نقش به معنایی که در این جا به کار رفته است، به مهارت‌های خاصّ هنری مانند هنر تئاتر و سینما نیازی ندارد؛ بلکه معلّم بنا به موقعیت، هدف و موضوع مورد نظر، به عنوان یک روش آموزشی از آن استفاده می‌کند. از ویژگی‌های ممتاز این روش آن است که مشاهده کنندگان (دانش آموزان) با عملیات نمایشی و ایفاگران نقش، ارتباط عاطفی برقرار می‌کنند، با هیجان عملیات نمایشی هم کلاسان خود را می‌بینند و خود را در صحنه احساس می‌نمایند. چون تمام حواس دانش آموزان برای مشاهده‌ی نمایش به کار گرفته می‌شود، عمل یادگیری نیز انجام می‌گیرد. از روش تدریس ایفای نقش می‌توان در موقعیت‌های متفاوتی استفاده کرد. این روش با این

که روال نمایشگری را پی می‌گیرد، ولی مبتنی بر سناریوی مکتوب و ساخت مندی نیست. مجموعه‌ی این روش تدریس، فعالیت‌هایی را در بر می‌گیرد که یادگیرندگان را تا پای واقعیت یا آن چه هست، پیش می‌برد. این روش پلی است بین حرف و عمل.

در این روش جریان مناسبی برای انواع دست ورزی، جست و جوگری و مهارت یابی به وجود می‌آید و برای همه‌ی دانش آموزان در هر سطح از پیشرفت تحصیلی که باشند، سودمند است. (اکبری شلدره و همکاران، ۱۳۹۰)

فصل پنجم

راهبردهای ارزشیابی

راهبردهای ارزشیابی

- ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

تعریف: اندازه‌گیری تناسب میان اهداف و محتوا و ساختار یک کار و قضاوت کیفی درباره‌ی آن.

راهبردهای ارزشیابی ناظر به ماهیت اهداف حوزه‌ی یادگیری زبان و ادبیات فارسی است و متناسب با شرایط یادگیرندگان در دوره‌های مختلف، باید ترکیبی از انواع سنجش را تدارک دیده، بتواند شواهد مورد نیاز برای قضاوت در خصوص سطح درک و شایستگی‌های کسب شده را فراهم کند.

اصول حاکم بر ارزشیابی

ارزشیابی یکی از عناصر مهم برنامه‌ی درسی است. دست اندرکاران برنامه‌ی درسی تلاش می‌کنند تا میزان موفقیت برنامه و تغییرات ایجاد شده در رفتار دانش‌آموز را از بعد تفکر و تعقل، اخلاق، ایمان، علم و عمل اندازه‌گیری و ارزیابی کنند. اگر این عنصر اساسی در همه‌ی مراحل طراحی و اجرا، جایگاه خود را به خوبی و درستی بیابد، به طور قطع فرایند برنامه‌ریزی درسی، حرکتی هدف‌مند و مطلوب خواهد داشت.

ارزشیابی تنها به پرسش‌های کلاسی یا آزمون‌های پایانی محدود نمی‌شود. وقتی که محصول برنامه‌ی درسی به شکل بسته‌ی آموزشی در اختیار مخاطبان و مجریان قرار گرفت، انتظار می‌رود معلمان به منظور اطمینان از میزان تحقق اهداف برنامه، از آزمون‌ها و شیوه‌های توصیه شده برای ارزشیابی استفاده کنند. در انتخاب شیوه‌های ارزشیابی، اصول حاکم بر ارزشیابی پیشرفت تحصیلی (مصوب شورای عالی آموزش و پرورش، شماره‌ی ۷۱۳، مورخ تابستان ۱۳۹۲) باید رعایت شود.

اصول حاکم بر ارزشیابی پیشرفت تحصیلی:

به منظور نظام بخشی به فعالیت‌های ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و با توجه به رویکردها و نگرش‌های نوین در تعلیم و تربیت، اصول زیر تحت عنوان "اصول حاکم بر ارزشیابی پیشرفت تحصیلی" تعیین می‌شود:

- ۱- جدایی ناپذیری ارزشیابی از فرایند یاددهی - یادگیری
ارزشیابی دانش آموزان باید به عنوان بخش جدایی ناپذیر فرایند یاددهی - یادگیری و نه به عنوان نقطه‌ی پایانی از آن تلقی شود.
- ۲- استفاده از نتایج ارزشیابی در بهبود فرایند یاددهی - یادگیری و اصلاح برنامه‌ها و روش‌ها
هدف غایی ارزشیابی، اصلاح و بهبود فرایند یاددهی - یادگیری است و نتایج ارزشیابی‌ها باید در اصلاح برنامه‌ها و روش‌ها مورد استفاده قرار گیرد.
- ۳- هماهنگی میان هدف‌ها، محتوا، روش‌های یاددهی - یادگیری و فرایند ارزشیابی
در ارزشیابی باید تناسب و هماهنگی بین هدف‌ها، محتوا و روش‌های یاددهی - یادگیری مربوط به هر درس مورد توجه قرار گیرد.
- ۴- توجه به آمادگی دانش آموزان
در طراحی و اجرای انواع برنامه‌های ارزشیابی باید به آمادگی‌های جسمی، عاطفی و روانی دانش آموزان توجه شود.
- ۵- توجه به رشد همه جانبه ی دانش آموزان

در ارزشیابی باید به جنبه‌های مختلف رشد بدنی، عقلی، عاطفی، اجتماعی، اخلاقی و حرکتی دانش آموزان توجه شود.

۶- توجه همه جانبه به دانش‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌ها

در ارزشیابی، متناسب با محتوای آموزش و پرورش باید به حیطة دانش‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌های دانش آموزان توجه شود.

۷- توجه به ارزشیابی دانش آموز از یادگیری‌های خود (خودارزشیابی)

در ارزشیابی باید شرایطی فراهم شود که دانش آموز نیز بتواند از یادگیری‌ها و عملکردهای خود و دیگر دانش آموزان ارزشیابی کند.

۸- ارزشیابی از فعالیت‌های گروهی

در نظام ارزشیابی، علاوه بر ارزشیابی فردی، باید از فعالیت‌های گروهی نیز ارزشیابی به عمل آید.

۹- توجه به فرایندهای فکری منتهی به تولید پاسخ

در ارزشیابی باید علاوه بر پاسخ نهایی، به فرایندی که منجر به تولید پاسخ شده است توجه کرد.

۱۰- تاکید بر نوآوری و خلاقیت

در ارزشیابی باید با تاکید بر روش حل مسئله، زمینه‌ی رشد و شکوفایی دانش آموزان را فراهم کرد.

۱۱- تنوع روش‌ها و ابزارهای اندازه‌گیری و سنجش پیشرفت تحصیلی

با توجه به اهداف، ماهیت و نوع موارد ارزشیابی، از انواع مختلف روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی (مانند پرسش‌های شفاهی، آزمون‌های عملی، انواع پرسش‌های عینی و انشایی، روش‌های مشاهده‌ی رفتار، پوشه‌های مجموعه‌ی کار، ارائه‌ی مقالات و طرح‌ها، گزارش مربوط به فعالیت‌های تحقیقاتی، ارزشیابی عملکردی، ارزشیابی مستمر، انواع دست ساخته‌ها، روش خودسنجی و ...) استفاده می‌شود.

۱۲- استفاده از انواع ارزشیابی

در فرایند یاددهی- یادگیری لازم است با توجه به هدف‌ها، محتوا و روش‌های تدریس از انواع ارزشیابی‌ها (از قبیل تشخیصی، تکوینی، مجموعی، هنجار مرجع، هدف مرجع، درونی، بیرونی، ملی و ...) استفاده شود.

۱۳- استقلال مدرسه و معلم در فرایند ارزشیابی

در فرایند ارزشیابی باید استقلال مدرسه و معلم در چارچوب سیاست‌های کلی آموزش و پرورش حفظ شود.

۱۴- اصل رعایت قواعد اخلاقی و انسانی در ارزشیابی

به موجب این اصل، ارزشیابی باید به گونه ای ساماندهی و اجرا شود که موجب خدشه دار شدن حقوق، تعاملات انسانی، اعتماد به نفس و سلامت روانی دانش آموز یا معلم نگردد.

۱۵- اصل توجه به تفاوت‌های فردی

در انجام ارزشیابی پیشرفت تحصیلی می‌بایست به تفاوت‌های فردی دانش آموزان توجه شود.

۱۶- ضرورت هماهنگی در تحقق اصول ارزشیابی

در به کارگیری اصول فوق الذکر باید میان سازمان‌ها، مراکز، ادارات، واحدها و سایر بخش‌های مسئول ارزشیابی در مورد روش‌ها، ابرازها، معیارها و برنامه‌های اندازه گیری و سنجش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، تعهد و هماهنگی کامل وجود داشته باشد.

انواع ارزشیابی

در یک نگاه کلی، ارزشیابی همچون آموزش به دو دسته، بخش می شود:

- ارزشیابی ویژه ی این برنامه؛

- ارزشیابی عام.

ارزشیابی ویژه ی این برنامه؛

ماموریت اصلی برنامه‌ی حوزه ی تربیت و یادگیری زبان و ادبیات فارسی، آموزش و رشد مهارت‌های زبانی است؛ به همین سبب، اصول محتوایی و شیوه‌های یاددهی-یادگیری هم با این رویکرد تدوین شده‌اند. در ارزشیابی، نخست باید با نگاه ویژه به سراغ مهارت‌های اصلی زبان رفت و بر بنیاد آن، شیوه‌ها و شگردهای ارزشیابی را تنظیم کرد.

- گوش دادن

- خواندن

- سخن گفتن

- املا و نگارش

- نقد و تحلیل و درک.

این چهارچوب ارزشیابی، در دو نوع، نمود پیدا می کند:

- ارزشیابی کمی یا عددی.

- ارزشیابی توصیفی یا کیفی.

- ارزشیابی توصیفی چیست؟

ارزشیابی توصیفی شیوه ای از ارزشیابی تحصیلی- تربیتی است که اطلاعات لازم، معتبر و مستند برای شناخت دقیق و همه جانبه ی فراگیران در ابعاد مختلف یادگیری، با استفاده از ابزارها و روش های مناسب مانند کارپوشه، آزمون ها (با تاکید بر آزمون های عملکردی) و مشاهدات در طول فرایند یاددهی- یادگیری به دست می آید؛ تا بر اساس آن بازخوردهای توصیفی مورد نیاز برای کمک به یادگیری و یاددهی بهتر در فضای روانی و عاطفی مطلوب برای دانش آموز، معلم و اولیا حاصل آید. بر اساس مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش، ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در دوره ی ابتدایی به شیوه ی توصیفی، پس از پنج سال اجرای آزمایشی، از سال تحصیلی ۸۹-۸۸، به صورت پلکانی آغاز شده است.

- اهداف ارزشیابی توصیفی:

۱- اصلاح، بهبود و ارتقای فرایند یاددهی- یادگیری در کلاس، مدرسه، مراکز مکمل مدرسه و خارج از آن به ویژه از طریق افزایش تعامل مؤثر و سازنده بین معلم و دانش آموز

۲- شناسایی و پرورش استعدادها، توانایی ها و علایق دانش آموزان با تکیه بر استعدادهای برتر هر یک از آنان.

۳- توجه و کمک به رشد متعادل و همه جانبه ی شخصیت دانش آموزان

۴- آگاه ساختن دانش آموز و اولیای وی از فرایند پیشرفت تحصیلی- تربیتی و جلب مشارکت آنان در بهبود عملکرد دانش آموز

۵- ایجاد زمینه ی مناسب به منظور تقویت انگیزه ی یادگیری و پرورش استعدادهای برتر دانش آموزان از جمله خلاقیت و نوآوری و ایجاد مهارت خود ارزیابی در دانش آموزان.

۶- تصمیم گیری در مورد ارتقای دانش آموزان به پایه ی بالاتر با حصول اطمینان از میزان تحقق اهداف آموزشی- تربیتی در چارچوب مقررات مربوطه

۷- تولید اطلاعات برای ارزیابی، اصلاح و تقویت برنامه ها و روش های آموزشی- تربیتی

- نتایج مورد انتظار در ارزشیابی توصیفی:
  - بهبود، دوام و پایداری یادگیری
  - افزایش علاقه به یادگیری
  - ایجاد نگرش مطلوب نسبت به مدرسه
  - افزایش بهداشت روانی دانش آموزان (اعتماد به نفس، افزایش روحیه انتقادپذیری و کاهش اضطراب و ...) با حذف استرس، فشار و رقابت و با کاهش اهمیت نمره، می توان شرایط مساعدتری برای یادگیری دانش آموز و آموزش معلم فراهم ساخت.
  - تعمیق یادگیری از طریق افزایش مشارکت دانش آموزان در فرایند یاددهی - یادگیری
  - افزایش فرصت یادگیری از طریق مشارکت والدین در امر یاددهی و یادگیری
  - رشد و توانایی مهارت خودارزیابی
  - رشد و مهارت خوداصلاحی و خودتنظیمی
  - افزایش مشارکت دانش آموزان و والدین در فرایند ارزشیابی تحصیلی
  - توجه به اهداف سطوح بالاتر حیطه‌ی شناختی
  - توجه به اهداف در حیطه‌های غیرشناختی
- ارتباط متقابل ارزشیابی توصیفی با عناصر برنامه‌ی درسی:
- صاحب نظران و متخصصان برنامه ریزی درسی، عمدتاً عناصر اصلی برنامه‌ی درسی را شامل هدف، محتوا، روش تدریس و ارزشیابی می‌دانند. یک برنامه‌ی درسی زمانی از کارآیی لازم برخوردار است که بین عناصر آن هماهنگی و انسجام لازم وجود داشته باشد. در این صورت برنامه‌ی درسی بیشترین ظرفیت را برای اثرگذاری مطلوب بر عملکرد دانش آموزان خواهد داشت. در چنین شرایطی، هرگونه تغییر اساسی در هر یک از عناصر برنامه، به نوعی بر عناصر دیگر نیز اثر خواهد گذاشت. با این نگاه تغییر در ارزشیابی (از رویکرد کمی به رویکرد توصیفی) تغییر در سایر عناصر برنامه‌ی درسی (اهداف، محتوا و روش تدریس) را ضروری می‌نماید.
- اهداف:** در ارزشیابی توصیفی برای تصمیم گیری در خصوص میزان اثربخشی فعالیت های یادگیری باید نتایج عملکرد دانش آموزان را با اهداف آموزشی مربوطه مقایسه نمود. لذا ضروری است که اهداف در قالب نتایج یادگیری بیان شوند تا معلوم شود که دانش آموز پس از درگیر شدن در فعالیت های یادگیری، قادر به انجام چه کاری خواهد بود و دامنه‌ی تلاش فکری و عملی او تا چه میزان است و هر یک از یادگیرندگان متناسب با تجربیات، علائق و توانایی‌های خود به چه سطحی از این اهداف دست یافته‌اند.

محتوا: با تغییر رویکرد ارزشیابی، انتخاب و سازماندهی محتوا نیز تغییر خواهد کرد. در این صورت، محتوای آموزشی به جای تأکید بر موضوع، بر مفاهیم و ایده‌های اساسی تأکید خواهد کرد. بنابراین انتظار می‌رود دانش آموزان به جای فراگیری موضوعات مستقل و مجزاً از یکدیگر، مفاهیم و ایده‌های اصلی و روش‌های تفکر در حوزه‌های مختلف یادگیری را بیاموزند.

روش تدریس: در ارزشیابی توصیفی، فرایند ارزشیابی با فرایند تدریس ادغام شده و مرز جدی یا حدفاصل میان این دو فرایند از بین رفته است؛ از این رو اگر تغییر در روش ارزشیابی توأم با تحوّل در روش تدریس نباشد، نمی‌توان انتظار داشت اهداف برنامه‌ی درسی تحقق یابد. به عبارت دیگر تغییر دیدگاه معلمان درباره‌ی ارزشیابی نیازمند به تغییر دیدگاه آن‌ها در باره‌ی یادگیری و نقش معلّم و دانش آموز در آن است. به کارگیری رویکرد توصیفی در ارزشیابی از آموخته‌های دانش آموزان، وقتی امکان پذیر است که در فرایند یاددهی - یادگیری موارد ذیل مورد توجه قرار گیرد:

۱- تفاوت‌های فردی (از راه به کارگیری سبک‌های گوناگون یادگیری)

۲- بهره‌گیری از منابع متنوع و کارآمد

۳- توجه به فرایندهای شناختی و فراشناختی

۴- فراهم نمودن فرصت نقد و ارزیابی عملکرد دانش آموزان توسط خود آنان و همسالانشان

۵- به حداقل رساندن استفاده از روش‌های انتقالی در تدریس

۶- انعطاف‌پذیری و تنوع بخشیدن به فرصت‌های یادگیری

۷- مبنا و محور قرار دادن نتایج و پیامدهای یادگیری

در این صورت، امکان سازماندهی محتوا حول مفاهیم و ایده‌های اساسی وجود خواهد داشت. این کار فرصت بهره‌گیری از رویکرد توصیفی در ارزشیابی را فراهم کرده و بدین ترتیب وحدت و هماهنگی میان عناصر برنامه‌ی درسی افزایش می‌یابد.

جمع آوری و ثبت اطلاعات: برای ارزشیابی از کمّ و کیف پیشرفت تحصیلی دانش آموز در فرایند یاددهی - یادگیری بایستی اطلاعات مورد نیاز، توسط معلّم جمع آوری شود. به منظور افزایش اعتماد و اطمینان نسبت به دقّت و صحت اطلاعات جمع آوری شده، از روش‌ها و ابزارهای مختلف استفاده می‌شود تا اطلاعات جامعی در ارتباط با کمّ و کیف دستیابی به اهداف و مشکلات موجود در این فرایند جمع آوری شود که از آن میان می‌توان به مشاهده، آزمون، کارپوشه، پروژه، خودسنجی و همسالان سنجی اشاره کرد. بدیهی است روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی بر اساس اهداف آموزشی مورد نظر انتخاب و به کار گرفته می‌شود:

۱- **مشاهده:** در جمع آوری اطلاعات از طریق مشاهده، ابزارهای زیر مورد استفاده قرار می‌گیرند:
چک‌لیست- مقیاس درجه بندی- واقعه نگاری

۲- **آزمون:** آزمون‌ها شامل آزمون‌های کتبی (عینی یا بسته پاسخ و سؤالات تشریحی)- آزمون‌های شفاهی و آزمون‌های عملکردی می‌باشد. (آزمون‌های عملکردی شامل آزمون کتبی عملکردی، آزمون شناسایی، انجام عملکرد در موقعیت‌های شبیه سازی شده و نمونه کار می‌باشد).

۳- **پروژه:** پروژه فرصت‌های یادگیری متنوعی برای فراگیران ایجاد می‌کند. اگر به درستی هدایت شود، از مؤثرترین شیوه‌ها در سهیم کردن دانش آموزان در فرایند آموزش و پایدار کردن آموخته‌های ایشان در حیطه‌های مختلف دانش، مهارت و نگرش می‌باشد. این نوع فعالیت‌ها برای دانش آموزان فرصت «آموختن برای به کار بستن» فراهم می‌کنند و به صورت فردی و یا گروهی انجام می‌شود.

۴- **خودارزیابی (خودسنجی):** ارزشیابی فرد از عملکرد و فعالیت‌های یادگیری خویش به منظور افزایش مراقبت یادگیری است. هدف اساسی از این روش، ایجاد احساس مسئولیت بیشتر نسبت به یادگیری است و آن‌ها قادر خواهند بود آنچه را که فرا گرفته‌اند، ارزشیابی کنند و به آنان فرصت داده شود تا خطای استنباط‌های خود را شخصاً اصلاح کنند.

۵- **ارزیابی دیگران (همسالان سنجی):** این نوع ارزشیابی رشد خود آگاهی دانش آموز را به حوزه‌های دیگر می‌کشانند، زیرا هنگام داوری درباره‌ی عملکرد دانش آموز دیگر، توانایی بررسی و تحلیل عملکرد در دانش آموز تقویت می‌شود. در این نوع ارزشیابی نظارت و مدیریت معلم ضروری است تا سنجش همسالان به طور مؤثر مورد استفاده قرار گیرد.

۶- **کارپوشه:** کارپوشه مجموعه‌ای هدفدار و منظم از کار و فعالیت دانش آموزان است که تلاش، کوشش، پیشرفت، رشد دستاوردها و موفقیت‌ها را نشان می‌دهد. مجموعه‌ای که دانش آموزان با مطالعه و بررسی آن به یادگیرندگانی پویا و فعال تبدیل می‌شوند. چنین افرادی در برابر یادگیری و پیشرفت خود مسئول‌اند. این ابزار در واقع وسیله‌ای برای نظم بخشیدن و هدفمند کردن اطلاعات جمع آوری شده است.

تفسیر و ارزش گذاری اطلاعات: پس از جمع آوری و ثبت اطلاعات مربوط به وضعیت یادگیری دانش آموزان، معلم به تفسیر آن‌ها می‌پردازد و با جمع بندی داده‌ها، تصویری از پیشرفت یادگیری دانش آموزان به دست می‌آورد. این کار بر اساس اهداف و انتظارات هر ماده‌ی درسی انجام می‌شود.

بازخورد: اکثر دانش آموزان کنجکاواند تا از کم و کیف تسلط بر دانش یا مهارت‌ها و نگرش‌های مورد نظر برنامه‌ی درسی به طور کارآمد آگاه شوند؛ از این رو در پی دریافت بازخورد از کسانی هستند که پیشنهادهای مناسبی درباره‌ی آنچه که انجام داده‌اند، ارائه دهند.

بازخورد به اطلاعاتی گفته می‌شود که فاصله‌ی بین سطح واقعی دانش آموز و سطح مورد انتظار را مشخص کند و یا نشان دهنده‌ی فعالیتی باشد که لازم است یادگیرنده انجام دهد تا به استاندارد مورد نظر دست پیدا کند. منابع بازخورد عبارت‌اند از:

معلم به دانش آموز- دانش آموز به خودش- دانش آموز به معلم- هم کلاسی‌ها به دانش آموز.

انواع بازخورد:

- ۱- رسمی یا غیر رسمی: بازخورد رسمی مانند چک لیست‌ها، رهنمودها و توصیه‌های کتبی و غیر رسمی صحبت‌های شفاهی معلم در حین انجام کار.
- ۲- کمی یا توصیفی: بازخورد کمی، وضعیت یادگیری دانش آموز از طریق نمره یا رتبه است و قادر نیست گزارش مشروح و روشنی درباره‌ی وضعیت دانش آموز به او ارائه دهد. در حالی که بازخورد توصیفی به دانش آموز این امکان را می‌دهد که وضعیت کنونی خود را به خوبی بشناسد و فعالیت‌های مناسب را انجام دهد تا پیشرفت بهتری داشته باشد و معلم نیز می‌تواند دیدگاه‌های اصلاحی خود را اعلام و نتایج و تأثیرات آن را پیگیری کند. این بازخورد ارتباط بین دانش آموز و معلم را بهبود می‌بخشد. بازخوردهای توصیفی مثبت در عین این که سازنده است، شخصیت و احترام دانش آموز را محفوظ می‌دارد. (ولی باید افراطی نباشد تا نقش مخربی در شخصیت دانش آموز نداشته باشد)
- ۳- جمعی یا فردی: در بازخورد جمعی، به گروهی از دانش آموزان درباره‌ی کار گروهی بازخورد داده می‌شود. در بازخورد فردی دانش آموز خاصی مخاطب قرار گرفته و به او بازخورد داده می‌شود.
- ۴- بازخورد تکوینی یا پایانی: در جریان آموزش به دانش آموز یا گروهی از دانش آموزان، اولیا و افراد ذی نفع دیگر بازخورد داده می‌شود. بازخورد در جریان آموزش، حاصل تعامل دائم معلم با دانش آموزان است و اطلاعات جمع آوری شده بر انتظارات آموزشی متمرکزند. در بازخورد پایانی پس از مدت معینی

(معمولاً دو یا سه بار در طول سال تحصیلی) به دانش آموز، اولیا و افراد ذی نفع دیگر بازخورد داده می‌شود.

نکات قابل توجه در ارائه‌ی بازخورد به دانش آموزان:

- ۱- پیوسته باشد؛ یعنی دانش آموز در حین فرایند یادگیری، بازخورد دریافت کند.
- ۲- سودمند باشد؛ یعنی حاوی اطلاعاتی باشد که دانش آموز را از نوع فعالیتی که باید انجام دهد تا به انتظارات آموزشی دست یابد، آگاه کند.
- ۳- منابع بازخورد متنوع باشد (دانش آموز، همسالان، والدین، معلم و ...) تا آثار و فعالیت دانش آموز از منظره‌های مختلف و متفاوت بررسی شود.
- ۴- توصیفی و مثبت باشد؛ به عبارت دیگر برای دانش آموز، ساده و قابل فهم باشد و او را به یادگیری ترغیب کند.

نحوه‌ی اعلام نتایج ارزش یابی:

۱- **نحوه‌ی ارائه‌ی گزارش پیشرفت تحصیلی:** در ارزشیابی توصیفی گزارش نسبتاً مشروحی از چگونگی پیشرفت تحصیلی دانش آموز ارائه می‌شود. در این گزارش، اهداف آموزشی- تربیتی از ابعاد مختلف مورد عنایت قرار گرفته است، تا معلم به رشد همه جانبه‌ی دانش آموزان توجه کند. همچنین برای هر ماده‌ی درسی، انتظاراتی مطابق با اهداف برنامه‌ی درسی آن تنظیم شده است. آموزگار می‌بایست در طول سال، شواهد کافی برای داوری در خصوص چگونگی تحقق انتظارات جمع‌آوری نماید و در نهایت، داوری خود را به همراه توصیه‌ی برای اقدامات بعدی در گزارش منعکس کند. بدیهی است در زمان اعلام نتایج، فقط در مورد اهدافی که در فرایند یاددهی- یادگیری مورد توجه بوده‌اند، گزارش ارائه می‌شود. داوری معلم در مورد تحقق انتظارات در یک طیف چهار درجه‌ای اعلام می‌شود که گزینه‌های آن عبارت‌اند از:
خیلی خوب- خوب- قابل قبول- نیازمند آموزش و تلاش بیشتر

۲- **تشکیل جلسات گفت و گو پیرامون گزارش پیشرفت تحصیلی:** این جلسات بر اساس نیاز و بنابر تشخیص معلم یا درخواست اولیای دانش آموز، در طول سال، به ویژه پس از ارائه‌ی گزارش مکتوب از پیشرفت یادگیری دانش آموزان، تشکیل می‌شود. در این جلسات، معلم نتایج پیشرفت تحصیلی و اقداماتی را که لازم است در آینده انجام شود، با حضور دانش آموزان و اولیای آنان

بررسی می‌کند. در مورد شاخص پیشرفت تحصیلی و مسائل اجتماعی یادگیری صحبت می‌شود؛ این امر سبب می‌شود عوامل و موانع پیشرفت، شناسایی شده و دانش آموز با خودآگاهی بیشتری نسبت به ادامه‌ی مسیر یادگیری اقدام نماید و والدین نیز با کسب اطلاعات دقیق از وضعیت تحصیلی- تربیتی فرزند خود در ایجاد محیط یادگیری مناسب با برنامه ریزی‌های مدرسه همسو شوند. اعلام نتایج ارزشیابی به دانش آموزان و اولیای آنان چه در قالب گزارش پیشرفت تحصیلی و چه در جلسات گفت و گو باید:

- صادقانه و صمیمانه باشد.
- به زبانی ساده و روشن باشد.
- بر توانایی‌ها و توفیقات دانش آموزان متمرکز باشد.
- پیشرفت دانش آموز را در دستیابی به اهداف نشان دهد.
- همراه با توصیه‌های لازم برای دانش آموز و والدین باشد.

اقدامات جبرانی، تکمیلی و اصلاحی:

ارزشیابی توصیفی با هدف «بهبود کیفیت فرایند یاددهی- یادگیری» انجام می‌شود، نه با هدف «پیدا کردن نقاط ضعف دانش آموزان و گزارش آن». بر این اساس، نتیجه‌ی هر مرحله از ارزشیابی به آموزگار، دانش آموز و اولیای وی این توجه را می‌دهد که چه بخش یا سطحی از اهداف آموزشی تحقق یافته است و احتمالاً نقایص یادگیری کدام اند و چه اقدامات اصلاحی یا تکمیلی برای رفع آن‌ها لازم است. نظر به تفاوت‌های فردی دانش آموزان در سرعت و کیفیت یادگیری، هیچ یک از سطوح عملکرد، پایان راه یادگیری نیستند و حتی دانش آموزی که در یکی از اهداف آموزشی به سطح «خوب» رسیده است، می‌تواند با انجام فعالیت‌های مناسب به سطح بالاتر «خیلی خوب» دست یابد. همچنین در طراحی و اجرای فعالیت‌های تکمیلی، جبرانی و یا اصلاحی یاددهی- یادگیری، باید به اهدافی که تحقق آن‌ها اساس و شرط لازم برای تحقق اهداف دیگر است، توجه خاص کرد. در غیر این صورت، جبران نقایص یادگیری، دشوار خواهد بود و ممکن است نقایص جدی در یادگیری ایجاد شود. (حمزه بیگی و همکاران، ۱۳۹۴)

- ارزیابی آموزشی:

تا نزدیک به چهاردهه ی قبل، اندازه گیری و ارزیابی آموزشی مترادف پنداشته می‌شد، اما در حال حاضر، این مفهوم با قضاوت کردن درباره‌ی ارزش یا شایستگی پدیده‌های آموزشی مترادف است. در اینجا منظور از ارزش

(اهمیت) آن است که نظام (برنامه‌ی مورد ارزیابی) تا چه اندازه نیاز معینی را برآورد می‌کند. همچنین منظور از «شایستگی» نظام (برنامه) کیفیت آن است.

ارزیابی آموزشی به قضاوت درباره پدیده‌ی آموزشی می‌پردازد. برای این منظور باید از اندازه‌گیری آموزشی استفاده کرد و میزان صفت متغیر در پدیده‌ی آموزشی را از جنبه‌ی مورد نظر اندازه گرفت و پس از آن به قضاوت پرداخت. بر این اساس، رابطه اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی را به این صورت می‌توان بیان کرد: ارزشیابی = قضاوت + اندازه‌گیری.

مهم‌ترین کاربردهای ارزشیابی آموزشی:

- ۱- آگاهی دقیق‌تر نسبت به هدف‌های یادگیری و نتایجی که باید از برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزشی به دست آید و تصمیم‌گیری درباره‌ی آنها
- ۲- حمایت از برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزشی آغازین و جبرانی برای رفع کمبودها در نیل به هدف‌های آموزشی و توسعه‌ی انسانی
- ۳- تقویت تعهد و وابستگی افراد نسبت به فعالیت‌های آموزشی و در نهایت، تحقق هدف‌های آموزشی
- ۴- فراهم آوردن زمینه‌ی لازم برای ایجاد ساختار، تشکیلات، جوسازی و توسعه‌ی نیروی انسانی مناسب برای تحقق هدف‌ها و در نهایت، توسعه‌ی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور
- ۵- پاسخگویی نسبت به فعالیت‌های آموزشی و اطمینان دادن به فرد و جامعه در قبال این فعالیت‌ها
- ۶- اطلاع‌رسانی درباره‌ی فعالیت‌های آموزشی.

ارزیابی فرایند یاددهی - یادگیری:

در این ارزیابی، هدف آن است که درباره‌ی مطلوبیت راهبردهای یاددهی - یادگیری قضاوت به عمل آید.

ارزیابی بروندها و پیامدها:

از جمله جنبه‌های دیگری که برای فراهم آوردن کیفیت در نظام آموزشی باید ارزیابی شود، برونداد واسطه‌ای، نهایی و پیامدهاست. منظور از برونداد واسطه‌ای، نتایج حاصل از کوشش‌های نیمسال تحصیلی یا پایان سال تحصیلی و یا بازده میان دوره‌ای است. منظور از ارزیابی آن‌ها، توصیف نتایج میان دوره‌ای حاصل شده و فراهم آوردن بازخورد لازم جهت بهبودی است. معمولاً این نوع ارزیابی به قضاوت درباره‌ی عملکرد یادگیرنده می‌پردازد. در ارزیابی دانش آموختگان نظام آموزشی هدف آن است که درباره‌ی دانش، نگرش و مهارت‌های کسب شده‌ی یادگیرندگان در پایان دوره قضاوت به عمل آید. در ارزیابی پیامدهای نظام آموزشی، هدف آن است که درباره‌ی مطلوبیت اشتغال به کار دانش آموختگان قضاوت به عمل آید. علاوه بر آن درباره‌ی درآمد، موقعیت اجتماعی و نیز میزان تاثیرگذاری آنان بر جامعه‌ی محلی و ملی قضاوت شود. شک نیست که در این نوع ارزیابی درباره‌ی تأثیر نظام آموزشی بر پدیده‌های یادشده قضاوت می‌شود.

فواید ارزشیابی

ارزشیابی می‌تواند پاسخگوی تعداد زیادی از هدف‌های پرورشی باشد:

۱- ارزشیابی می‌تواند اساس نمراتی باشد که پیشرفت‌های دانش آموز را نشان می‌دهند. اما ارزش پرورشی آن، در صورتی که آزمون به صورت یک امر اجباری درآید و هدف از آن صرفاً نمره دادن باشد، از بین خواهد رفت. در واقع یک آزمون حتی می‌تواند، با منحرف کردن توجه دانش آموز و اتلاف وقت او، آثار آموزشی را کاهش دهد.

۲- ارزشیابی اثر بسیار قوی بر شیوه‌ی یادگیری دانش آموز دارد. سؤالات یک آزمون زمانی خوب خواهد بود که معلم در مورد هدف‌های پرورشی خاص خود به طور عمیق و دقیق بیندیشد. لازم است که ابتدا معلم رابطه‌ی دقیقی را که بین دو هدف آموزش و ارزشیابی وجود دارد، در نظر بگیرد.

آزمون‌های معلم ساخته و آزمون‌های استاندارد شده:

آزمون‌های معلم ساخته، آن‌هایی هستند که معلمان بر اساس محتوای تدریس شده، تهیه می‌کنند و به وسیله آن‌ها پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را اندازه می‌گیرند.

آزمون‌های استاندارد شده در اینجا دو علت دارد:

۱- نشان دهیم که آزمون‌های معلم ساخته و استاندارد شده، رقیب یکدیگر نیستند، مکمل یکدیگرند.

۲- یادآور می‌شویم که آشنایی با آزمون‌های استاندارد شده می‌تواند به تهیه شدن آزمون‌های معلم ساخته کمک کند.

❖ دو تفاوت اصلی آزمون‌های معلم ساخته و آزمون‌های استاندارد شده، از محتوا و هدف‌های مورد اندازه گیری آن‌ها ناشی می‌شوند و عبارت‌اند از:

❖ آزمون استاندارد شده بر اساس یک محتوای کلی و هدف‌های مشترک بین نظام‌های تحصیلی متعدد ساخته می‌شود. ولی آزمون معلم ساخته، معمولاً از نظر محتوا محدود است و هدف‌های آن نیز بیشتر در داخل یک کلاس مطرح می‌شود. معنای گفته‌ی اخیر این است که آزمون معلم ساخته تنها جزئیات و هدف‌های کم اهمیت را اندازه می‌گیرد. محتوا و هدف‌های آزمون معلم ساخته می‌تواند همان اهمیت محتوا و هدف‌های آزمون استاندارد شده را داشته باشد، اما محدودتر از آن.

آزمون‌های استاندارد شده و آزمون‌های معلم ساخته، علاوه بر اینکه محتوا و هدف‌های متفاوتی را اندازه می‌گیرند. به نیازهای متفاوتی نیز پاسخ می‌دهند. به کمک آزمون‌های استاندارد شده، می‌توان یک کلاس را با کلاس دیگر، یک دوره را با دوره دیگر و یک نظام تحصیلی را با یک نظام تحصیلی دیگر مقایسه کرد.

همچنین می‌توان از آزمون‌های استاندارد شده برای ارزیابی پیشرفت‌های یک دانش آموز و برای مقایسه توانایی بالقوه و عملکرد یک دانش آموز با دانش آموزان دیگر، استفاده کرد.

از آزمون‌های معلم ساخته می‌توان با اطمینان بیشتر در موارد زیر استفاده کرد:

۱- برای بررسی حصول یا عدم حصول برخی هدف‌های مشخص و محدود

۲- برای نمره دادن به دانش آموزان

از آزمون‌ها معمولاً برای مقایسه گروه‌های دانش آموزان استفاده می‌کنند. در تفسیر نتایج این گروه‌ها باید دو عامل زیر را در نظر گرفت:

۱- تفاوت‌های موجود بین گروه‌ها که می‌تواند به نفع یکی و به ضرر دیگری باشد. مثل هوشبهر که در مورد قضاوت درباره‌ی معلمان باید در نظر گرفته شود.

۲- به هدف‌هایی مربوط می‌شود که آزمون به منظور اندازه گیری آن‌ها تهیه شده است.

ویژگی‌های یک آزمون خوب: روایی و اعتبار

اولین ویژگی یک آزمون خوب، روایی آن است. بدین معنا که آزمون باید چیزی را اندازه بگیرد که برای اندازه گیری آن ساخته شده است. در آزمون‌های پیشرفت تحصیلی، یک آزمون را وقتی «روا» می‌نامند که سؤالات آن براساس آنچه تدریس شده است، تهیه شوند و هدف‌های آموزشی را بهتر منعکس کنند. این نوع روایی به

محتوای آزمون بستگی دارد و اصطلاحاً «روایی محتوا» نامیده می‌شود. روایی محتوا براساس قضاوت کسی که آزمون را تهیه می‌کند یا آن را می‌خواند، تعیین می‌شود. بنابراین می‌توان آن را روایی از نوع منطقی یا عقلی دانست. روایی محتوا نوعی قضاوت به حساب می‌آید ولی این قضاوت می‌تواند کاملاً عینی و قابل اعتماد باشد، به شرط اینکه تعریف بسیار دقیقی از هدف‌ها، که قضاوت بر آن‌ها تکیه می‌کند، وجود داشته باشد.

دومین ویژگی مهم یک آزمون خوب، اعتبار آن است. یک آزمون تنها نباید چیزی را اندازه بگیرد که برای اندازه گیری آن ساخته شده است، بلکه باید در اندازه گیری آن ثبات داشته باشد. آزمونی که در زمان‌های متفاوت نتایج متفاوتی را به بار آورد، آزمون خوبی نخواهد بود. اعتبار یک آزمون به کمک محاسبات آماری معلوم می‌شود. معمولاً برای تعیین اعتبار یک آزمون، از روش‌های همبستگی استفاده می‌کنند. بدین ترتیب که براساس محتوا و هدف‌های معین، یک سری سؤال می‌نویسند، آن را با فاصله‌ی زمانی، دو بار به یک گروه از دانش آموزان می‌دهند و بعد ضریب همبستگی دو سری نتیجه را به دست می‌آورند. گاهی هم «فرم‌های موازی» یک آزمون را به کار می‌برند، اما اغلب از روش فرد-زوج کمک می‌گیرند. بدین ترتیب که آزمون را در یک جلسه اجرا می‌کنند، اما برای هر آزمودنی دو نمره به دست می‌آورند: نمره سؤالات فرد و نمره سؤالات زوج، بین دو سری نمره‌ی ضریب همبستگی حساب می‌کنند.

کارآمدی یک آزمون:

اگر چه اعتبار و روایی در درجه‌ی اول اهمیت قرار دارند، ویژگی‌های دیگری نیز وجود دارند که باید در آزمون‌های پیشرفت تحصیلی مورد توجه قرار گیرند. یکی از این ویژگی‌ها «کارآمدی» در اجرا و تصحیح یک آزمون است. که وقت معلم و شاگرد را در نظر می‌گیرد. آزمونی که به توضیحات طولانی و تفصیلی نیاز داشته باشد یا آزمونی که نمره گذاری آن ابهام تولید کند، آزمون خوبی نخواهد بود.

آزمون تسلط و آزمون تشخیص:

آزمون تسلط برای این منظور تهیه می‌شود تا نشان دهد که دانش آموز به درجه‌ی معینی از پیشرفت رسیده است یا نه. با توجه به ماهیت هدف‌های پرورشی و برنامه‌های تحصیلی، به دشواری می‌توان استعمال آزمون‌های تسلط را در بسیاری از موقعیت‌هایی که به ارزشیابی نیاز هست، به کار برد.

در حیطه‌ی یادگیری‌های تحصیلی، بیشتر درجه‌ی یادگیری مطرح است نه موفقیت یا شکست، دانستن یا ندانستن. در یک آزمون تشخیص، مهم این است که بدانیم طبقه بندی دانش آموزان تا چه اندازه اعتبار دارد.

سؤالات طوری باید باشند تا ما بتوانیم به طبقه بندی دانش آموزان، که به کمک همان سؤالات انجام می‌گیرد، اعتماد داشته باشیم.

نقش آزمون‌های تشخیصی این است که تفاوت‌های دانش آموزان را به طور دقیق تشخیص دهند. برای آنکه یک آزمون قدرت تشخیص داشته باشد، تک تک سؤالات آن نیز، صرف نظر از نوع سؤال، باید چنین قدرتی داشته باشند. بدین ترتیب که هر سؤال طوری باید باشد که افراد قوی بتوانند پاسخ دهند، اما افراد ضعیف در پاسخگویی به آن عاجز بمانند. البته مساله ی قدرت تشخیص، در انواع مختلف سؤالات (انشایی، تکمیل کردنی، چندگزینه‌ای یا صحیح - غلط) همچنان از اهمیت خاصی برخوردار است.

آزمون سرعت و آزمون بازده:

مساله ی دیگری که در نوشتن سؤالات مطرح می‌شود، عبارت است از مفهوم «سرعت» که در مقابل مفهوم «بازده» قرار می‌گیرد. در آزمون بازده می‌خواهیم بدانیم که دانش آموز به چند سؤال می‌تواند پاسخ درست بدهد. در آزمون سرعت مخصوصاً می‌خواهیم سرعت پاسخگویی دانش آموز را بدانیم. به طور کلی، هدف‌های پرورشی بیشتر روی بازده تکیه می‌کنند نه سرعت. به عبارت دیگر، آزمون‌هایی که در کلاس اجرا می‌شوند، نباید اهمیت زیادی به سرعت بدهند، بلکه تعداد سؤالات آن‌ها طوری باید باشد که اکثریت دانش آموزان در پایان وقت به همه‌ی آن‌ها برسند. لازم نیست که همه‌ی دانش آموزان بتوانند به همه‌ی سؤالات برسند، اما اگر بیش از ده درصد آن‌ها نتوانند در پایان وقت به همه سؤالات برسند، مفهومی این خواهد بود که سرعت نقش مهم‌تری را در نمره گذاری ایفا می‌کند، کاری که زیاد پسندیده نیست.

انتخاب نوع سؤالات آزمون:

استفاده از چهار یا پنج نوع سؤال متفاوت در یک آزمون، چندان امتیازی ندارد، زیرا هر بار که نوع سؤال عوض می‌شود، دانش آموز باید دستورالعمل آن را بخواند و خود را با آن تطبیق دهد و دانش آموز وقت و تلاش بیشتری را که اصولاً لازم نیست، برای سازگار شدن به کار می‌برد. اگر معلم به طور دقیق بیندیشد و برای نوشتن سؤالات وقت کافی صرف کند، کمتر دلیل معتبری برای استعمال بیش از یک یا دو نوع سؤال در یک آزمون پیدا خواهد کرد. درست است که برخی آزمون‌ها برای اندازه گیری بعضی انواع هدف‌ها، ارجحیت دارند. سؤالات تشریحی و چند انتخابی می‌توانند تعداد بیشتری از هدف‌ها را اندازه بگیرند.

سؤالات بر سه نوع هستند:

۱- باز پاسخ (انشایی)

۲- کوتاه پاسخ

۳- بسته پاسخ

سؤالات بازپاسخ، آنهایی هستند که دانش آموز باید خود پاسخ آنها را تهیه کند. که در میان این نوع سؤالات نوع انشایی یا تشریحی بیشتر از بقیه مورد استفاده قرار می‌گیرند و پاسخ آنها طولانی است و هدفهای خاصی را اندازه می‌گیرند. این نوع سؤال برای اندازه گیری همه‌ی هدفها به کار می‌رود. اما مخصوصاً برای اندازه گیری استعداد نگارش دانش آموز مورد استفاده قرار می‌گیرد. بقیه آنها آسان است و دانش آموز نیز آزادی زیادی برای نوشتن پاسخها دارد.

معایب سؤالات انشایی:

۱- محدود بودن تعداد آنها

۲- زیاد بودن زمان لازم برای پاسخگویی

۳- عینی نبودن نمره گذاری (تصحیح دشوار است)

❖ سؤالات کوتاه پاسخ:

سوالاتی هستند که دانش آموز خود باید پاسخ آن را تهیه کند. از این نظر به سؤالات انشایی شباهت دارند اما از نظر طول پاسخ، متفاوت از آنهاست. پاسخ این نوع سؤالات به صورت یک جمله یا حتی یک کلمه است. نوشتن این نوع آزمونها بیشتر از آزمونهای انشایی وقت می‌گیرد، اما نمونه‌های زیادی از رفتارهای بسیار وسیع فرد را شامل می‌شوند. دانش آموز می‌تواند در عرض یک ساعت به ۶۰ تا ۷۰ سؤال کوتاه پاسخ جواب دهد. اما در همان مدت احتمالاً نتواند بیشتر از پنج سؤال انشایی پاسخ دهد.

❖ سؤالات بسته پاسخ:

در تهیه این نوع سؤالات، مخصوصاً سؤالات چندانتخابی، معلم باید زمان زیادی را به تهیه‌ی سؤالات صرف کند، اما تصحیح پاسخها به سرعت و آسانی انجام می‌گیرد. در برخی مواقع این سؤالات بهتر می‌توانند به هدفهای معلمان پاسخ بدهند. انواع سؤالات بسته پاسخ عبارتاند از:
سؤالات چندانتخابی - سؤالات صحیح - غلط - سؤالات جور کردنی.

آزمون درست و به نحو شایسته اجرا نشود و به نحو شایسته نمره گذاری نگردد، اعتبار و روایی آن حتی اگر سؤالات رضایت بخش باشند، به طور قابل ملاحظه ای کاهش خواهد یافت. در اجرای یک آزمون باید به دانش آموزان وقت کافی داد تا خود را آماده کنند. آزمون بدون اطلاع قبلی و به طور ناگهانی، بسیار از توانایی‌ها را محدود خواهد ساخت. آگهی آزمون باید درباره‌ی تاریخ آزمون. تعداد سؤالات، نوع آن‌ها و تأثیر آزمون در نتیجه‌ی کلی، اطلاعاتی را در اختیار دانش آموزان قرار دهد.

اصولاً آزمون‌ها برای تمیز تفاوت‌های فردی آزمودنی‌ها به کار می‌روند. برای این که یک آزمون قدرت تمیز داشته باشد، باید تک تک سؤالات آن بتوانند بین دانش آموزان تمیز قائل شوند. سؤالات یک آزمون طوری باید نوشته شوند تا دانش آموزان قوی بتوانند به آن‌ها پاسخ دهند، حال آن که دانش آموزان ضعیف نمی‌توانند پاسخ آن‌ها را پیدا کنند. در میان عواملی که قدرت تمیز یک سؤال را تحت تأثیر قرار می‌دهند، می‌توان سطح دشواری را نام برد. سطح دشواری یک سؤال یعنی مجموع کسانی که توانسته‌اند به آن پاسخ صحیح بدهند. هر اندازه سطح دشواری سؤال بالاتر باشد، به همان اندازه سؤال آسان‌تر خواهد بود و برعکس.

نمرات، سمبل‌ها یا نشانه‌هایی هستند که پیشرفت دانش آموز را نشان می‌دهند و می‌توانند به صورت کیفی (خیلی خوب، خوب، متوسط، ضعیف) یا کمی (عددی) باشند. نمرات می‌توانند پاسخگوی بسیاری از هدف‌ها باشند. مثلاً می‌توانند اطلاعاتی را در اختیار اولیا و مربیان بگذارند، مسیر فعالیت دانش آموز را تعیین کنند و به عنوان انگیزه به کار روند. برای آنکه نمرات بتوانند پاسخگوی هدف‌ها باشند، باید با دقت و بر اساس مشاهدات درست و با توجه به هدف‌های تعیین شده نوشته شوند. اگر شرایط رعایت شود بین نمرات و نتایج خام دانش آموزان رابطه‌ی بسیار نزدیکی وجود خواهد داشت. چون نمره گذاری براساس ملاک مطلق دشواری‌هایی دارد، معمولاً از نمره گذاری براساس ملاک نسبی استفاده می‌شود. زیرا معلوم نیست که منظور از ملاک مطلق چیست و سطح آن تا چه اندازه می‌تواند بالا یا پایین باشد. البته نمراتی هم که ارزش نسبی یک دانش آموز را نشان می‌دهند، معایبی دارند، از جمله که سطح کلاس‌ها متفاوت است.

در این موارد می‌توان نمرات را با سطح منطبق کرد. اگر بخواهیم نمرات پیشرفت دانش آموز را نسبت به توانایی‌های قبلی او نشان دهد، نیاز به پیش آزمون و پس آزمون داریم. دشواری در این نوع مقایسه این است که اعتبار ازدیاد نمرات کاملاً نسبی است و نمی‌توان مقایسه معتبری برای مقایسه‌ی دانش آموزان تنظیم کرد. بهتر است پیشرفت دانش آموز را نسبت به یک نرم (هنجار) نشان دهیم. هنجار یا نرم عبارت است از میانگین‌هایی که از اجرای آزمون در گروه‌های وسیع به دست می‌آید.

اصولاً نمرات باید نتیجه‌ی خام ورقه را منعکس کنند اما در عمل این طور نیست. زیرا معلمان قضاوت شخصی خود را نیز دخالت می‌دهند. قضاوت معلم نیز به نوبه خود تحت تأثیر عوامل متعدد فرا می‌گیرد که از جمله می‌توان هوش دانش آموز کاهش پیدا کند. تعداد نمرات باید در حدود ۱۰ باشد. نمره گذاری در مقیاس‌های ۱۰۰، مناسب تر به نظر می‌رسد. پس از آنکه تعداد طبقات یا تعداد درجات سیستم نمره گذاری معلوم شد، باید آن‌ها را با صراحت تمام تعریف کرد که چند نفر یا چند درصد افراد کلاس آن نمره را به دست آورده‌اند (گنجی، ۱۳۷۵).

ارزشیابی‌های آموزشی با توجه به موضوع ارزشیابی:

۱- ارزشیابی از دانشجویمان و دانش آموزان:

منظور عمدتاً ارزشیابی از پیشرفت تحصیلی یا ارزشیابی از میزان یادگیری آنان است. ولی در یک برنامه‌ی کامل ارزشیابی از این نوع، متغیرهای دیگری چون استعداد، هوش، شخصیت، نگرش، علاقه و جز این‌ها نیز در نظر گرفته می‌شود. برای این منظور داده‌ها جمع آوری می‌شوند و وسایل مختلف اندازه گیری مورد استفاده قرار می‌گیرند. مانند آزمون‌های معلم ساخته و میزان شده، پروژه‌های کار عملی، گزارش‌های شفاهی، مشاهدات رسمی و غیررسمی. استفاده از نتایج این نوع ارزشیابی به ویژه نتایج ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، برای قضاوت در مورد عملکرد یادگیرندگان و داوری درباره‌ی اثر بخشی کیفیت آموزشی و روش‌ها و مواد آموزشی مفید هستند. عمده‌ترین ملاک قضاوت در ارزشیابی آموزشی، هدف‌های آموزشی از پیش تعیین شده هستند.

۲- ارزشیابی از برنامه‌های درسی و مواد آموزشی:

ارزشیابی آموزشی، گاهی به منظور تعیین اثربخشی برنامه‌ی درسی یا مواد آموزشی انجام می‌شود و شامل ارزشیابی از عواملی چون روش‌های آموزشی و کتاب‌های درسی، مواد دیداری- شنیداری و ترتیبات فیزیکی و سازمانی است. ارزشیابی از برنامه‌ی درسی ممکن است شامل یک برنامه‌ی کامل و یا ارزشیابی از جنبه کوچکی از یک برنامه‌ی کامل، مانند استفاده از فیلم‌های آموزشی باشد، مانند آموزش برنامه‌ی ای، آموزش انفرادی، آموزش به کمک کامپیوتر و ... در این نوع ارزشیابی، عمده‌ترین ملاک پیشرفت تحصیلی یا میزان یادگیری دانش آموزان

و دانشجویان است. علاوه بر این، زیرا در یک مقیاس گسترده باید از لحاظ کارآمدی با هزینه ای که صرف آن می‌شود، تناسب داشته باشد.

۳- ارزشیابی از آموزشگاه:

منظور این است که تعیین شود هدف‌های پیش بینی شده برای آموزشگاه، به چه میزانی تحقق یافته‌اند و نقاط قوت و ضعف کدام‌اند. این نوع ارزشیابی، دربرگیرنده‌ی ارزشیابی از کل برنامه‌ی آموزشگاه و مستلزم گردآوری اطلاعات لازم درباره‌ی همه‌ی جنبه‌های آموزشگاه است. هر چه این برنامه‌ها جامع‌تر و کامل‌تر باشد، اطلاعات به دست آمده نیز به همان نسبت قابل اعتمادتر و بالارزش‌تر خواهند بود. در این نوع ارزشیابی نیز هدف عمده، افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یا دانشجویان است؛ اما علاوه بر آن، نگرش یادگیرندگان نیز باید مدنظر قرار گیرد. همچنین اطلاعات به دست آمده از تغییرات حاصل در استعداد شخصیت، نگرش و علاقه‌ی یادگیرندگان نیز نکته‌ای قابل توجه است، مانند «مفهوم خود» در پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان مؤثر است. علاوه بر آزمون‌های متداول پیشرفت تحصیلی و متغیرهای شخصیتی، کاربرد پرسشنامه‌های مختلف، مصاحبه و مشاهده که از طریق آن‌ها اطلاعات لازم از همه افراد و کارکنان آموزشگاه به دست می‌آیند، ضروری هستند. به ویژه از مدیران، معلمان و مشاوران اطلاعات ضروری را باید جمع‌آوری کرد.

ارزشیابی از کارکنان آموزشگاه:

این نوع ارزشیابی از همه کسانی است که به طور مستقیم یا غیرمستقیم مسئول بازده‌های آموزشی موسسه‌ی آموزشی هستند و برای تعیین میزان اثر بخشی یا کارآمدی هیات آموزشی با معلمان به کار می‌رود و شامل سایر افرادی نیز می‌شود که در بالا بردن سطح یادگیری و سایر جنبه‌های موفقیت تحصیلی نیز مؤثرند، مانند مدیران و مشاوران. در سال‌های اخیر بر ارزشیابی از اثربخشی سطوح مختلف تحصیلی، تاکید زیادی شده است. روش‌های ارزشیابی معلم متنوع‌اند و غالباً موارد زیر را شامل می‌شوند:

- ۱- مشاهدات کلاسی از شیوه‌ی آموزشی معلم توسط مدیران یا مسولان دیگر
- ۲- نظرخواهی از دانش‌آموزان و دانشجویان از طریق پرسش‌نامه‌هایی که به همین منظور درست شده‌اند

۳- ارزشیابی معلم از کار خود

۴- ارزشیابی از معلم به وسیله‌ی همکاران معلم

ارزشیابی از کارکنان به ویژه معلمان، پیچیده‌ترین ارزشیابی است. علت پیچیدگی این روش ارزشیابی، کم اعتباری بی دقتی وسایل و روش‌های اندازه‌گیری و سنجش مورد استفاده در این نوع ارزشیابی است. زیرا هیچ یک از منابع اطلاعاتی پیش گفته، اطلاعات دقیق و بی‌غرضانه‌ی را که برای ارزشیابی سالم ضروری است، به دست نمی‌دهد. بنابراین متخصصان ارزشیابی معلم پیشنهاد می‌کنند باید از همه‌ی منابع اطلاعاتی موجود، داده‌های لازم را به دست آورد و قضاوت نهایی را براساس ترکیبی از آنها انجام داد.

ارزشیابی‌های آموزشی با توجه به سنجشی مورد استفاده:

ارزشیابی‌های آموزشی را علاوه بر موضوع ارزشیابی، از لحاظ ملاک مورد استفاده نیز می‌توان تقسیم بندی کرد. معروف‌ترین تقسیم بندی برای این ارزشیابی‌ها، عبارت‌اند از:

۱- ارزشیابی وابسته به ملاک:

در این نوع ارزشیابی، ملاک یا معیار ارزشیابی از پیش تعیین می‌شود و عملکرد یادگیرنده در آزمون با توجه به آن ملاک مورد قضاوت قرار می‌گیرد. این ارزشیابی که بیشتر ویژه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است، نوعی ملاک مطلق که همان هدف‌های آموزشی از پیش تعیین شده، هستند، مورد استفاده قرار می‌گیرند و از آزمون شوندگان انتظار می‌رود که به هدف‌های آموزشی معینی دست یابند یا به سطح بخصوص از عملکرد برسند- در استفاده از ملاک مطلق در ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، میزان یادگیری یا پیشرفت یادگیرنده، با توجه به آنچه آموزش داده شده است، ارزشیابی می‌شود.

۲- ارزشیابی وابسته به هنجار: (ارزشیابی هنجاری)

به نوعی از ارزشیابی گفته می‌شود که به جای یک ملاک مطلق از پیش تعیین شده، بر نوعی ملاک نسبی وابسته است در این نوع ارزشیابی، اگر بخواهیم پیشرفت تحصیلی گروهی دانش‌آموز را ارزشیابی کنیم، عملکرد دانش‌آموزان را با یکدیگر مقایسه می‌کنیم. علت نام گذاری این نوع ارزشیابی به ارزشیابی هنجاری، این است که در آن ملاک یا معیار ارزشیابی، نوعی هنجار گروهی است.

مقایسه‌ی ارزشیابی وابسته به ملاک با ارزشیابی وابسته به هنجار:

۱- ارزشیابی هنجاری و آزمون‌های مبتنی بر ملاک نسبی در سنجش هوش و استعداد، شخصیت و سایر جنبه‌های عاطفی به کار می‌رود. ولی ارزشیابی ملاکی و آزمون‌های مبتنی بر ملاک مطلق به طور عمده در سنجش پیشرفت تحصیلی که به منظور میزان موفقیت یادگیرندگان و رسیدن به هدف‌های آموزش اجرا می‌شوند، مورد استفاده قرار می‌گیرند.

۲- در ارزشیابی پیشرفت تحصیلی هنجاری، هدف عمده این است که تعیین کند یک دانش آموز در مقایسه با دانش آموزان دیگر چه وضعی دارد. اما در ارزشیابی تحصیلی ملاکی، منظور مشخص کردن این است که یک دانش آموز چه مقدار از آنچه را که قرار بوده است بیاموزد، آموخته است. یا تا چه اندازه به انجام دادن وظیفه‌ی او که به او محول شده، تواناست. مثال: آزمون ورودی به دانشگاه‌ها و آموزش عالی (کنکور سراسری، ارزشیابی هنجاری است). مثال: امتحانات نهایی مقاطع تحصیلی مختلف دوره‌های ابتدایی و متوسطه‌ی ۱ و ۲، نوعی ارزشیابی ملاک مطلق است که همان محتوای درس و هدف‌های آموزشی است.

۳- تفاوت دیگر در مورد این دو نوع ارزشیابی، در توزیع فراوانی نمرات حاصل از اجرای آن‌هاست. نمرات آزمون‌های هنجاری معمولاً به صورت توزیعی طبیعی پراکنده می‌شوند. در این توزیع اکثر نمرات حول وحوش میانگین قرار دارند و تعداد کمی از آن‌ها بسیار بالاتر از میانگین و به همان نسبت هم تعداد کمی از آن نمرات بسیار پایین تر از میانگین قرار دارند. بر خلاف نمرات آزمون‌های هنجاری، توزیع فراوانی نمرات آزمون‌های ملاکی، یک منحنی به هنجار نمی‌سازد. بلکه این نمرات دارای توزیعی است که معرف منحنی‌های دارای کجی منفی است. این نوع منحنی‌ها بالا بودن سطح همه‌ی نمرات دانش آموزان را نشان می‌دهد. یعنی اکثریت به اکثر هدف‌های آموزشی مورد نظر (ملاک مطلق) رسیده‌اند.

ارزشیابی‌ها با توجه به زمان و هدف استفاده از آن‌ها:

۱- ارزشیابی آغازین (سنجش آغازین):

معلم پیش از انجام فعالیت‌های آموزشی به اجرا در می‌آورد و به دو منظور انجام می‌شود:

الف) آیا یادگیرندگان به دانش‌ها و مهارت‌های پیش نیاز درس تازه مسلط‌اند؟ (از طریق سنجش رفتار ورودی).

ب) یادگیرندگان چه مقدار از هدف‌ها و محتوای درس تازه را قبلاً یادگرفته‌اند؟

برای اینکه بدانیم یادگیرندگان چه مقدار از هدفها و محتوای درسی تازه را قبلاً یادگرفته اند، به جای آزمون رفتارهای ورودی، از آزمون جایابی یا آزمون پایه‌گزینی استفاده می‌شود. (پیش‌آزمون) که عمدتاً همان آزمون نهایی شامل هدفهای یادگیری یا هدفهای آموزشی درسی یا ترجیحاً فرم موازی آن است. هدف از اجرای این آزمون تعیین میزان اطلاعات یادگیرندگان از مطالبی است که قرار است به آنان آموزش داده شوند. متخصصان ترکیبی از دو آزمون بالا را (سنجش رفتار ورودی و پیش‌آزمون) توصیه می‌کنند.

۲- ارزشیابی تکوینی:

این نوع ارزشیابی به منظور کمک به اصلاح موضوع مورد ارزشیابی یعنی برنامه یا روش آموزشی، مورد استفاده قرار می‌گیرد. مثال: (در صورت‌های اولیه‌ی یک مجموعه کتابچه‌ی خودآموز و یک برنامه‌ی آموزشی «باز» تازه تدوین شده که تدوین‌کنندگان می‌کوشند تا عناصر مؤثر آن را مشخص کنند). هدف آن آگاه ساختن تولیدکنندگان برنامه از نواقص برنامه‌ی خود و کمک به اصلاح آن‌هاست و برای یافتن نقاط قوت و ضعف یادگیری و نیز تشخیص مشکلات روش آموزشی معلم در رابطه با هدفهای آموزشی است. این ارزشیابی در طول دوره آموزشی، یعنی زمانی که فعالیت آموزشی معلم هنوز در جریان است و یادگیری دانش‌آموزان در حال تکوین یا شکل‌گیری است، انجام می‌شود. بنابراین امکان رفع مشکلات یادگیری دانش‌آموزان و برطرف کردن نواقص روش آموزشی خود او میسر است، به انجام دادن چنین کاری اقدام کند. در این نوع آزمون بیان هدفهای آموزشی به صورت دقیق و رفتاری ضروری است.

۳- ارزشیابی تشخیصی:

علت نام‌گذاری آن است که این ارزشیابی با هدف تشخیص مشکلات یادگیری دانش‌آموزان در یک موضوع درسی به کار می‌رود. این آزمون به استفاده‌کننده فرصت می‌دهد تا با سنجش عملکرد دانش‌آموزان، تصویر دقیقی از کج‌فهمی‌هایی که منجر به اشتباهات آنان می‌شود، به دست آورد. ارزشیابی تشخیصی در جریان آموزش انجام می‌گیرد، علاوه بر تشخیص دادن مشکلات یادگیری دانش‌آموزان، باید بتواند روش‌های مناسب رفع مشکلات را نیز به معلمان نشان دهد. یک آزمون تشخیص خوب، نه تنها معلم را از ضعف دانش‌آموز آگاه می‌سازد، بلکه زمینه‌های ضعف او را هم نشان می‌دهد. این روش در رابطه با مشکلات یادگیری دانش‌آموزان فرضیه‌هایی در اختیار معلمان قرار می‌دهد تا با توجه به آن‌ها به رفع مشکلات احتمالی یادگیرندگان اقدام کنند. در ارزشیابی تشخیصی از آزمون‌های ملاکی یا وابسته به ملاک مطلق استفاده می‌شود. ضمناً می‌شود از آزمون‌های تشخیصی استانداردشده تجاری نیز که وابسته به هنجار هستند، می‌توان استفاده کرد.

۴- ارزشیابی تراکمی یا نهایی (در پایان دوره آموزشی انجام می‌شود).

تمامی آموخته‌های دانش آموزان را در طول یک دوره آموزشی تعیین می‌کند و هدف آن نمره دادن به دانش آموزان و قضاوت درباره‌ی اثربخشی کار معلم و برنامه درسی یا مقایسه‌ی برنامه‌های مختلف درسی با یکدیگر است. علت اینکه به این ارزشیابی تراکمی می‌گویند، این است که به وسیله‌ی آن می‌توان یادگیری‌های متراکم دانش آموزان را در طول یک دوره‌ی آموزشی اندازه‌گیری کرد. آزمون‌های این ارزشیابی بسیار جامع و مفصل هستند و نمونه‌ی کاملی از محتوای درس و هدف‌های آموزشی را در بر می‌گیرند. هدف ارزشیابی تراکمی هم نمره دادن و اتخاذ تصمیم‌های مختلف (ارتقای دانش آموزان به کلاس‌های بالاتر، دادن امتیازهای تحصیلی، اعزام به دوره‌های عالی تر تحصیلی، اعطای بورس تحصیلی و...) و هم تعیین اثربخشی کار معلم و میزان توفیق او در پیاده کردن راه حل مختلف طرح آموزشی است. آزمون‌های این نوع ارزشیابی از نوع هنجاری یا وابسته به ملاک نسبی هستند. زیرا در آن مقایسه‌ی افراد با یکدیگر مدنظر است، اما آنجا که هدف معلم تعیین مقدار کلی یادگیری یا میزان تسلط یابی یادگیرندگان بر تمام هدف‌های آموزشی دوره است، باید از آزمون‌های ملاکی یا وابسته به ملاک استفاده شود.

یادآوری: سؤال‌های مورد استفاده در آزمون تکوینی، تشخیصی، تراکمی کما بیش یکسان هستند. آنچه این آزمون‌ها را از هم متمایز می‌کند، نوع سؤال‌های به کار رفته در آن‌ها نیست، بلکه ترکیب این سؤال‌ها و قصد و منظوری است که از کاربرد این سؤال‌ها وجود دارد.

ارزشیابی‌های آموزشی با توجه به ارزشیابان:

۱- ارزشیابی درونی:

ارزشیابی توسط کارکنان و دست‌اندرکاران تهیه و اجرای برنامه یعنی افراد درون برنامه انجام می‌شود. ارزشیابی درونی بیشتر مناسب ارزشیابی تکوینی است. ارزشیابی بی طرفانه نیست ولی ارزشیاب‌ها به برنامه اشراف دارند.

۲- ارزشیابی بیرونی:

ارزشیابی به وسیله‌ی اشخاصی که خارج از برنامه هستند، انجام می‌شود. ارزشیابی بیرونی غالباً برای ارزشیابی تراکمی مفید است. ارزشیابی بی طرفانه است ولی عیب آن عدم اشراف ارزشیاب به برنامه است (سیف، ۱۳۸۲).

پیوست‌ها (ضمائم):

خلاصه‌ی گزارش پژوهش‌ها و اسناد بالادستی

نتایج بررسی و مطالعه‌ی اسناد بالادستی و پژوهش‌ها

پس از مطالعه و بررسی دقیق سند تحول و برنامه‌ی درسی ملی، دلالت‌هایی که با چهارچوب برنامه‌ی درسی حوزه‌ی یادگیری زبان و ادب فارسی، هم‌خوانی و تناسب بیش‌تری داشت؛ استخراج شد و پس از گفت و گوهای فراوان و بازخوانی اسناد و هم‌افزایی در نشست‌های کارگاهی دفتر، دلالت‌های برآمده از اسناد، در قالب گزاره‌هایی تنظیم و ارائه گردید.

از دید مقوله‌ی زبانی، گزاره در قالب جمله‌های مستقل خبری تدوین شد. دلیل انتخاب این ساخت، این است که «گزاره» به جمله‌ای گفته می‌شود که خبری را بیان کند و احتمال صدق و کذب از آن برآید. به همین سبب از به کارگرفتن ساخت‌های دیگر زبانی هم چون: کلیدواژه، ترکیب، عبارت و بند کامل عین سند، خودداری شده است.

گزاره‌های مرتبط با شایستگی‌های حوزه

اهداف ساحت‌های تعلیم و تربیت	برنامه‌ی درسی ملی	سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	
		هدف‌های کلان	
		۱(اختصاصی)	۲(مشترک)
زیباشناسی هنر ۱- شناسایی نقش و اهمیت میراث فرهنگی و قدرشناسی نسبت به	اصول:		وطن دوستی
	۱- تقویت هویت ملی ۲- تعمیق آداب و سبک زندگی		

<p style="text-align: center;">آن</p> <p style="text-align: center;">زیباشناسی هنر</p> <p>۱- نقد اثر فرهنگی و بازتاب آن در هویت فردی-اجتماعی</p> <p>۲- شناسایی نقش و اهمیت میراث فرهنگی و قدرشناسی نسبت به آن</p> <p style="text-align: center;">دینی، اعتقادی، اخلاقی</p> <p>۳- بررسی رخدادهای جامعه بر اساس شاخص‌های جامعه‌ی اسلامی و پیش بینی تأثیر عملی آن در جامعه</p> <p style="text-align: center;">علمی و فناورانه</p> <p>۴- کسب مهارت‌های مشارکت علمی و ارائه‌ی ایده‌ها و یافته‌های خود با رعایت اخلاق علمی در تعاملات و مجامع علمی</p> <p style="text-align: center;">سیاسی-اجتماعی</p> <p>۵- شناسایی و انجام مسئولیت‌های خود به عنوان یک عضو خانواده و اجتماع</p>	<p style="text-align: center;">اسلامی- ایرانی دانش آموزان</p> <p style="text-align: center;">بیانیه:</p> <p>۱- تقویت ارتباط در مرادوات اجتماعی</p> <p>۲- برآوردن نیازهای روزمره‌ی زبانی</p> <p>۳- تاثیرگذاری بر افکار و رفتار دیگران</p> <p>۴- ایجاد تفاهم در روابط اجتماعی</p> <p>۵- آشنایی با پیشینه‌ی فرهنگی</p> <p>۶- ایجاد علاقه برای حفظ آداب و رسوم قومی- محلی</p> <p>۷- ایجاد زمینه‌ی درک مفاهیم در سایر متون و موضوعات درسی</p> <p>۸- تقویت رشد مهارت‌های اجتماعی، شخصی، ذهنی، ارتباطی و فرهنگی</p> <p>۹- تقویت مهارت مطالعه و پژوهش</p> <p>۱۰- تاکید بر رویکرد ارتباطی و انتقال ارزش‌های فرهنگ اسلامی- ایرانی</p> <p style="text-align: center;">اصول:</p> <p>۱- پاسخ گویی به نیازهای دانش آموزان و جامعه در سطوح مختلف محلی- منطقه ای، ملی و جهانی در ساحت‌های تعلیم و تربیت</p> <p>۲- ایجاد زمینه‌ی کسب شایستگی‌ها و مهارت‌های زبانی و فرازبانی برای استمرار و معنادار شدن یادگیری و پیوستگی تجارب یادگیری</p>		<p style="text-align: center;">بسط و اعتلای فرهنگ عمومی</p>
<p style="text-align: center;">زیباشناسی هنر</p> <p>۱- شناسایی نقش و اهمیت میراث فرهنگی و قدرشناسی نسبت به آن</p>	<p style="text-align: center;">بیانیه:</p> <p>۱- ایجاد علاقه برای حفظ آداب و رسوم قومی- محلی تقویت</p> <p style="text-align: center;">اصول:</p>		<p style="text-align: center;">تحکیم وحدت ملی</p>

<p>سیاسی-اجتماعی</p> <p>۲- شناسایی و انجام مسئولیت‌های خود به عنوان یک عضو خانواده و اجتماع</p>	<p>۲- تقویت هویت ملی</p>		
<p>دینی، اعتقادی، اخلاقی</p> <p>۱- به کارگیری نقش سیره‌ی معصومین (ع) در زندگی فردی و اجتماعی</p> <p>۲- شناسایی آموزه‌های دین و استفاده از آن در ساحت‌های مختلف زندگی خود</p> <p>۳- بررسی رخدادهای جامعه بر اساس شاخص‌های جامعه‌ی اسلامی و پیش‌بینی تأثیر عملی آن در جامعه</p>	<p>بیانیه:</p> <p>۱- پرورش مهارت‌ها و ارزش‌های اخلاقی‌دانش آموزان در قالب‌های متنوع زبان</p> <p>اصول:</p> <p>۱- تعمیق آداب و سبک زندگی اسلامی- ایرانی دانش آموزان</p>	<p>تربیت انسان‌های متخلق به اخلاق اسلامی</p>	
<p>زیباشناسی هنر</p> <p>۱- مطالعه‌ی زیبایی‌ها در آثار برای پاسخ‌گویی به نیازها</p> <p>۲- خلق و ارزیابی اثر هنری با به کارگیری قدرت تخیل</p>	<p>بیانیه:</p> <p>۱- ایجاد و تقویت هنری زبان (ادبیات)</p> <p>۲- تقویت قدرت بیان شخصی</p> <p>۳- تقویت بیان تخیلات و بدیعه‌گویی</p> <p>۴- تقویت و توسعه‌ی روحیه‌ی پرسش‌گری، پژوهش‌گری و خلاقیت</p> <p>۵- تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل)</p> <p>۶- تقویت نقش فعال، داوطلبانه و آگاهانه‌ی دانش آموز در فرآیند یاددهی- یادگیری (مهارت‌های چهارگانه)</p> <p>اصول:</p> <p>۱- انعطاف‌پذیری برنامه و انطباق آن با نیازها و استعدادها</p> <p>خاص در زمینه‌ی مهارت‌های</p>	<p>تقویت خلاقیت</p>	

	<p>زبانی و ادبیات</p> <p>۲- تدارک محیطی امن و غنی برای پاسخ گویی به نیازها، علایق و ویژگی‌های دانش آموزان با بهره گیری از ظرفیت‌های نظام هستی</p> <p>۳- ارتقاء کیفیت فرایند یاددهی- یادگیری و بهبود موقعیت دانش آموزان در یادگیری مهارت‌های زبانی</p> <p>رویکرد:</p> <p>۱- تأمین و توسعه‌ی محیط یادگیری برای شکوفایی گرایش‌های فطری دانش آموزان در زمینه‌ی ادبیات و خلاقیت‌های نگارشی</p>		
<p>دینی، اعتقادی، اخلاقی</p> <p>۱- به کارگیری نقش سیره‌ی معصومین (ع) در زندگی فردی و اجتماعی</p> <p>۲- شناسایی آموزه‌های دین و استفاده از آن در ساحت‌های مختلف زندگی خود</p> <p>۳- بررسی رخدادهای جامعه بر اساس شاخص‌های جامعه‌ی اسلامی و پیش بینی تأثیر عملی آن در جامعه</p>	<p>بیانیه:</p> <p>۱- پرورش مهارت‌ها و ارزش‌های اخلاقی‌دانش آموزان در قالب‌های متنوع زبان</p> <p>۲- تقویت ارزش‌های اخلاقی</p> <p>اصول:</p> <p>۱- دین محوری</p>	<p>التزام به ارزش‌های اخلاقی</p>	

نظام هستی			گزاره‌های برآمده از: سند تحول - بخش هدف‌های کلان	
محدوده	قلمرو	کارکرد و پیامد		
		اجتماعی	فردی	
همه‌ی پایه‌ها	همه‌ی دوره‌ها		*	۱- انسان‌هایی موحد، مؤمن و معتقد به معاد تربیت می‌کند. (پ)
		*	*	۲- افرادی آشنا و متعهد به مسئولیت‌ها و وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت تربیت می‌شوند. (پ).
		*	*	۳- انسان‌هایی حقیقت‌جو، عاقل و عدالت‌خواه پرورش می‌یابند (پ)
		*	*	۴- افرادی صلح‌جو، ظلم‌ستیز، جهادگر، شجاع و ایثارگر، وطن‌دوست، مهرورز، جمع‌گرا و جهانی‌اندیش تربیت می‌شوند (پ)
		*	*	۵- انسان‌هایی ولایت‌مدار، منتظر و تلاش‌گر در جهت حکومت عدل جهانی، با اراده و امیدوار، خودباور و دارای عزت نفس، امانت‌دار، دانا و توانا، پاک‌دامن و با حیا پرورش می‌یابند. (پ)
		*	*	۶- افرادی انتخاب‌گر و آزادمنش، سالم و با نشاط، متخلق به اخلاق اسلامی تربیت می‌شوند (پ)
			*	۷- افرادی خلاق و نوآور در زمینه‌ی مهارت‌های زبانی تربیت می‌کند (الف).
		*	*	۸- افرادی کارآفرین، مقتصد و ماهر پرورش می‌یابند. (پ)
		*	*	۹- قانون‌مداری، نظم‌پذیری و آمادگی ورود به زندگی شایسته‌ی فردی خانوادگی و اجتماعی بر اساس نظام معیار اسلامی ترویج می‌یابد. (پ)
		*	*	۱۰- این برنامه به تقویت، بسط و اعتلای فرهنگ عمومی و زمینه‌سازی برای اقتدار و مرجعیت علمی منجر می‌شود. (پ)
		*	*	۱۱- این برنامه زمینه‌ساز تکوین تمدن اسلامی - ایرانی در راستای تحقق جامعه‌ی جهانی عدل مهدوی (عج) با تأکید بر تعمیق معرفت و بصیرت دینی و سیاسی می‌شود. (پ)

			*	۱۲- ارزش‌های اخلاقی را در افراد می‌پرورد. (پ)
		*	*	۱۳- روحیه‌ی وفاداری به نظام جمهوری اسلامی ایران و اعتقاد و التزام عملی به اصل ولایت مطلقه‌ی فقیه و مردم سالاری دینی را تقویت می‌کند. (پ)
		*		۱۴- برنامه موجب تحکیم وحدت ملی می‌شود. (پ)
		*	*	۱۵- برنامه روحیه‌ی علمی، رعایت حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی را در افراد تقویت می‌کند. (پ)
		*	*	۱۶- آداب و آیین زندگی متعالی، بهداشتی و زیست محیطی را ارتقاء می‌بخشد (پ).

جدول ۱: گزاره‌های برآمده از اسناد بالادستی در رابطه با کارکرد، پیامد، قلمرو و محدوده‌ی حوزه‌ی یادگیری

جدول ۲: گزاره‌های برآمده از برنامه درسی ملی و بخش بیانیه‌ی حوزه زبان و ادب فارسی

نظام هستی			گزاره‌های برآمده از: برنامه‌ی درسی ملی - بخش بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی	
محدوده	قلمرو	پیامد و کارکرد		
		اجتماعی	فردی	
			*	۱- مهارت‌ها و ارزش‌های اخلاقی دانش آموزان در قالب‌های متنوع زبان پرورش می‌یابد. (الف)
		*	*	۲- موجب تقویت ارتباط در مراودات اجتماعی و برآورده شدن نیازهای روزمره می‌گردد. (الف)
		*	*	۳- برنامه جنبه‌های هنری زبان (ادبیات) را تقویت می‌کند. (الف)
		*	*	۴- موجب تاثیرگذاری بر افکار و رفتار دیگران و ایجاد تفاهم در روابط اجتماعی می‌شود. (الف)
		*	*	۵- به تقویت روحیه‌ی تحقیق و کسب اطلاعات و آشنایی با پیشینه‌ی فرهنگی می‌انجامد. (الف)
		*	*	۶- علاقه به حفظ آداب و رسوم قومی محلی ایجاد می‌کند. (الف)
		*	*	۷- به تقویت قدرت بیان شخصی و قدرت دریافت ایده‌ها و افکار می‌انجامد. (الف)
			*	۸- موجب تقویت بیان تخیلات و بدیعه‌گویی می‌شود. (الف)
		*	*	۹- برای دادن اطلاعات در زمینه‌های گوناگون آمادگی ایجاد می‌کند. (الف)
			*	۱۰- زمینه‌ی درک مفاهیم در سایر متون و موضوعات درسی را فراهم می‌کند. (الف)
		*	*	۱۱- موجب تقویت رشد مهارت‌های اجتماعی، شخصی، ذهنی، ارتباطی و فرهنگی و مهارت مطالعه و پژوهش می‌گردد. (الف)
		*	*	۱۲- ارزش‌های اخلاقی را تقویت می‌کند. (پ)
		*	*	۱۳- به تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل) منجر می‌شود.

				(الف)
		*	*	۱۴- بر رویکرد ارتباطی و انتقال ارزش‌های فرهنگ اسلامی- ایرانی تاکید می‌کند. (الف)

- محتوای جدول ۳، ناظر به بخش‌های زیر از بیانیه‌ی (منطق) حوزه‌ی یادگیری زبان و ادبیات فارسی است:
- کارکرد حوزه (شناخت آبخوره‌های فرهنگی- باورشناختی) و پرورش روحیه‌ی خودباوری فرهنگی و اعتماد به نفس
  - آشنایی دانش آموزان با پیکره‌ی نظام مند و عناصر سازه‌ی زبان به صورتی روشمند و علمی
  - توانایی خلق، نگارش و آفرینش
  - قرار گرفتن ارزش‌های اخلاقی در قالب‌های متنوع زبان و ادبیات (شفاهی، دیداری، نوشتاری)
  - ایده‌های کلیدی، مفاهیم و مهارت‌های اساسی، اصول، تعمیم‌ها و حقایق.

جدول ۳: گزاره‌های برآمده از برنامه‌ی درسی ملی بخش اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی

نظام هستی		گزاره‌های برآمده از: برنامه‌ی درسی ملی - بخش اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی		
محدوده	قلمرو	پیامد و کارکرد		
		اجتماعی	فردی	
		*	*	۱- بر دین محوری تاکید می‌کند. (پ)
		*	*	۲- موجب تقویت هویت ملی می‌شود. (الف)
		*	*	۳- به تقویت نقش فعال، داوطلبانه و آگاهانه‌ی دانش آموز در فرآیند یاددهی - یادگیری (مهارت‌های چهارگانه) می‌انجامد. (الف)
		*	*	۴- موجب تقویت و توسعه‌ی روحیه‌ی پرسش‌گری، پژوهش‌گری و خلاقیت می‌شود. (پ)
		*	*	۵- صلاحیت‌های اعتقادی، اخلاقی، حرفه‌ای و تخصصی معلمان در زمینه‌ی زبان و ادبیات فارسی را ارتقا می‌بخشد. (الف)
		*	*	۶- موجب تحکیم بنیان و مناسبات خانوادگی و صله‌ی رحم می‌شود. (پ)
		*	*	۷- موجب تعمیق آداب و سبک زندگی اسلامی - ایرانی دانش آموزان می‌شود. (پ)
		*	*	۸- به نیازهای دانش آموزان و جامعه در سطوح مختلف محلی - منطقه‌ای، ملی و جهانی در ساحت‌های تعلیم و تربیت پاسخ‌گویی می‌کند. (پ)
		*	*	۹- به رعایت تعادل و پرهیز از افراط و تفریط و رعایت توازن ساحت‌های تعلیم و تربیت در طراحی، تولید، اجرا و ارزشیابی برنامه‌ها پایبند است. (پ)
		*	*	۱۰- زمینه‌ی کسب شایستگی‌ها و مهارت‌های زبانی و فرازبانی برای استمرار و معنادار شدن یادگیری و پیوستگی تجارب یادگیری را ایجاد می‌کند. (الف)

		*	*	۱۱. برنامه با نیازها و استعدادهاى خاص در زمینه‌ی مهارت‌های زبانی و ادبیات منطبق و انعطاف پذیر است. (الف)
--	--	---	---	--

تبیین جداول گزاره‌ها:

- ۱- گزاره‌های شماره‌ی ۱۴-۱ و گزاره‌ی شماره‌ی ۱۶ استخراج شده از بخش اهداف کلان سند تحول و همچنین گزاره‌های شماره‌ی ۱ و ۱۲ و ۱۴ از بخش بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری و گزاره‌های شماره‌ی ۱ و ۵ و ۶ و ۷ از بخش اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی سند برنامه‌ی درسی ملی بر ارزش‌های اخلاقی-اسلامی دلالت دارند. (ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی)
- ۲- گزاره‌ی شماره‌ی ۸ استخراج شده از بخش اهداف کلان سند تحول و شماره‌ی ۸ از بخش بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری و شماره‌ی ۴ از بخش اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی سند برنامه‌ی درسی ملی به خلاقیت اختصاص دارند. (ساحت زیباشناختی و هنری)
- ۳- گزاره‌های شماره‌ی ۱۱ و ۱۶ استخراج شده از بخش اهداف کلان سند تحول به اعتلای فرهنگ عمومی و مرجعیت علمی دلالت دارند. (ساحت اجتماعی-سیاسی)
- ۴- گزاره‌های شماره‌ی ۱۵ استخراج شده از بخش اهداف کلان سند تحول و شماره‌ی ۲ از بخش اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی سند برنامه‌ی درسی ملی بر تقویت وحدت و هویت ملی دلالت دارند. (ساحت اجتماعی-سیاسی)
- ۵- گزاره‌ی شماره‌ی ۲ و ۴ و ۷ و ۱۱ استخراج شده از بخش بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری سند برنامه‌ی درسی ملی بر تقویت مهارت‌ها و تفاهم اجتماعی دلالت دارند. (ساحت اجتماعی-سیاسی)
- ۶- گزاره‌های ۳ و ۱۳ از بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری و گزاره‌های ۳ و ۱۰ و ۱۱ از اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی سند برنامه‌ی درسی ملی بر تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی (نقد و تحلیل و تفکر) دلالت دارند. (ساحت علمی-فناورانه)
- ۷- گزاره‌های شماره‌ی ۵ و ۹ استخراج شده از بخش بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری سند برنامه‌ی درسی ملی بر تقویت روحیه‌ی تحقیق و کسب اطلاعات در زمینه‌های گوناگون دلالت دارند. (ساحت علمی-فناورانه)

- ۸- گزاره‌ی ۱۰ از بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری سند برنامه‌ی درسی ملی بر درک مفاهیم در سایر موضوعات درسی و متون دلالت دارند. (ساحت علمی - فناورانه)
- ۹- گزاره‌ی شماره‌ی ۸ استخراج شده از بخش اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی سند برنامه‌ی درسی ملی به نیازهای دانش آموزان و جامعه در سطوح مختلف محلی - منطقه ای، ملی و جهانی در همه‌ی ساحت‌های تعلیم و تربیت پاسخ گویی می‌کند. (همه‌ی ساحت‌ها)
- ۱۰- گزاره‌ی شماره‌ی ۹ از بخش اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی سند برنامه‌ی درسی ملی به رعایت تعادل و پرهیز از افراط و تفریط و رعایت توازن در ساحت‌های تعلیم و تربیت در طراحی، تولید، اجرا و ارزش یابی برنامه‌ها پایبند است. (همه‌ی ساحت‌ها)
- ۱۱- گزاره‌ی شماره‌ی ۹ استخراج شده از بخش اهداف کلان سند تحول بر پرورش افرادی کارآفرین، مقتصد و ماهر دلالت دارد. (ساحت اقتصادی - حرفه ای)
- ۱۲- گزاره‌ی شماره‌ی ۱۷ استخراج شده از بخش اهداف کلان سند تحول بر ارتقاء آداب و آیین زندگی متعالی، بهداشتی و زیست محیطی دلالت دارد. (ساحت زیستی - بدنی)
- ۱۳- گزاره‌ی ۶ از بخش بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی سند برنامه‌ی درسی ملی بر ایجاد علاقه به حفظ آداب و رسوم قومی - محلی دلالت دارد. (ساحت اجتماعی - سیاسی)

کارکرد و پیامد در جدول گزاره‌ها:

مقصود ما از «کارکرد»، تبیین نقش گزاره‌ی خبری در فرایند تعلیم و تربیت حوزه‌ی یادگیری زبان و ادب فارسی و ارتباط آن با دیگر حوزه‌هاست.

خواست ما از «پیامد» بازنمایی تأثیر پرورشی و آموزشی گزاره‌ی خبری و تحقق آن در رفتارهای فردی و اجتماعی است که برنامه‌ی درسی حوزه‌ی تربیت حوزه‌ی یادگیری زبان و ادب فارسی بر آن تاکید دارد.

گزاره‌های استخراج شده از اسناد بالا دستی و پژوهش‌ها

در رابطه با ایده‌های کلیدی و مفاهیم اساسی

الف) برنامه‌ی درسی ملی

- ۱- آشنایی با پیشینه‌ی فرهنگی (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی).
- ۲- ارتقاء صلاحیت‌های اعتقادی، اخلاقی، حرفه‌ای و تخصصی معلمان در زمینه‌ی زبان و ادبیات فارسی (اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی).
- ۳- ایجاد آمادگی برای دادن اطلاعات در زمینه‌های گوناگون (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی).
- ۴- ایجاد علاقه برای حفظ آداب و رسوم قومی - محلی (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی).
- ۵- برآوردن نیازهای روزمره (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی).
- ۶- پاسخ‌گویی به نیازهای دانش‌آموزان و جامعه در سطوح مختلف محلی - منطقه‌ای، ملی و جهانی در ساحت‌های تعلیم و تربیت (اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی).
- ۷- تاکید بر رویکرد ارتباطی و انتقال ارزش‌های فرهنگ اسلامی - ایرانی (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی).
- ۸- تحکیم بنیان و مناسبات خانوادگی و صله‌ی رحم (اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی).
- ۹- تعمیق آداب و سبک زندگی اسلامی - ایرانی دانش‌آموزان (اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی).
- ۱۰- تقویت ارتباط در مراودات اجتماعی (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی).
- ۱۱- تقویت قدرت بیان شخصی (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی).
- ۱۲- تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل) (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی).

ب) سند تحول

۱. ارتقاء آداب و آیین زندگی متعالی، بهداشتی و زیست محیطی (هدف‌های کلان).
۲. ارتقاء صلاحیت‌های اعتقادی، اخلاقی، حرفه‌ای و تخصصی معلمان در زمینه‌ی زبان و ادبیات فارسی (اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی).
۳. اصلاح محتوا، ارتقاء جایگاه، افزایش کیفیت و کارآمدی علوم انسانی در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی، مبتنی بر مبنای دینی در چارچوب نظام معیار اسلامی (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).

۴. اصلاح و باز تدوین متون و مواد آموزشی دروس علوم انسانی در سطوح مختلف بر اساس آموزه‌ها و معارف دینی و با مشارکت حوزه‌های علمیه (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۵. اعتقاد و التزام عملی به اصل ولایت مطلقه‌ی فقیه و مردم سالاری دینی (هدف‌های کلان).
۶. ایجاد سازوکارهای لازم برای تقویت آداب و سبک زندگی اسلامی-ایرانی، در تمام ساحت‌های تعلیم و تربیت به عنوان رویکرد حاکم در فرآیند طراحی، تدوین و اجرای برنامه‌های درسی و آموزشی (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۷. پرورش افرادی که با برخورداری از مهارت‌های ارتباطی در حیات خانوادگی و اجتماعی مشارکت مؤثر دارند (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۸. درک مفاهیم اجتماعی و سیاسی و اندیشه‌ورزی در آن‌ها، و رعایت وحدت و تفاهم ملی، برای دفاع از عزت و اقتدار ملی (سند تحول، هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۹. تحکیم وحدت ملی (هدف‌های کلان).
۱۰. التزام به ارزش‌های اخلاقی (هدف‌های کلان).
۱۱. تقویت روحیه‌ی علمی (هدف‌های کلان).
۱۲. توانمندسازی دانش آموزان ساکن در مناطق محروم، روستاها، حاشیه‌ی شهرها، عشایر کوچ نشین و همچنین مناطق دوزبانه با نیازهای ویژه، با تاکید بر ایجاد فرصت‌های آموزشی متنوع و باکیفیت (هدف‌های عملیاتی و راهکارها)
۱۳. تهیه و تدوین محتوای آموزشی برای دانش آموزان جهت آشنایی با ویژگی‌ها نیازها و وظایف خانواده در چارچوب ارزش‌ها و معیارهای اسلامی (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۱۴. تولید و به کارگیری محتوای الکترونیکی متناسب با نیاز دانش آموزان و مدارس با مشارکت بخش دولتی و غیر دولتی و الکترونیکی کردن محتوای کتاب‌های درسی بر اساس برنامه‌ی درسی ملی (با تاکید بر استفاده از ظرفیت چندرسانه‌ای) تا پایان برنامه‌ی پنجم توسعه‌ی کشور (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۱۵. حاکمیت رویکرد فرهنگی - تربیتی در تولید محتوا و تقویت شایستگی‌های پایه‌ی دانش آموزان (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۱۶. رعایت اقتضائات هویت جنسیتی (پسران و دختران) و ویژگی‌های دوران بلوغ دانش آموزان در برنامه‌های درسی و روش‌ها و برنامه‌های تربیتی، ضمن توجه به هویت مشترک آنان (هدف‌های عملیاتی و راهکارها)
۱۷. رعایت حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی (هدف‌های کلان).
۱۸. زمینه سازی برای اقتدار و مرجعیت علمی و تکوین تمدن اسلامی - ایرانی در راستای تحقق جامعه‌ی جهانی عدل مهدوی (عج) با تاکید بر تعمیق معرفت و بصیرت دینی و سیاسی (هدف‌های کلان).

۱۹. متناسب سازی حجم و محتوای کتب درسی و ساعات و روزهای آموزشی با توانمندی‌ها و ویژگی‌های دانش آموزان (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۲۰. وفاداری به نظام جمهوری اسلامی ایران (هدف‌های کلان).

پ) پژوهش‌ها

۱- استانداردهای آموزش مهارت خواندن:

در آمریکا این استانداردها از تحلیل لغات و فصاحت و روانی آغاز شده و به خواندن و درک مطلب و تجزیه و تحلیل ادبی متون ساده می‌انجامد.

در انگلستان: این استانداردها شناخت حروف را دربرداشته و در ادامه به روان و سلیس خوانی لغات و متون ساده و قیاس جملات و استنتاج از متن روی می‌آورد.

در ایران این استانداردها به شناخت اصوات، روان خوانی لغات و جملات، تشخیص معانی از روی تصاویر و شناخت رابطه‌ی معنایی بین متن‌ها می‌پردازد.

در استرالیا: استانداردها شناخت حروف و لغات ساده را شامل شده، تفسیر تصاویر با متن، شناخت ویژگی‌های زبان شناختی متن و درک و استنتاج ایده‌های متن را دربرمی‌گیرد.

در مالزی: این استانداردها آگاهی فنومیکی و شناخت اصوات در لغات با بخش بخش کردن و ترکیب اصوات برای ایجاد لغات ساده و خواندن لغات و جملات ساده را در متن شامل می‌شود (قادر دوست، .....).

۲- آگاهی هجایی و واحدهای درون هجایی، قبل از آموزش می‌تواند مهارت خواندن کودک را در سال‌های بعدی تحت تأثیر قرار دهد (سلیمانی، ۱۳۷۹).

۳- برنامه‌ی درسی آموزش زبان فارسی به صورت یکسان توصیه نمی‌شود (قائدی، ۱۳۸۷).

۴- در بخوانیم پایه‌های سوم، چهارم و پنجم، سطوح عاطفی این کتاب‌ها در بحث نظم در سه سطح دریافت کردن، سازمان‌دهی ارزش‌ها و تبلور ارزش‌ها، نیاز به بازنگری و تجدیدنظر دارد (بابایی، ۱۳۹۰).

۵- در حقیقت کارآمدی یک برنامه‌ی درسی زمانی تا حدود قابل توجهی تضمین می‌شود که در تدوین آن تفاوت‌های رشدی مقاطع سنی مختلف مد نظر قرار گیرد و محتوا، روش آموزش و ارزشیابی از آموخته‌ها متناسب با آن تنظیم گردد (آیتی، ۱۳۸۷).

۶- در راستای آموزش زبان فارسی، زبان دوم، یک مشکل جدی است (ثقفی، ۱۳۸۹).

۷- کودکان دارای زبان دوم در درک مفاهیم سایر دروس به فارسی مشکل دارند (ثقفی، ۱۳۸۹).

۸- در کتاب زبان فارسی سال سوم متوسطه‌ی رشته‌ی علوم انسانی در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ به مهارت‌های زبانی کمتر توجه داشته و در خصوص زبان شناسی فقط در قسمت دستور به آن پرداخته

است. همچنین در قسمت اهداف به حیطةی شناختی در سطوح پایین توجه شده است (محرمی، ۱۳۸۸).

۹- سطوح شناختی کتاب بخوانیم پایه‌ی سوم ابتدایی، در بحث نظم، نیاز به بازنگری و تجدید نظر دارد (بابایی، ۱۳۹۰).

۱۰- در مورد عناصر و مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی زبان آموزی کشورهای مورد مطالعه، در هر کشور به نسبت نوع نگاه و رویکرد برنامه‌ی درسی عناصر و مؤلفه‌ها تفاوت دارند اما در همه‌ی آن‌ها به رویکرد چهار مهارت زبانی، اهداف و محتوا و قواعد دستوری توجه می‌شود (قاسم پور، ۱۳۸۲).

۱۱- مهارت ارتباطات اجتماعی بیش‌ترین میزان و مهارت مقابله با استرس کم‌ترین میزان مهارت مطرح شده در محتوای کتاب درسی زبان آموزی می‌باشد (شریفیان، ۱۳۸۷).

۱۲- هنگامی که کودکان تحت آموزش خواندن قرار می‌گیرند، از واج‌های سازنده‌ی کلمه آگاه شده و این آگاهی به پیشرفت کودک در خواندن کمک می‌کند (سلیمانی، ۱۳۷۹).

۱۳- رشد مهارت‌های زبان آموزی، حس کنجکاوی و انگیزه‌ی مطالعه و یادگیری، یادگیری مستقل، میل به تحقیق و اکتشاف، مشارکت فعال دانش‌آموزان و مسئله محوری بودن مطالب (نساء مرادی، ۱۳۸۵).

۱۴- در برنامه‌ی درسی طراحی و تدوین شده‌ی دوره‌ی متوسطه، موضوع مداری و انتقال معلومات کتابی و تربیت انسان با معلومات، مهم‌ترین دیدگاه مورد تأکید بوده است (سلسبیلی، ۱۳۷۹) تحقیق ۲ در توصیف برخی پژوهش‌ها.

۱۵- از نظر معلمان مجری و دانش‌آموزان آن‌ها تناسب بین محتوای آموزشی کتاب با درک و فهم و علاقه‌ی دانش‌آموزان کلاس‌های مجری در هر دو پایه مناسب ارزیابی شده است. سخت بودن تمرین‌های کتاب بنویسیم و موضوعات انشا در پایه‌ی پنجم برای دانش‌آموز روستایی از نظراتی است که دانش‌آموزان اظهار داشته‌اند و دلیل آن را عدم امکان انجام به تنهایی و سخت بودن موضوعات انشا ذکر کرده‌اند (میرزاضایی، ۱۳۸۳). پژوهش ۴

۱۶- معلمان مجری هر دو پایه و در هر شرایطی که برنامه را اجرا کرده‌اند، برتری برنامه و کتاب جدید را نسبت به برنامه و کتاب قدیمی مورد تأیید قرار داده‌اند. (میرزاضایی، ۱۳۸۳). پژوهش ۴

۱۷- توجه به سیر ارائه‌ی محتوا از دانش‌بیانی به سوی دانش انطباقی، فرایندی و مشروط به منظور عمق دهی به محتوا، سازمان‌دهی تلفیقی و بین رشته‌ای، مسئله محوری در تدوین محتوا و ارائه‌ی کاربردهای محتوا در زندگی و تدارک فعالیت‌های یادگیری سطح‌بندی شده بر اساس پیچیدگی آن‌ها متناسب با توانایی‌های مختلف دانش‌آموزان، برخی از اصول انتخاب و تدوین محتوا می‌باشند (کلباسی، ۱۳۹۱). پژوهش ۷

- ۱۸- محتوای کتاب‌های بخوانیم و بنویسیم سال سوم و چهارم ابتدایی در زمینه‌ی رشد مهارت‌های زبان آموزی، حس کنجکاوی و انگیزه‌ی مطالعه و یادگیری، یادگیری مستقل، میل به تحقیق و اکتشاف، مشارکت فعال دانش‌آموزان و مسئله محوری بودن مطالب، در حد مطلوب تدوین و تنظیم شده است. هم‌چنین این محتوا، بر اساس تجارب قبلی دانش‌آموزان و احساس مسئولیت‌پذیری ایشان، نیز در حد مطلوب تدوین و تنظیم شده است. محتوای کتاب‌های مذکور، در زمینه‌ی نگرش دانش‌آموزان، به ویژه نگرش انتقادی؛ در حد نسبتاً مطلوب می‌باشد (نساء مرادی، ۱۳۸۵). پژوهش ۸
- ۱۹- ارتباط تنگاتنگ میان محتوای آموزشی برنامه‌های درسی با دنیای ملموس دانش‌آموزان، توجه این برنامه‌ها به رشد همه جانبه‌ی شخصیت کودکان، توجه لازم به موضوعات غیرآکادمیک هم‌چون هنر، موسیقی، کاردستی، تربیت بدنی، خانه‌داری، نقاشی و فعالیت ویژه در این برنامه‌ها در کشور ژاپن، از تفاوت‌های دیگر نظام برنامه‌ریزی درسی این کشور با کشورماست (قنبری نیا، ۱۳۸۳). پژوهش ۱۹
- ۲۰- استفاده‌ی بیشتر از مبتداهای متنی می‌تواند متن‌های پیوسته تر، منسجم تر و روان تری را ایجاد کند (غفاری مهر، ۱۳۸۳). پژوهش ۲۱
- ۲۱- نگرش معلمان به پاسخ دهی محتوای دوره‌ی آموزش ضمن خدمت فارسی سوم نسبت به نکات پرورشی مثبت بود. میانگین نمرات به دست آمده از ملاک ۶۰٪ تعیین شده بالاتر بود (برخه، ۱۳۸۵). پژوهش ۲۵
- ۲۲- در ترسیم الگوی توزیع مفاهیم و اهداف برنامه‌ی درسی در بین مواد و رسانه‌های آموزشی متنوع، عواملی چون موقعیت آموزشی، خواه کلاس درس با یک مربی باشد و خواه خودآموزی توسط دانش آموز و... ابعاد مربوط به آن قسمتی از آموزش که رسانه‌ها باید برای آن‌ها انتخاب شوند، هدف‌های آموزشی، حیطه‌هایی از دست یافته‌های مورد نظر که باید از طریق یادگیری حاصل شوند، رویدادهای اصلی و حیاتی آموزش، شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی موقعیت آموزشی، مورد توجه قرار گرفت (یزدانی، ۱۳۸۴). پژوهش ۳۸
- ۲۳- به انواع مسئولیت‌های اجتماعی و ابعاد سه گانه‌ی شناختی و عاطفی و عملکرد عناصر برنامه‌ی درسی (هدف- محتوا و روش تدریس) توجه شود. بهره‌گیری از رویکرد تلفیقی، آشنایی بیشتر معلمان با برنامه‌ریزی درسی به منظور تدوین هدف، محتوا، انتخاب روش‌های تدریس و ارزشیابی و نظایر آن. امکان فرصت در صحنه‌های اجتماعی بیرون از مدرسه، امکان مشارکت بیشتر دانش‌آموزان در فعالیت‌های مدرسه با استفاده از نتایج پژوهش در بازنگری اهداف کلی و جزئی دروس، در نظر گرفتن فعالیت‌های فوق برنامه‌ی مدرسه برای توجه بیشتر به بعد عملکردی رشد مسئولیت‌پذیری اجتماعی (سبحانی نژاد، ۱۳۷۹). پژوهش‌های فوق برنامه‌ی مدرسه برای توجه بیشتر به بعد عملکردی رشد مسئولیت‌پذیری اجتماعی (سبحانی نژاد، ۱۳۷۹). پژوهش ۳۹

سازمان دهی محتوا:

الف) سند برنامه درسی ملی

۱- پایبندی به رعایت تعادل و پرهیز از افراط و تفریط و رعایت توازن ساحت‌های تعلیم و تربیت در طراحی، تولید، اجرا و ارزشیابی برنامه‌ها (اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی).

ب) سند تحول

۱. اصلاح محتوا، ارتقاء جایگاه، افزایش کیفیت و کارآمدی علوم انسانی در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی، مبتنی بر مبنای دینی در چارچوب نظام معیار اسلامی (هدف‌های عملیاتی و راهکارها)
۲. ایجاد سازوکارهای لازم برای تقویت آداب و سبک زندگی اسلامی-ایرانی، در تمام ساحت‌های تعلیم و تربیت به عنوان رویکرد حاکم در فرآیند طراحی، تدوین و اجرای برنامه‌های درسی و آموزشی (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۳. متناسب سازی حجم و محتوای کتب درسی و ساعات و روزهای آموزشی با توانمندی‌ها و ویژگی‌های دانش آموزان (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).

پ) پژوهش‌ها

- ۱- آگاهی هجایی و واحدهای درون هجایی، قبل از آموزش می‌تواند مهارت خواندن کودک را در سال‌های بعدی تحت تأثیر قرار دهد (سلیمانی، ۱۳۷۹).
- ۲- هنگامی که کودکان تحت آموزش خواندن قرار می‌گیرند، از واج‌های سازنده‌ی کلمه آگاه شده و این آگاهی به پیشرفت کودک در خواندن کمک می‌کند (سلیمانی، ۱۳۷۹).
- ۳- در ایران در زمینه‌ی استانداردهای خواندن بیش‌تر شناخت لغات و جملات و تشخیص معنی از روی تصاویر و نوشته‌های کوتاه و تبیین رابطه‌ی معنایی بین متن‌ها را مد نظر قرار داده است (قاسم پور، غیاثیان و میرسمیع، ۱۳۰۰).
- ۴- مؤلفه‌ها و عناصر استانداردهای آموزش مهارت خواندن در ایران، بیش‌تر به شناخت اصوات، ردیابی تصاویر و کلمات از راست به چپ، کوتاهی و بلندی و قطع مناسب صدا در خواندن، روان و سلیس خوانی کلمات و جملات، تشخیص معانی از روی تصاویر، درک نوشته‌هایی با زبان ادبی ساده و تشخیص رابطه‌ی معنایی بین بندها و پاراگراف‌ها می‌پردازد (قاسم پور، غیاثیان و میرسمیع، ۱۳۰۰).
- ۵- در برنامه‌ی درسی زبان آموزی، مثل اکثر کشورهای پیشرفته، اصول جامعیت، توالی و وسعت از آغاز تا پایان نظام آموزش و پرورش روشن باشد (قاسم پور مقدم، ۱۳۸۹).

۶- به نظر می‌رسد چنین اقدامی و عنایت به نتایج آن، مسیر برنامه ریزی و تألیف کتب زبان و ادبیات فارسی را بیش از پیش هموار کند (قاسم پور مقدم، ۱۳۸۹).

۷- استانداردهای آموزش مهارت خواندن:

در ایران این استانداردها به شناخت اصوات، روان خوانی لغات و جملات، تشخیص معانی از روی تصاویر و شناخت رابطه‌ی معنایی بین متن‌ها می‌پردازد.

در آمریکا این استانداردها از تحلیل لغات و فصاحت و روانی آغاز شده و به خواندن و درک مطلب و تجزیه و تحلیل ادبی متون ساده می‌انجامد.

در انگلستان: این استانداردها شناخت حروف را دربرداشته و در ادامه به روان و سلیس خوانی لغات و متون ساده و قیاس جملات و استنتاج از متن روی می‌آورد.

در استرالیا: استانداردها شناخت حروف و لغات ساده را شامل شده، تفسیر تصاویر با متن، شناخت ویژگی‌های زبان شناختی متن و درک و استنتاج ایده‌های متن را دربرمی‌گیرد.

در مالزی: این استانداردها آگاهی فنومیکی و شناخت اصوات در لغات با بخش بخش کردن و ترکیب اصوات برای ایجاد لغات ساده و خواندن لغات و جملات ساده را در متن شامل می‌شود (قادر دوست، .....).

۸- سطوح شناختی کتاب بخوانیم پایه‌ی سوم ابتدایی، در بحث نظم، نیاز به بازنگری و تجدید نظر دارد (بابایی، ۱۳۹۰).

۹- در بخوانیم پایه‌های سوم، چهارم و پنجم، سطوح عاطفی این کتاب‌ها در بحث نظم در سه سطح دریافت کردن، سازمان‌دهی ارزش‌ها و تبلور ارزش‌ها، نیاز به بازنگری و تجدیدنظر دارد (بابایی، ۱۳۹۰).

۱۰- مهم‌ترین مشکل در پایه‌ی چهارم در جهت چگونگی ارتباط افقی بین کتاب جدید فارسی با کتاب‌های درسی پایه از نظر معلمان مجری، دوگانگی رسم الخط کتاب‌ها اعلام شده است (میرزایابی، ۱۳۸۳).

۱۱- توجه به سیر ارائه‌ی محتوا از دانش بیانی به سوی دانش انطباقی، فرایندی و مشروط به منظور عمق دهی به محتوا، سازمان‌دهی تلفیقی و بین رشته‌ای، مسئله محوری در تدوین محتوا و ارائه‌ی کاربردهای محتوا در زندگی و تدارک فعالیت‌های یادگیری سطح‌بندی شده بر اساس پیچیدگی آن‌ها متناسب با توانایی‌های مختلف دانش‌آموزان، برخی از اصول انتخاب و تدوین محتوا می‌باشند (کلباسی، ۱۳۹۱). پژوهش ۷

۱۲- برنامه‌ی درسی مورد نظر از نظر شیوه‌ی سازماندهی محتوا مبتنی بر شیوه‌ی سازماندهی فرابرنامه‌ی ای است. انتخاب مناسب‌ترین شیوه‌ی سازمان‌دهی بستگی به هدفی دارد که برنامه‌ی درسی در صدد تحقق آن است و رایج‌ترین الگو شیوه‌ی سازمان‌دهی بر اساس موضوعات درسی است ولی این شیوه با ماهیت وجودی انسان سازگاری ندارد. در این شیوه پرورش فکر و منش‌های فکری مورد غفلت قرار می‌گیرد. ولی روش تلفیقی با ماهیت وجودی انسان سازگاری دارد (یزدان پناه نودری، ۱۳۸۵). پژوهش ۳۴

۱۳- مبنای نظری طراحی الگو، نظریه‌ی ساخت و سازگرایی اجتماعی است. سازماندهی محتوا در این الگو به شیوه‌ی فرابرنامه‌ی درسی است که نوعی از سازماندهی تلفیقی است. شیوه‌های تدریس، ترویج فرهنگ تفکر و شیوه‌های ارزشیابی، شیوه‌ی ارزشیابی اصیل است (یزدان پناه نودری، ۱۳۸۵). پژوهش ۳۴

راهبردهای یاددهی - یادگیری

- الف) برنامه‌ی درسی ملی:

۱. ایجاد زمینه‌ی کسب شایستگی‌ها و مهارت‌های زبانی و فرازبانی برای استمرار و معنادار شدن یادگیری و پیوستگی تجارب یادگیری (سند برنامه‌ی درسی ملی، رویکرد و جهت گیری کلی).
۲. ایجاد و تقویت هنری زبان (ادبیات) (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی).
۳. تاثیرگذاری بر افکار و رفتار دیگران (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی).
۴. ارتقاء صلاحیت‌های اعتقادی، اخلاقی، حرفه‌ای و تخصصی معلمان در زمینه‌ی زبان و ادبیات فارسی (اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی).
۵. ارتقاء کیفیت فرایند یاددهی - یادگیری و بهبود موقعیت دانش آموزان در یادگیری مهارت‌های زبانی (سند برنامه‌ی درسی ملی، رویکرد و جهت گیری کلی).
۶. انجام تحقیق و کسب اطلاعات (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی)
۷. ایجاد تفاهم در روابط اجتماعی (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی)
۸. پرورش مهارت‌ها و ارزش‌های اخلاقی دانش آموزان در قالب‌های متنوع زبان (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی)
۹. تأمین و توسعه‌ی محیط یادگیری برای شکوفایی گرایش‌های فطری دانش آموزان در زمینه‌ی ادبیات و خلاقیت‌های نگارشی (رویکرد و جهت گیری کلی).
۱۰. تعمیق آداب و سبک زندگی اسلامی - ایرانی دانش آموزان (اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی).
۱۱. تقویت رشد مهارت‌های اجتماعی، شخصی، ذهنی، ارتباطی و فرهنگی (بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری - حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی).
۱۲. تقویت نقش فعال، داوطلبانه و آگاهانه‌ی دانش آموز در فرآیند یاددهی - یادگیری (مهارت‌های چهارگانه) (رویکرد و جهت گیری کلی).
۱۳. تقویت و توسعه‌ی روحیه‌ی پرسش‌گری، پژوهش‌گری و خلاقیت (رویکرد و جهت گیری کلی).

ب) سند تحول:

۱. استفاده‌ی بهینه از دانش و تجربه‌ی نخبگان و پیشکسوتان آموزش و پرورش (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۲. استقرار سازوکارهای ارتقای توانمندی‌های معلمان برای مشارکت مؤثر آنان در برنامه ریزی درسی در سطح مدرسه، به ویژه سازوکارهایی که به تقویت هویت حرفه‌ای آنان می‌انجامد (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).

۳. اصلاح و به روز آوری روش‌های تعلیم و تربیت با تاکید بر روش‌های فعال، گروهی و خلاق با توجه به نقش الگویی معلمان (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۴. ایجاد انعطاف در برنامه‌های درسی تربیت معلم متناسب با تحولات علمی و نیازهای نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی با تاکید بر رویکرد تلفیقی و به روز رسانی توانمندی‌های تربیتی و تخصصی معلمان (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۵. ایجاد تنوع در فرصت‌های تربیتی در مراکز آموزشی و تربیتی برای پاسخ گویی به نیازهای دانش آموزان (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۶. ایجاد سازوکار برای تقویت انسجام اجتماعی و وحدت ملی و احیای هویت افتخار آمیز اسلامی - ایرانی در دانش آموزان و معلمان (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۷. برنامه ریزی برای کارآموزی و کارورزی دانشجوی معلمان در کنار تربیت معلم و بررسی نظریات جدید تعلیم و تربیت (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۸. بهره گیری از تجهیزات و فناوری‌های نوین آموزشی و تربیتی در راستای اهداف (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۹. بهره مندی فزون تر از روش‌های فعال، خلاق و تعالی بخش (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۱۰. تأمین تسهیلات و امکانات و ایجاد سازوکارهای کارا و اثربخش در آموزش‌های ضمن خدمت معلمان و تقویت انگیزه و مهارت حرفه ای برای یادگیری مداوم (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۱۱. تنوع بخشی به محیط‌های یادگیری در فرآیند تعلیم و تربیت رسمی عمومی (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۱۲. توانمندسازی دانش آموزان ساکن در مناطق محروم، روستاها، حاشیه‌ی شهرها، عشایر کوچ نشین و همچنین مناطق دوزبانه با نیازهای ویژه، با تاکید بر ایجاد فرصت‌های آموزشی متنوع و باکیفیت (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۱۳. توسعه‌ی زمینه‌ی پژوهش گری و افزایش توانمندی‌های حرفه ای به شکل فردی و گروهی میان معلمان و تبادل تجارب و دستاوردها در سطح محلی و ملی و ایجاد فرصت‌های بازآموزی مستمر علمی، تحقیقاتی و مطالعاتی (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۱۴. جذب و تربیت معلمان مستعد، آگاه و متعهد برای تدریس درس‌های علوم انسانی، دانش افزایی مستمر معلمان در حین خدمت و ارتقاءشان و منزلت فرهنگی و اجتماعی آنها (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
۱۵. حاکمیت برنامه محوری به جای کتاب محوری و تولید بسته‌ی آموزشی در برنامه‌های درسی با رعایت اصل معلم محوری (هدف‌های عملیاتی و راهکارها)

۱۶. رعایت استانداردهای ارتقای کیفیت و تقویت هویت اسلامی - ایرانی دانش آموزان در چارچوب ایجاد کارآمدی و تقویت هویت ملی (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).

۱۷. شناسایی استعداد‌های برتر و هدایت آن‌ها به ادامه‌ی تحصیل در رشته‌های علوم انسانی و زمینه سازی برای تقویت و تعمیق فعالیت‌های علمی و پژوهشی آن‌ها در دوره‌های آموزش عالی (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).

۱۸. طراحی و تدوین برنامه‌های تعلیم و تربیت انعطاف پذیر، متناسب با ویژگی‌های شخصیتی و محیطی استعداد‌های گوناگون دانش آموزان به منظور شکوفایی استعداد‌های خاص و افزایش کارآمدی و مفید بودن آن‌ها (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).

۱۹. گسترش بهره برداری از ظرفیت آموزش‌های غیرحضوری و مجازی در برنامه‌های آموزشی و تربیتی ویژه‌ی معلمان، دانش آموزان و خانواده‌های ایرانی در خارج از کشور بر اساس نظام معیار اسلامی و رعایت اصول تربیتی از طریق شبکه‌ی ملی اطلاعات و ارتباطات (هدف‌های عملیاتی و راهکارها).

پ) پژوهش‌ها

۱. آگاهی‌ه‌جایی و واحدهای درون‌ه‌جایی، قبل از آموزش می‌تواند مهارت خواندن کودک را در سال‌های بعدی تحت تأثیر قرار دهد (سلیمانی، ۱۳۷۹).

۲. هنگامی که کودکان تحت آموزش خواندن قرار می‌گیرند، از واج‌های سازنده‌ی کلمه آگاه شده و این آگاهی به پیشرفت کودک در خواندن کمک می‌کند (سلیمانی، ۱۳۷۹).

۳. در حقیقت کارآمدی یک برنامه‌ی درسی زمانی تا حدود قابل توجهی تضمین می‌شود که در تدوین آن تفاوت‌های رشدی مقاطع سنی مختلف مد نظر قرار گیرد و محتوا، روش آموزش و ارزشیابی از آموخته‌ها متناسب با آن تنظیم گردد (آیتی، ۱۳۸۷).

۴. در زمینه‌ی آموزش مهارت‌های زبانی، در ایران روش‌های بحث و گفتگو، پرسش و پاسخ، ایفای نقش، روش استقرایی و روش اکتشافی مورد استفاده قرار می‌گیرند (بخشش، ۱۳۸۴).

۵. رشد مهارت‌های زبان آموزی، حس کنجکاوی و انگیزه‌ی مطالعه و یادگیری، یادگیری مستقل، میل به تحقیق و اکتشاف، مشارکت فعال دانش‌آموزان و مسئله محوری بودن مطالب (نساءمرادی، ۱۳۸۵).

۶. قابلیت اجرای روش‌های تدریس پیش‌بینی شده در برنامه‌های جدید فارسی در پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی از نظر معلمان، از منظر کلاس‌ها با تراکم بیش از ۲۵ نفر، و میز و نیمکت فعلی و چینش آن‌ها، زمان نامناسب و از منظر تناسب فضای کلاس با نیاز کار گروهی و مشارکتی تناسب تجهیزات و وسایل کمک آموزشی با اجرای برنامه نیز از تناسب خوبی برخوردار نیست. در حالی که از منظر فعال شدن

دانش آموزان در امر آموزش، امکان اجرای روش‌ها با توجه به محتوای کتاب‌ها، تناسب با توانایی بالقوه‌ی معلمان، هماهنگی روش‌های تدریس با توانایی ذهنی دانش آموزان، تناسب شایسته‌ای را نشان داده است. روش تدریس انشا برای آموزگاران بیان نشده است و با توجه به عدم تعیین ملاکی برای ارزشیابی و روشی برای آموزش انشا، هیچ‌گونه ضمانت اجرایی برای برنامه‌های پیشنهادی وجود ندارد (میرزای، ۱۳۸۳). پژوهش ۴

۷. میزان به کارگیری شیوه‌ی ارائه‌ی فعال محتوا بر اساس تکنیک رومی در ارائه‌ی متن و تصاویر رعایت نشده و احتیاج به بازبینی و بازنگری دوباره دارد. اما در ارائه‌ی پرسش‌ها شیوه به صورت فعال ارائه شده است (رضوان قهفرخی، ۱۳۸۰). پژوهش ۶

۸. برخی از اصول انتخاب روش‌های یاددهی - یادگیری عبارت‌اند از: توجه به ایجاد انگیزه برای مطالعه‌ی مستقل و کشف مفاهیم به صورت عمیق، استفاده از آموزش زمینه‌ای یا تماتیک، فراهم نمودن زمان کافی برای مطالعه‌ی آزاد و پژوهش روی موضوعات مورد علاقه، تأکید بر تفکر در سطوح بالا و استدلال، تدریس گروهی معلمان و استفاده از روش‌های مشارکتی و گروه‌بندی‌های انعطاف‌پذیر دانش‌آموزان (کلباسی، ۱۳۹۱). پژوهش ۷

۹. تکنولوژی آموزشی و روش‌های جدید تدریس در برنامه‌ی درسی گنجانده شده‌اند (آیتی، ۱۳۸۷). پژوهش ۲۳

۱۰. دانش آموخته شده‌ی معلمان از دیدگاه خود آنان در مقوله‌های آموزش "اصول و محتوای برنامه‌ی درسی زبان آموزی"، "آموزش نحوه‌ی سازمان دهی فارسی سوم" و "آموزش شیوه‌های ارزشیابی فارسی سوم"، بالاتر از ملاک تعیین شده (۶۰٪) بود. اما دانش آموخته شده‌ی معلمان در مقوله‌ی آموزش روش‌های تدریس، بالاتر از ملاک مورد نظر نیست. سطح مهارت تدریس معلمان در بخش "بنویسیم" اگرچه بالاتر از ملاک مورد نظر است، ولی تفاوت قابل ملاحظه‌ای با ملاک ندارد (برخه، ۱۳۸۵). پژوهش ۲۵

۱۱. آموزش بیشتر موضوع مدار، کتاب محور و با توجه به اقتدار یک جانبه‌ی معلم بوده و محل این آموزش نیز در دوره‌ی ابتدایی، مکتب‌خانه‌ها بوده‌اند. از زمان تشکیل مدارس به شیوه‌ی جدید، به مرور آموزش رسمی مهارت‌های زبانی به خاطر کسب سواد عمومی مطرح می‌شود و پایگاه آن از مکتب‌خانه‌ها به دبستان‌ها انتقال می‌یابد (اکبری شلدیره، ۱۳۹۰). پژوهش ۲۸

۱۲. آزمون‌های سنتی هوشبهر فقط منطق و زبان را می‌سنجد، ولی مغز انسان دارای انواع هوش‌های دیگر است که به همان میزان مهم هستند. گاردنر چنین استدلال می‌کند که تمامی انسان‌ها دارای این

هوش‌ها هستند، ولی از لحاظ قدرت و ترکیب این هوش‌ها با هم متفاوت‌اند. او بر این باور است که تمامی هوش را می‌توان به واسطه‌ی تمرین و آموزش تقویت کرد. بنابراین هوش‌های چندگانه، متعلق به گروهی از دیدگاه‌های آموزشی است که تاکید بر تفاوت‌های بین زبان آموزان دارد و همچنین توجه خود را معطوف به شناخت تفاوت‌های زبان آموزان در تدریس می‌کند. گاردنر دیدگاهی از استعداد‌های طبیعی بشری مطرح کرد که به آن «الگوی هوش‌های چندگانه» می‌گویند. این الگو خود حاوی انواع سبک‌های یادگیری است که اول در آموزش همگانی مطرح شد و سپس به آموزش زبان راه یافت.

گاردنر هشت هوش فطری را مطرح می‌کند (ریچاردز و راجرز، ۱۳۸۸). پژوهش ۳۳

۱۳. در رویکرد ساخت و سازگرایی اجتماعی، یادگیری ماهیتاً اجتماعی است و شرایط موجود در کلاس‌های درس نیز فضای تعاملی و پویا می‌باشد که در آن دانش آموزان با کمک معلم به بحث و گفتگو می‌پردازند (یزدان پناه نودری، ۱۳۸۵). پژوهش ۳۴.

۱۴. برنامه‌ی درسی مطلوب از نظر شیوه‌ی آموزش، مبتنی بر الگوی ترویج فرهنگ تفکر است. در این الگو شیوه‌های مبتنی بر فعالیت و درگیری جدی دانش آموز مانند روش اکتشافی و حل مسئله، بحث گروهی یادگیری مشارکتی و نظایر آن مورد نظر می‌باشد. برای پرورش منش‌های فکری دانش آموزان، فضای آموزشی باید سرشار از محرک‌های فکری باشد و فرهنگ تفکر در آن حاکم باشد. در چنین فرهنگی اطلاعات به راحتی در اختیار دانش آموز قرار نمی‌گیرد، بلکه باید برای کسب آن به جستجو و حل مسئله بپردازد و با دیگران تعامل داشته باشد (یزدان پناه نودری، ۱۳۸۵). پژوهش ۳۴

۱۵. آموزش نگرش‌ها نیازمند استفاده از الگوی مطلوب می‌باشد که یکی از معیارهای الگوی مطلوب در آموزش نگرش‌های اجتماعی، تاکید بر درگیری فعال یادگیرنده در فرآیند یادگیری است (حاتمی، ۱۳۸۴). پژوهش ۳۷

۱۶. به انواع مسئولیت‌های اجتماعی و ابعاد سه گانه‌ی شناختی و عاطفی و عملکرد عناصر برنامه‌ی درسی (هدف- محتوا و روش تدریس) توجه شود. بهره‌گیری از رویکرد تلفیقی، آشنایی بیشتر معلمان با برنامه ریزی درسی به منظور تدوین هدف، محتوا، انتخاب روش‌های تدریس و ارزشیابی و نظایر آن. امکان فرصت در صحنه‌های اجتماعی بیرون از مدرسه، امکان مشارکت بیشتر دانش آموزان در فعالیت‌های مدرسه با استفاده از نتایج پژوهش در بازنگری اهداف کلی و جزئی دروس، در نظر گرفتن فعالیت‌های فوق برنامه‌ی مدرسه برای توجه بیشتر به بعد عملکردی رشد مسئولیت پذیری اجتماعی (سبحانی نژاد، ۱۳۷۹). پژوهش ۳۹.

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

الف) اسناد بالادستی

- ۱- پایبندی به رعایت تعادل و پرهیز از افراط و تفریط و رعایت توازن ساحت‌های تعلیم و تربیت در طراحی، تولید، اجرا و ارزشیابی برنامه‌ها (برنامه‌ی درسی ملی- اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی).
- ۲- طراحی و اجرای نظام ارزشیابی نتیجه محور بر اساس استانداردهای ملی برای گذر از دوره‌های تحصیلی و رویکرد ارزشیابی فرایند محور در ارتقاء پایه‌های تحصیلی دوره‌ی ابتدایی و رویکرد تلفیقی (فرایند محور و نتیجه محور) در سایر پایه‌های تحصیلی (سند تحول- هدف‌های عملیاتی و راهکارها).

ب) پژوهش‌ها

- ۱- در کشور ما بین نظام ارزشیابی تحصیلی به عنوان یک عنصر از برنامه‌ی درسی با سایر عناصر، رویکرد و الگوی برنامه‌ی درسی هماهنگی وجود ندارد و این مساله یکی از علت‌های اساسی عدم تحقق آموزش و پرورش و رشد و توسعه‌ی جامعه می‌باشد (شریفیان، ۱۳۸۱).
- ۲- در حقیقت کارآمدی یک برنامه‌ی درسی زمانی تا حدود قابل توجهی تضمین می‌شود که در تدوین آن تفاوت‌های رشدی مقاطع سنی مختلف مد نظر قرار گیرد و محتوا، روش آموزش و ارزشیابی از آموخته‌ها متناسب با آن تنظیم گردد (آیتی، ۱۳۸۷).
- ۳- شیوه‌های ارزیابی اعم از ارزشیابی مستمر و ارزشیابی پایانی برای تحقق هدف‌های دروس ادبیات فارسی کفایت نمی‌کند و با رویکرد پیش بینی شده در برنامه‌ی درسی فارسی هم خوانی ندارد (دانش پژوه، ۱۳۸۹).
- ۴- روش ارزش یابی پیشرفت تحصیلی پیش بینی شده در برنامه‌ی جدید فارسی در پایه‌ی پنجم و به ویژه پایه‌ی چهارم نیز مبهم بودن آن برای تعداد قابل توجهی از معلمان را می‌رساند. با این حال از بین بردن شرایط اضطراب آور امتحان، ارزش یابی از ارکان مختلف زبان آموزی از نقاط قوت این شیوه و وقت گیر بودن آن، عدم توجه کافی به املا و عدم کارآیی دفاتر کلاسی از نقاط ضعف آن برشمرده شده است (میرزاضایی، ۱۳۸۳). پژوهش ۴
- ۵- نظرات ارائه شده از طرف مشاهده گران حکایت از توانایی بالا و علاقه‌ی زیاد معلمان مجری برای اجرای برنامه داشته است، گرچه عملکرد آنان در زمینه‌ی ارزش یابی پیشرفت تحصیلی پایین گزارش شده است (میرزاضایی، ۱۳۸۳). پژوهش ۴

۶- معیار مشخصی برای نمره دادن انشا در اختیار معلم قرار داده نشده است (حسنی آبیژ، ۱۳۸۸).
پژوهش ۵

۷- مقوله‌ی املا جدای از نگارش در ارزشیابی مطرح شده و این در حالی است که یکی از موارد مهم در نگارش انشا، املا و صحیح نویسی است (حسنی آبیژ، ۱۳۸۸). پژوهش ۵

۸- با توجه به عدم تعیین ملاکی برای ارزشیابی و روشی برای آموزش انشا، هیچ گونه ضمانت اجرایی برای برنامه‌های پیشنهادی وجود ندارد (میرزازایی، ۱۳۸۳). پژوهش ۴

۹- برخی از اصول ارزشیابی پیشرفت تحصیلی عبارت‌اند از: تناسب شیوه‌های ارزشیابی با رویکردها و اهداف آموزش تیزهوشان، استفاده از ارزشیابی‌های چندگانه‌ی متناسب با آمادگی، توان و سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان، انجام ارزشیابی در موقعیت‌های طبیعی، انعطاف‌پذیری در زمان برگزاری آزمون‌های تکوینی و پایانی، استفاده از انواع سؤالات مفهومی و واگرا در ارزشیابی به منظور افزایش خلاقیت و استفاده از ارزشیابی‌های گروهی به منظور ایجاد رقابت سالم (کلباسی، ۱۳۹۱) پژوهش ۷
۱۰- طی دو قرن گذشته ارزشیابی برنامه‌ی درسی ایران، حرکتی اعتلایی و رو به بهبود داشته است. برنامه‌ریزی درسی در ایران با «فعالیت برنامه‌ریزی درسی» آغاز شد و با جذب دانش و کسب تجربه به حیات خود ادامه داد. در ساختار رسمی سازمان اداری برای عمل خود «ساختار» خاصی را پدید آورد و به نیت بهسازی عمل و پاسخگویی به نیازهای رو به تزاید، به تربیت افراد دارای صلاحیت پرداخت (موسی پور، ۱۳۸۷). پژوهش ۱۳

۱۱- در نهایت با بهره‌گیری از ویژگی‌های مطلوب در نظام ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی این کشورها، الگوی مناسب برای ارزشیابی پیشرفت تحصیلی فراگیرندگان در نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران تهیه شد.

- ارزشیابی مهارت‌های اکتشاف و چهارچوب مفهومی
- ارزشیابی این که فراگیرنده چگونه می‌تواند موضوعی را مطرح کرده و آن را تجزیه و تحلیل نماید.
- ارزشیابی مهارت‌های زندگی گروهی
- در ارزشیابی از فراگیرنده خواسته می‌شود مهارت‌های فکری را در موقعیت‌های مساله‌ای گوناگون به کار گیرد.
- به ارزشیابی تشخیصی برای مشخص کردن آمادگی فراگیرنده اهمیت داده می‌شود و در ارزشیابی پایانی تغییر تدریجی مرحله‌ی رشد را هدف قرار می‌دهند.
- ارزشیابی شامل ارائه‌ی بازخورد مستمر به فراگیرنده از سوی معلمان و سایر فراگیرندگان می‌شود و خودارزشیابی مورد حمایت قرار می‌گیرد.

بنابراین یکی از ارکان اساسی در ارزشیابی پیشرفت تحصیلی فراگیران، توجه به رویکرد هر برنامه‌ی درسی است (در ایران رویکرد تلفیقی است و شامل رویکردهای موضوعی، اجتماعی، فرآیند شناختی تا رشدگرا و انسان‌گرایانه) (شریفیان، ۱۳۸۱). پژوهش ۱۷

۱۲- برنامه‌ی درسی مطلوب از نظر شیوه‌ی ارزشیابی مبتنی بر موازین ارزشیابی اصیل است که در آن از دانش آموزان خواسته می‌شود، تکالیف مربوط به زندگی واقعی را انجام دهند که این امر مستلزم به کارگیری معنی دار دانش و مهارت‌های ضروری است. در این نوع ارزشیابی فرصت اشتباه، تصحیح، و تکمیل یادگیری‌ها به دانش آموز داده می‌شود و شرایط مناسبی برای ایجاد قابلیت‌های شناختی در آن وجود دارد (یزدان پناه نودری، ۱۳۸۵). پژوهش ۳۴

۱۳- به انواع مسئولیت‌های اجتماعی و ابعاد سه‌گانه‌ی شناختی و عاطفی و عملکرد عناصر برنامه‌ی درسی (هدف- محتوا و روش تدریس) توجه شود. بهره‌گیری از رویکرد تلفیقی، آشنایی بیشتر معلمان با برنامه‌ریزی درسی به منظور تدوین هدف، محتوا، انتخاب روش‌های تدریس و ارزشیابی و نظایر آن. امکان فرصت در صحنه‌های اجتماعی بیرون از مدرسه، امکان مشارکت بیشتر دانش آموزان در فعالیت‌های مدرسه با استفاده از نتایج پژوهش در بازنگری اهداف کلی و جزئی دروس، در نظر گرفتن فعالیت‌های فوق برنامه‌ی مدرسه برای توجه بیشتر به بعد عملکردی رشد مسئولیت‌پذیری اجتماعی (سبحانی نژاد، ۱۳۷۹). پژوهش ۳۹.

صلاحیت‌های اختصاصی معلم

شایستگی‌هایی هستند که معلمان با توجه به محدوده و قلمرو، راهبردهای آموزش و ارزشیابی حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی، برای انجام وظایف پیش بینی شده در دوره‌ها و مراحل مختلف باید دارا باشند. این صلاحیت‌ها شامل: صلاحیت‌های شخصی، حرفه‌ای (تربیتی) و تخصصی است.

- گزاره‌های استخراج شده از اسناد بالادستی:

- ۱- پایبندی به رعایت تعادل و پرهیز از افراط و تفریط و رعایت توازن ساحت‌های تعلیم و تربیت در طراحی، تولید، اجرا و ارزشیابی برنامه‌ها (برنامه‌ی درسی ملی-اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی).
- ۲- تقویت ارتباط در مراودات اجتماعی (برنامه‌ی درسی ملی-بیانیه‌ی حوزه‌های یادگیری- حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی).
- ۳- ایجاد نظام ارزیابی صلاحیت معلمان شامل شایستگی‌های اخلاقی، اعتقادی، انقلابی، حرفه‌ای و تخصصی و ارزش‌یابی متناسب با مبانی و اهداف سند تحول راهبردی (سند تحول-هدف‌های عملیاتی و راهکارها).
- ۴- تأمین تسهیلات و امکانات و ایجاد سازوکارهای کارا و اثربخش در آموزش‌های ضمن خدمت معلمان و تقویت انگیزه و مهارت حرفه‌ای برای یادگیری مداوم (سند تحول-هدف‌های عملیاتی و راهکارها).

- گزاره‌های استخراج شده از پژوهش‌ها:

- ۱- متمرکز بودن نحوه‌ی گزینش و استخدام معلمان، انجام مصاحبه‌های عمومی و تخصصی و هم‌چنین آزمون‌های کتبی و شفاهی در گزینش و استخدام معلمان از ویژگی‌های مشابه این بعد در دو کشور ایران و ژاپن می‌باشد (قنبری نیا...۱۳۰۰).
- ۲- لزوم تدوین معیارهای جذب و گزینش معلمان بر اساس ویژگی‌های شناختی، شخصیتی و حرفه‌ای و توجه به نیازسنجی در آموزش‌های ضمن خدمت معلمان، ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای معلمان مبتنی بر یافته‌های پژوهشی جدید در آموزش تیزهوشان و توجه به ساز و کارهای تشویقی و انگیزشی معلمان مدارس استعدادهای درخشان، از اصول الگوی مطلوب در حوزه‌ی صلاحیت معلمان می‌باشند (کلباسی، ۱۳۹۱). پژوهش ۷
- ۳- در بعد صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان هم، متمرکز بودن نحوه‌ی گزینش و استخدام معلمان، انجام مصاحبه‌های عمومی و تخصصی و هم‌چنین آزمون‌های کتبی و شفاهی در گزینش و استخدام معلمان از ویژگی‌های مشابه این بعد در دو کشور می‌باشد، در حالی که آزاد بودن معلمان در انتخاب شغل معلمی، انتخاب معلمان از بین با صلاحیت‌ترین اشخاص جامعه از لحاظ علمی و اخلاقی و هم‌چنین واگذار کردن برخی از اختیارات در جذب و استخدام معلمان به ایالات محلی در نظام

آموزش و پرورش ژاپن، از تفاوت‌های این نظام آموزشی با نظام آموزشی ایران است (قنبری نیا، ۱۳۸۳). پژوهش ۱۹

۴- ضرورت کسب گواهینامه‌ی معلمی جهت تصدی شغل معلمی، موقعیت برجسته‌ی اجتماعی و اقتصادی معلمان در کشور ژاپن از تفاوت‌های دیگر این نظام آموزشی با نظام آموزش ایران است (قنبری نیا، ۱۳۸۳). پژوهش ۱۹

امکانات، منابع و تجهیزات مورد نیاز:

ناظر به منابع آموزشی مورد نیاز در هر یک از دوره‌ها و شرایط اجرای برنامه‌ی درسی در موقعیت‌های مختلف است.

- گزاره‌های استخراج شده از اسناد بالادستی:

- ۱- تأمین و توسعه‌ی محیط یادگیری برای شکوفایی گرایش‌های فطری دانش آموزان در زمینه‌ی ادبیات و خلاقیت‌های نگارشی (برنامه‌ی درسی ملی - رویکرد و جهت گیری کلی).
- ۲- طراحی و اجرای نظام ارزشیابی نتیجه محور بر اساس استانداردهای ملی برای گذر از دوره‌های تحصیلی و رویکرد ارزشیابی فرایند محور در ارتقاء پایه‌های تحصیلی دوره‌ی ابتدایی و رویکرد تلفیقی (فرایند محور و نتیجه محور) در سایر پایه‌های تحصیلی (سند تحول - هدف‌های عملیاتی و راهکارها).

- گزاره‌های استخراج شده از پژوهش‌ها:

- ۱- قابلیت اجرای روش‌های تدریس پیش بینی شده در برنامه‌های جدید فارسی در پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی از نظر معلمان، از منظر کلاس‌ها با تراکم بیش از ۲۵ نفر، و میز و نیمکت فعلی و چینش آن‌ها، زمان نامناسب و از منظر تناسب فضای کلاس با نیاز کار گروهی و مشارکتی تناسب تجهیزات و وسایل کمک آموزشی با اجرای برنامه نیز از تناسب خوبی برخوردار نیست (میرزاضایی، ۱۳۸۳).
- ۲- تکنولوژی آموزشی و روش‌های جدید تدریس در برنامه‌ی درسی گنجانده شده‌اند (آیتی، ۱۳۸۷).
پژوهش ۲۳
- ۳- الگوی توزیع اهداف و مفاهیم برنامه‌ی درسی در بین مواد و رسانه‌های آموزشی متنوع با عنایت به هدف‌هایی که باید آموخته شوند، حیطه‌های یادگیری، عناصر برنامه‌ی درسی و شرایط و روش کاربرد و ویژگی‌های هر یک از مواد و رسانه‌های آموزشی، ترسیم شد (یزدانی، ۱۳۸۴). پژوهش ۳۸

خلاصه‌ی فصل پنجم

گزارش پژوهشی حوزه‌ی تربیت و یادگیری زبان و ادب فارسی

مقدمه:

این فصل شامل دو قسمت اصلی است. در قسمت اول در پاسخ به پرسش‌های ۱ تا ۵ پژوهش، نتایج به دست آمده از تحلیل و مقایسه‌ی گزاره‌های اسناد بالادستی و پژوهش‌ها و برهم نهی آن‌ها مورد بحث واقع شده تا دلالت‌های مورد نظر برای تدوین برنامه‌ی درسی حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی برای هریک از عناصر برنامه‌ی درسی مشخص و تبیین شود. در قسمت دوم، توصیه‌ها و پیشنهادهایی مطرح شده است.

برهم نهی گزاره‌ها:

در این بخش، گزاره‌های مشترک در رابطه با عناصر برنامه‌ی درسی در اسناد بالا دستی و پژوهش‌ها و منابع علمی مورد مطالعه آمده است:

- ضرورت و منطق:

۱. پرورش افرادی که از توان تفکر، درک و کشف پدیده‌ها و رویدادها به عنوان آیات الهی و تجلی فاعلیت خداوند در خلقت برخوردارند.

- محدوده و قلمرو:

- روش مطالعه:

۱. تقویت رشد مهارت‌های اجتماعی، شخصی، ذهنی، ارتباطی و فرهنگی

۲. انجام تحقیق و کسب اطلاعات

۳. تقویت مهارت مطالعه و پژوهش

- اهداف (با رویکرد پیامد محور):

۱. تقویت هویت ملی
۲. تقویت نقش فعال، داوطلبانه و فعالانه‌ی دانش آموز در فرآیند یاددهی - یادگیری (مهارت‌های چهارگانه)
۳. تقویت و توسعه‌ی روحیه‌ی پرسش‌گری و خلاقیت
۴. تقویت ارتباط در مراودات اجتماعی
۵. تقویت قدرت دریافت ایده‌ها و افکار
۶. ایجاد زمینه‌ی کسب شایستگی‌ها و مهارت‌های زبانی و فرازبانی برای استمرار و معنادار شدن یادگیری و پیوستگی تجارب یادگیری
۷. ایجاد و تقویت هنری زبان (ادبیات)
۸. پرورش مهارت‌ها و ارزش‌های اخلاقی دانش آموزان در قالب‌های متنوع زبان
۹. ایجاد آمادگی برای دادن اطلاعات در زمینه‌های گوناگون
۱۰. ایجاد زمینه‌ی درک مفاهیم در سایر متون و موضوعات درسی
۱۱. تقویت مهارت مطالعه و پژوهش
۱۲. تقویت ارزش‌های اخلاقی
۱۳. تقویت رشد مهارت‌های اجتماعی
۱۴. تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی
۱۵. تقویت مبانی و ارزش‌های مقبول دین اسلام با تکیه بر ارزش غایی زندگی - قرب الهی - و نظام معیار متناسب با آن.
۱۶. تقویت گرایش به زبان و ادبیات فارسی به عنوان زبان مشترک

۱۷. تربیت انسانی موحد، مؤمن و معتقد به معاد و آشنا و متعهد به مسئولیت‌ها و وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت

۱۸. تربیت انسانی حقیقت جو، عاقل و عدالت خواه

۱۹. تربیت انسانی صلح جو، ظلم ستیز، جهادگر، شجاع و ایثارگر و وطن دوست

۲۰. تربیت انسانی مهرورز، جمع گرا و جهانی اندیش

۲۱. تربیت انسانی ولایت مدار، منتظر و تلاش گر در جهت حکومت عدل جهانی

۲۲. تربیت انسانی با اراده و امیدوار، خودباور و دارای عزت نفس، امانت دار، دانا و توانا، پاک دامن و با حیا،

۲۳. پرورش افرادی که از توان تفکر، درک و کشف پدیده‌ها و رویدادها به عنوان آیات الهی و تجلی فاعلیت خداوند در خلقت برخوردارند.

۲۴. پرورش افرادی که با برخورداری از مهارت‌های ارتباطی در حیات خانوادگی و اجتماعی مشارکت مؤثر دارند.

۲۵. تقویت روحیه‌ی علمی

۲۶. آشنایی با حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی

۲۷. تبیین دستاوردهای علمی و فنی تمدن اسلامی-ایرانی در برنامه‌های درسی و آموزشی و تقویت باور و روحیه‌ی مسئولیت پذیری دانش آموزان برای تحقق تمدن نوین اسلامی در راستای دست یابی به جامعه‌ی عدل مهدوی (عج)

۲۸. استقرار نظام خلاقیت و نوآوری در آموزش و پرورش در راستای تربیت جامع و بالندگی معنوی، از مدیران، مربیان و دانش آموزان خلاق، نوآور و کارآفرین

- ایده‌های کلیدی و مفاهیم اساسی (محتوا)

۱. تقویت نقش فعال، داوطلبانه و آگاهانه‌ی دانش آموز در فرآیند یاددهی-یادگیری (مهارت‌های چهارگانه)

۲. تقویت و توسعه‌ی روحیه‌ی پرسش گری، پژوهش گری و خلاقیت

۳. انعطاف پذیری برنامه و انطباق آن با نیازها و استعدادهای خاص در زمینه‌ی مهارت‌های زبانی و ادبیات
۴. تقویت ارتباط در مراودات اجتماعی
۵. انجام تحقیق و کسب اطلاعات
۶. تقویت مهارت مطالعه و پژوهش
۷. تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل)
۸. تربیت انسانی موحد، مؤمن و معتقد به معاد و آشنا و متعهد به مسئولیت‌ها و وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت
۹. تربیت انسانی حقیقت جو، عاقل و عدالت خواه
۱۰. تربیت انسانی صلح جو، ظلم ستیز، جهادگر، شجاع و ایثارگر و وطن دوست
۱۱. تربیت انسانی مهرورز، جمع‌گرا و جهانی اندیش
۱۲. تربیت انسانی ولایت مدار، منتظر و تلاش‌گر در جهت حکومت عدل جهانی
۱۳. تربیت انسانی با اراده و امیدوار، خودباور و دارای عزت نفس، امانت دار، دانا و توانا، پاک دامن و با حیا، انتخاب‌گر و آزادمنش، سالم و با نشاط
۱۴. آشنایی با حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی
۱۵. طراحی و ارتقاء نظام تربیت حرفه‌ای معلمان در آموزش و پرورش با تاکید بر حفظ تعامل مستمر دانشجو- معلمان با مدارس و نهادهای علمی و پژوهشی در طی این دوره و فراهم آوردن امکان کسب تجربیات واقعی از کلاس درس و محیط‌های آموزشی
۱۶. اصلاح محتوا، ارتقاء جایگاه، افزایش کیفیت و کارآمدی علوم انسانی در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی، مبتنی بر مبنای دینی در چارچوب نظام معیار اسلامی
۱۷. اصلاح و باز تدوین متون و مواد آموزشی دروس علوم انسانی در سطوح مختلف بر اساس آموزه‌ها و معارف دینی و با مشارکت حوزه‌های علمیه

- سازمان دهی محتوا:

۱. تقویت ارزش‌های اخلاقی
۲. تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل)
۳. التزام به ارزش‌های اخلاقی

- راهبردهای یادگیری

۱. ارتقاء کیفیت فرایند یاددهی- یادگیری و بهبود موقعیت دانش آموزان در یادگیری مهارت‌های زبانی.
۲. تقویت نقش فعال، داوطلبانه و آگاهانه‌ی دانش آموز در فرآیند یاددهی- یادگیری (مهارت‌های چهارگانه)
۳. تقویت و توسعه‌ی روحیه‌ی پرسش‌گری، پژوهش‌گری و خلاقیت.
۴. ارتقاء صلاحیت‌های اعتقادی، اخلاقی، حرفه‌ای و تخصصی معلمان در زمینه‌ی زبان و ادبیات فارسی
۵. انعطاف‌پذیری برنامه و انطباق آن با نیازها و استعدادهای خاص در زمینه‌ی مهارت‌های زبانی و ادبیات
۶. ایجاد زمینه‌ی کسب شایستگی‌ها و مهارت‌های زبانی و فرازبانی برای استمرار و معنادار شدن یادگیری و پیوستگی تجارب یادگیری
۷. ایجاد و تقویت هنری زبان (ادبیات)
۸. ایجاد تفاهم در روابط اجتماعی
۹. انجام تحقیق و کسب اطلاعات
۱۰. تقویت قدرت دریافت ایده‌ها و افکار
۱۱. تقویت رشد مهارت‌های اجتماعی، شخصی، ذهنی، ارتباطی و فرهنگی
۱۲. تقویت مهارت مطالعه و پژوهش
۱۳. تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل)

۱۴. رعایت حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی

۱۵. پرورش افرادی که از توان تفکر، درک و کشف پدیده‌ها و رویدادها به عنوان آیات الهی و تجلی فاعلیت خداوند در خلقت برخوردارند.

۱۶. پرورش افرادی که با برخورداری از مهارت‌های ارتباطی در حیات خانوادگی و اجتماعی مشارکت مؤثر دارند.

۱۷. بهره‌مندی فزون‌تر از روش‌های فعال، خلاق و تعالی بخش

۱۸. تبیین دستاوردهای علمی و فنی تمدن اسلامی-ایرانی در برنامه‌های درسی و آموزشی و تقویت باور و روحیه‌ی مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان برای تحقق تمدن نوین اسلامی در راستای دست‌یابی به جامعه‌ی عدل مهدوی (عج)

۱۹. طراحی و ارتقاء نظام تربیت حرفه‌ای معلمان در آموزش و پرورش با تاکید بر حفظ تعامل مستمر دانشجو- معلمان با مدارس و نهادهای علمی و پژوهشی در طی این دوره و فراهم آوردن امکان کسب تجربیات واقعی از کلاس درس و محیط‌های آموزشی

۲۰. ایجاد انعطاف در برنامه‌های درسی تربیت معلم متناسب با تحولات علمی و نیازهای نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی با تاکید بر رویکرد تلفیقی و به روز رسانی توانمندی‌های تربیتی و تخصصی معلمان

۲۱. استقرار سازوکارهای ارتقای توانمندی‌های معلمان برای مشارکت مؤثر آنان در برنامه ریزی درسی در سطح مدرسه، به ویژه سازوکارهایی که به تقویت هویت حرفه‌ای آنان می‌انجامد.

۲۲. توسعه‌ی زمینه‌ی پژوهش‌گری و افزایش توانمندی‌های حرفه‌ای به شکل فردی و گروهی میان معلمان و تبادل تجارب و دستاوردها در سطح محلی و ملی و ایجاد فرصت‌های بازآموزی مستمر علمی، تحقیقاتی و مطالعاتی.

۲۳. برنامه ریزی برای کارآموزی و کارورزی دانشجو معلمان در کنار تربیت معلم و بررسی نظریات جدید تعلیم و تربیت.

۲۴. اصلاح و به روز آوری روش‌های تعلیم و تربیت با تاکید بر روش‌های فعال، گروهی و خلاق با توجه به نقش الگویی معلمان.

- ارزشیابی:

۱. پایبندی به رعایت تعادل و پرهیز از افراط و تفریط و رعایت توازن ساحت‌های تعلیم و تربیت در طراحی، تولید، اجرا و ارزشیابی
۲. ایجاد نظام ارزیابی صلاحیت معلمان شامل شایستگی‌های اخلاقی، اعتقادی، انقلابی، حرفه ای و تخصصی و ارزش یابی متناسب با مبانی و اهداف سند تحول راهبردی
۳. طراحی و اجرای نظام ارزشیابی نتیجه محور بر اساس استانداردهای ملی برای گذر از دوره‌های تحصیلی و رویکرد ارزشیابی فرایند محور در ارتقاء پایه‌های تحصیلی دوره‌ی ابتدایی و رویکرد تلفیقی (فرایند محور و نتیجه محور) در سایر پایه‌های تحصیلی.

صلاحیت معلمان:

۱. ارتقاء صلاحیت‌های اعتقادی، اخلاقی، حرفه ای و تخصصی معلمان در زمینه‌ی زبان و ادبیات فارسی
۲. طراحی و ارتقاء نظام تربیت حرفه ای معلمان در آموزش و پرورش با تاکید بر حفظ تعامل مستمر دانشجو- معلمان با مدارس و نهادهای علمی و پژوهشی در طی این دوره و فراهم آوردن امکان کسب تجربیات واقعی از کلاس درس و محیط‌های آموزشی
۳. ایجاد نظام ارزیابی صلاحیت معلمان شامل شایستگی‌های اخلاقی، اعتقادی، انقلابی، حرفه ای و تخصصی و ارزش یابی متناسب با مبانی و اهداف سند تحول راهبردی
۴. ایجاد انعطاف در برنامه‌های درسی تربیت معلم متناسب با تحولات علمی و نیازهای نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی با تاکید بر رویکرد تلفیقی و به روز رسانی توانمندی‌های تربیتی و تخصصی معلمان
۵. استقرار سازوکارهای ارتقای توانمندی‌های معلمان برای مشارکت مؤثر آنان در برنامه ریزی درسی در سطح مدرسه، به ویژه سازوکارهایی که به تقویت هویت حرفه ای آنان می‌انجامد.
۶. توسعه‌ی زمینه‌ی پژوهش گری و افزایش توانمندی‌های حرفه ای به شکل فردی و گروهی میان معلمان و تبادل تجارب و دستاوردها در سطح محلی و ملی و ایجاد فرصت‌های بازآموزی مستمر علمی، تحقیقاتی و مطالعاتی.

۷. برنامه ریزی برای کارآموزی و کارورزی دانشجو معلمان در کنار تربیت معلم و بررسی نظریات جدید تعلیم و تربیت.
۸. شناسایی استعدادها برتر و هدایت آنها به ادامه‌ی تحصیل در رشته‌های علوم انسانی و زمینه سازی برای تقویت و تعمیق فعالیت‌های علمی و پژوهشی آنها در دوره‌های آموزش عالی.
۹. جذب و تربیت معلمان مستعد، آگاه و متعهد برای تدریس درس‌های علوم انسانی، دانش افزایی مستمر معلمان در حین خدمت و ارتقاءشان و منزلت فرهنگی و اجتماعی آنها.
۱۰. ایجاد تنوع در فرصت‌های تربیتی در مراکز آموزشی و تربیتی برای پاسخ گویی به نیازهای دانش آموزان.
۱۱. اصلاح و به روز آوری روش‌های تعلیم و تربیت با تاکید بر روش‌های فعال، گروهی و خلاق با توجه به نقش الگویی معلمان.
۱۲. گسترش بهره برداری از ظرفیت آموزش‌های غیرحضوری و مجازی در برنامه‌های آموزشی و تربیتی ویژه‌ی معلمان، دانش آموزان و خانواده‌های ایرانی در خارج از کشور بر اساس نظام معیار اسلامی و رعایت اصول تربیتی از طریق شبکه‌ی ملی اطلاعات و ارتباطات.
۱۳. تأمین تسهیلات و امکانات و ایجاد سازوکارهای کارا و اثربخش در آموزش‌های ضمن خدمت معلمان و تقویت انگیزه و مهارت حرفه ای برای یادگیری مداوم.
۱۴. استفاده‌ی بهینه از دانش و تجربه‌ی نخبگان و پیشکسوتان آموزش و پرورش.
۱۵. استقرار نظام خلاقیت و نوآوری در آموزش و پرورش در راستای تربیت جامع و بالندگی معنوی، از مدیران، مربیان و دانش آموزان خلاق، نوآور و کارآفرین.
۱۶. حاکمیت برنامه محوری به جای کتاب محوری و تولید بسته‌ی آموزشی در برنامه‌های درسی با رعایت اصل معلم محوری.

- امکانات و تجهیزات:

۱. تدارک محیطی امن و غنی برای پاسخ گویی به نیازها، علایق و ویژگی‌های دانش آموزان با بهره گیری از ظرفیت‌های نظام هستی.
۲. تأمین و توسعه‌ی محیط یادگیری برای شکوفایی گرایش‌های فطری دانش آموزان در زمینه‌ی ادبیات و خلاقیت‌های نگارشی.
۳. بهره گیری از تجهیزات و فناوری‌های نوین آموزشی و تربیتی در راستای اهداف.
۴. ایجاد سازوکار برای تقویت انسجام اجتماعی و وحدت ملی و احیای هویت افتخار آمیز اسلامی - ایرانی در دانش آموزان و معلمان.
۵. تنوع بخشی به محیط‌های یادگیری در فرآیند تعلیم و تربیت رسمی عمومی.
۶. بسترسازی برای حضور فعال دانش آموزان در تشکلهای رسمی و قانونی مرتبط با اتکا به ظرفیت‌های درون و برون آموزش و پرورش (بسیج دانش آموزی - کانون‌های علمی و فرهنگی).
۷. طراحی و ارتقاء نظام تربیت حرفه ای معلمان در آموزش و پرورش با تاکید بر حفظ تعامل مستمر دانشجو- معلمان با مدارس و نهادهای علمی و پژوهشی در طی این دوره و فراهم آوردن امکان کسب تجربیات واقعی از کلاس درس و محیط‌های آموزشی.
۸. ایجاد تنوع در فرصت‌های تربیتی در مراکز آموزشی و تربیتی برای پاسخ گویی به نیازهای دانش آموزان.
۹. تولید و به کارگیری محتوای الکترونیکی متناسب با نیاز دانش آموزان و مدارس با مشارکت بخش دولتی و غیر دولتی و الکترونیکی کردن محتوای کتاب‌های درسی بر اساس برنامه‌ی درسی ملی (با تاکید بر استفاده از ظرفیت چندرسانه‌ای) تا پایان برنامه‌ی پنجم توسعه‌ی کشور.
۱۰. گسترش بهره برداری از ظرفیت آموزش‌های غیرحضوری و مجازی در برنامه‌های آموزشی و تربیتی ویژه‌ی معلمان، دانش آموزان و خانواده‌های ایرانی در خارج از کشور بر اساس نظام معیار اسلامی و رعایت اصول تربیتی از طریق شبکه‌ی ملی اطلاعات و ارتباطات.

۱۱. تأمین تسهیلات و امکانات و ایجاد سازوکارهای کارا و اثربخش در آموزش‌های ضمن خدمت معلمان و تقویت انگیزه و مهارت حرفه ای برای یادگیری مداوم.

۱۲. حاکمیت برنامه محوری به جای کتاب محوری و تولید بسته‌ی آموزشی در برنامه‌های درسی با رعایت اصل معلم محوری.

پاسخ به پرسش‌های پژوهش:

در این قسمت به دسته بندی گزاره‌های استخراج و برهم نهی شده از اسناد بالا دستی، پژوهش‌ها و منابع علمی در رابطه با پرسش‌های پژوهش پرداخته خواهد شد (در مجموع تعداد ۷۲ گزاره).

پرسش اول: گزاره‌ها و دلالت‌های مربوط به عناصر برنامه‌ی درسی در حوزه‌ی زبان و ادب فارسی در اسناد بالادستی و پژوهش‌های انجام شده کدامند؟

- گزاره‌های مربوط به **اهداف** برنامه‌ی درسی (۲۸ گزاره):

۱. تقویت هویت ملی
۲. تقویت نقش فعال، داوطلبانه و فعالانه‌ی دانش آموز در فرآیند یاددهی- یادگیری (مهارت‌های چهارگانه)
۳. تقویت و توسعه‌ی روحیه‌ی پرسش گری و خلاقیت
۴. تقویت ارتباط در مراودات اجتماعی
۵. تقویت قدرت دریافت ایده‌ها و افکار
۶. ایجاد زمینه‌ی کسب شایستگی‌ها و مهارت‌های زبانی و فرازبانی برای استمرار و معنادار شدن یادگیری و پیوستگی تجارب یادگیری
۷. ایجاد و تقویت هنری زبان (ادبیات)
۸. پرورش مهارت‌ها و ارزش‌های اخلاقی دانش آموزان در قالب‌های متنوع زبان
۹. ایجاد آمادگی برای دادن اطلاعات در زمینه‌های گوناگون
۱۰. ایجاد زمینه‌ی درک مفاهیم در سایر متون و موضوعات درسی

۱۱. تقویت مهارت مطالعه و پژوهش
۱۲. تقویت ارزش‌های اخلاقی
۱۳. تقویت رشد مهارت‌های اجتماعی
۱۴. تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی
۱۵. تقویت مبانی و ارزش‌های مقبول دین اسلام با تکیه بر ارزش غایی زندگی - قرب الهی - و نظام معیار متناسب با آن.
۱۶. تقویت گرایش به زبان و ادبیات فارسی به عنوان زبان مشترک
۱۷. تربیت انسانی موحد، مؤمن و معتقد به معاد و آشنا و متعهد به مسئولیت‌ها و وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت
۱۸. تربیت انسانی حقیقت‌جو، عاقل و عدالت خواه
۱۹. تربیت انسانی صلح‌جو، ظلم‌ستیز، جهادگر، شجاع و ایثارگر و وطن دوست
۲۰. تربیت انسانی مهرورز، جمع‌گرا و جهانی‌اندیش
۲۱. تربیت انسانی ولایت‌مدار، منتظر و تلاش‌گر در جهت حکومت عدل جهانی
۲۲. تربیت انسانی با اراده و امیدوار، خودباور و دارای عزت نفس، امانت‌دار، دانا و توانا، پاک دامن و با حیا،
۲۳. پرورش افرادی که از توان تفکر، درک و کشف پدیده‌ها و رویدادها به عنوان آیات الهی و تجلی فاعلیت خداوند در خلقت برخوردارند.
۲۴. پرورش افرادی که با برخورداری از مهارت‌های ارتباطی در حیات خانوادگی و اجتماعی مشارکت مؤثر دارند.
۲۵. تقویت روحیه‌ی علمی
۲۶. آشنایی با حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی

۲۷. تبیین دستاوردهای علمی و فنی تمدن اسلامی-ایرانی در برنامه‌های درسی و آموزشی و تقویت باور و روحیه‌ی مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان برای تحقق تمدن نوین اسلامی در راستای دست‌یابی به جامعه‌ی عدل مهدوی (عج)

۲۸. استقرار نظام خلاقیت و نوآوری در آموزش و پرورش در راستای تربیت جامع و بالندگی معنوی، از مدیران، مربیان و دانش‌آموزان خلاق، نوآور و کارآفرین

- گزاره‌های مربوط به ایده‌های کلیدی و مفاهیم اساسی (محتوا- ۱۷ گزاره):

۱. تقویت نقش فعال، داوطلبانه و آگاهانه‌ی دانش‌آموز در فرآیند یاددهی- یادگیری (مهارت‌های چهارگانه)

۲. تقویت و توسعه‌ی روحیه‌ی پرسش‌گری، پژوهش‌گری و خلاقیت

۳. انعطاف‌پذیری برنامه و انطباق آن با نیازها و استعدادهای خاص در زمینه‌ی مهارت‌های زبانی و ادبیات

۴. تقویت ارتباط در مراودات اجتماعی

۵. انجام تحقیق و کسب اطلاعات

۶. تقویت مهارت مطالعه و پژوهش

۷. تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل)

۸. تربیت انسانی موحد، مؤمن و معتقد به معاد و آشنا و متعهد به مسئولیت‌ها و وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت

۹. تربیت انسانی حقیقت‌جو، عاقل و عدالت‌خواه

۱۰. تربیت انسانی صلح‌جو، ظلم‌ستیز، جهادگر، شجاع و ایثارگر و وطن‌دوست

۱۱. تربیت انسانی مهرورز، جمع‌گرا و جهانی‌اندیش

۱۲. تربیت انسانی ولایت‌مدار، منتظر و تلاش‌گر در جهت حکومت عدل جهانی

۱۳. تربیت انسانی با اراده و امیدوار، خودباور و دارای عزت نفس، امانت دار، دانا و توانا، پاک دامن و با حیا، انتخاب گر و آزادمنش، سالم و با نشاط

۱۴. آشنایی با حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی

۱۵. طراحی و ارتقاء نظام تربیت حرفه ای معلمان در آموزش و پرورش با تاکید بر حفظ تعامل مستمر دانشجو- معلمان با مدارس و نهادهای علمی و پژوهشی در طی این دوره و فراهم آوردن امکان کسب تجربیات واقعی از کلاس درس و محیط‌های آموزشی

۱۶. اصلاح محتوا، ارتقاء جایگاه، افزایش کیفیت و کارآمدی علوم انسانی در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی، مبتنی بر مبنای دینی در چارچوب نظام معیار اسلامی

۱۷. اصلاح و باز تدوین متون و مواد آموزشی دروس علوم انسانی در سطوح مختلف بر اساس آموزه‌ها و معارف دینی و با مشارکت حوزه‌های علمیه

- گزاره‌های مربوط به راهبردهای یاددهی - یادگیری (۲۴ گزاره):

۱. ارتقاء کیفیت فرایند یاددهی- یادگیری و بهبود موقعیت دانش آموزان در یادگیری مهارت‌های زبانی
۲. تقویت نقش فعال، داوطلبانه و آگاهانه‌ی دانش آموز در فرآیند یاددهی- یادگیری (مهارت‌های چهارگانه)
۳. تقویت و توسعه‌ی روحیه‌ی پرسش‌گری، پژوهش‌گری و خلاقیت
۴. ارتقاء صلاحیت‌های اعتقادی، اخلاقی، حرفه‌ای و تخصصی معلمان در زمینه‌ی زبان و ادبیات فارسی
۵. انعطاف‌پذیری برنامه و انطباق آن با نیازها و استعداد‌های خاص در زمینه‌ی مهارت‌های زبانی و ادبیات
۶. ایجاد زمینه‌ی کسب شایستگی‌ها و مهارت‌های زبانی و فرازبانی برای استمرار و معنادار شدن یادگیری و پیوستگی تجارب یادگیری
۷. ایجاد و تقویت هنری زبان (ادبیات)
۸. ایجاد تفاهم در روابط اجتماعی
۹. انجام تحقیق و کسب اطلاعات
۱۰. تقویت قدرت دریافت ایده‌ها و افکار
۱۱. تقویت رشد مهارت‌های اجتماعی، شخصی، ذهنی، ارتباطی و فرهنگی
۱۲. تقویت مهارت مطالعه و پژوهش
۱۳. تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل)
۱۴. رعایت حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی

۱۵. پرورش افرادی که از توان تفکر، درک و کشف پدیده‌ها و رویدادها به عنوان آیات الهی و تجلی فاعلیت خداوند در خلقت برخوردارند.

۱۶. پرورش افرادی که با برخورداری از مهارت‌های ارتباطی در حیات خانوادگی و اجتماعی مشارکت مؤثر دارند.

۱۷. بهره مندی فزون تر از روش‌های فعال، خلاق و تعالی بخش

۱۸. تبیین دستاوردهای علمی و فنی تمدن اسلامی-ایرانی در برنامه‌های درسی و آموزشی و تقویت باور و روحیه‌ی مسئولیت پذیری دانش آموزان برای تحقق تمدن نوین اسلامی در راستای دست یابی به جامعه‌ی عدل مهدوی (عج)

۱۹. طراحی و ارتقاء نظام تربیت حرفه ای معلمان در آموزش و پرورش با تاکید بر حفظ تعامل مستمر دانشجو- معلمان با مدارس و نهادهای علمی و پژوهشی در طی این دوره و فراهم آوردن امکان کسب تجربیات واقعی از کلاس درس و محیط‌های آموزشی

۲۰. ایجاد انعطاف در برنامه‌های درسی تربیت معلم متناسب با تحولات علمی و نیازهای نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی با تاکید بر رویکرد تلفیقی و به روز رسانی توانمندی‌های تربیتی و تخصصی معلمان

۲۱. استقرار سازوکارهای ارتقای توانمندی‌های معلمان برای مشارکت مؤثر آنان در برنامه ریزی درسی در سطح مدرسه، به ویژه سازوکارهایی که به تقویت هویت حرفه ای آنان می‌انجامد.

۲۲. توسعه‌ی زمینه‌ی پژوهش گری و افزایش توانمندی‌های حرفه ای به شکل فردی و گروهی میان معلمان و تبادل تجارب و دستاوردها در سطح محلی و ملی و ایجاد فرصت‌های بازآموزی مستمر علمی، تحقیقاتی و مطالعاتی

۲۳. برنامه ریزی برای کارآموزی و کارورزی دانشجو معلمان در کنار تربیت معلم و بررسی نظریات جدید تعلیم و تربیت

۲۴. اصلاح و به روز آوری روش‌های تعلیم و تربیت با تاکید بر روش‌های فعال، گروهی و خلاق با توجه به نقش الگویی معلمان

- گزاره‌های مربوط به ارزشیابی برنامه‌ی درسی (۳ گزاره):

۱. پایبندی به رعایت تعادل و پرهیز از افراط و تفریط و رعایت توازن ساحت‌های تعلیم و تربیت در طراحی، تولید، اجرا و ارزشیابی
۲. ایجاد نظام ارزیابی صلاحیت معلمان شامل شایستگی‌های اخلاقی، اعتقادی، انقلابی، حرفه‌ای و تخصصی و ارزش‌یابی متناسب با مبانی و اهداف سند تحول راهبردی
۳. طراحی و اجرای نظام ارزشیابی نتیجه‌محور بر اساس استانداردهای ملی برای گذر از دوره‌های تحصیلی و رویکرد ارزشیابی فرایند محور در ارتقاء پایه‌های تحصیلی دوره‌ی ابتدایی و رویکرد تلفیقی (فرایند محور و نتیجه‌محور) در سایر پایه‌های تحصیلی

پرسش دوم: گزاره‌ها و دلالت‌های مربوط به اهداف برنامه‌ی درسی در حوزه‌ی زبان و ادب فارسی در اسناد بالادستی و پژوهش‌های انجام شده کدامند؟

۱. تقویت هویت ملی
۲. تقویت نقش فعال، داوطلبانه و فعالانه‌ی دانش آموز در فرآیند یاددهی-یادگیری (مهارت‌های چهارگانه)
۳. تقویت و توسعه‌ی روحیه‌ی پرسش‌گری و خلاقیت
۴. تقویت ارتباط در مراودات اجتماعی
۵. تقویت قدرت دریافت ایده‌ها و افکار
۶. ایجاد زمینه‌ی کسب شایستگی‌ها و مهارت‌های زبانی و فرازبانی برای استمرار و معنادار شدن یادگیری و پیوستگی تجارب یادگیری
۷. ایجاد و تقویت هنری زبان (ادبیات)
۸. پرورش مهارت‌ها و ارزش‌های اخلاقی دانش‌آموزان در قالب‌های متنوع زبان

۹. ایجاد آمادگی برای دادن اطلاعات در زمینه‌های گوناگون
۱۰. ایجاد زمینه‌ی درک مفاهیم در سایر متون و موضوعات درسی
۱۱. تقویت مهارت مطالعه و پژوهش
۱۲. تقویت ارزش‌های اخلاقی
۱۳. تقویت رشد مهارت‌های اجتماعی
۱۴. تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی
۱۵. تقویت مبانی و ارزش‌های مقبول دین اسلام با تکیه بر ارزش غایی زندگی - قرب الهی - و نظام معیار متناسب با آن.
۱۶. تقویت گرایش به زبان و ادبیات فارسی به عنوان زبان مشترک
۱۷. تربیت انسانی موحد، مؤمن و معتقد به معاد و آشنا و متعهد به مسئولیت‌ها و وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت
۱۸. تربیت انسانی حقیقت جو، عاقل و عدالت خواه
۱۹. تربیت انسانی صلح جو، ظلم ستیز، جهادگر، شجاع و ایثارگر و وطن دوست
۲۰. تربیت انسانی مهرورز، جمع گرا و جهانی اندیش
۲۱. تربیت انسانی ولایت مدار، منتظر و تلاش گر در جهت حکومت عدل جهانی
۲۲. تربیت انسانی با اراده و امیدوار، خودباور و دارای عزت نفس، امانت دار، دانا و توانا، پاک دامن و با حیا،
۲۳. پرورش افرادی که از توان تفکر، درک و کشف پدیده‌ها و رویدادها به عنوان آیات الهی و تجلی فاعلیت خداوند در خلقت برخوردارند.
۲۴. پرورش افرادی که با برخورداری از مهارت‌های ارتباطی در حیات خانوادگی و اجتماعی مشارکت مؤثر دارند.

۲۵. تقویت روحیه‌ی علمی

۲۶. آشنایی با حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی

۲۷. تبیین دستاوردهای علمی و فنی تمدن اسلامی-ایرانی در برنامه‌های درسی و آموزشی و تقویت باور و روحیه‌ی مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان برای تحقق تمدن نوین اسلامی در راستای دست‌یابی به جامعه‌ی عدل مهدوی (عج)

۲۸. استقرار نظام خلاقیت و نوآوری در آموزش و پرورش در راستای تربیت جامع و بالندگی معنوی، از مدیران، مربیان و دانش‌آموزان خلاق، نوآور و کارآفرین

پرسش سوم: گزاره‌ها و دلالت‌های مربوط به ایده‌های کلیدی و مفاهیم اساسی (محتوای) برنامه‌ی درسی در حوزه‌ی زبان و ادب فارسی در اسناد بالادستی و پژوهش‌های انجام شده کدامند؟

۱. تقویت نقش فعال، داوطلبانه و آگاهانه‌ی دانش‌آموز در فرآیند یاددهی-یادگیری (مهارت‌های چهارگانه)

۲. تقویت و توسعه‌ی روحیه‌ی پرسش‌گری، پژوهش‌گری و خلاقیت

۳. انعطاف‌پذیری برنامه و انطباق آن با نیازها و استعدادهای خاص در زمینه‌ی مهارت‌های زبانی و ادبیات

۴. تقویت ارتباط در مراودات اجتماعی

۵. انجام تحقیق و کسب اطلاعات

۶. تقویت مهارت مطالعه و پژوهش

۷. تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل)

۸. تربیت انسانی موحد، مؤمن و معتقد به معاد و آشنا و متعهد به مسئولیت‌ها و وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت

۹. تربیت انسانی حقیقت جو، عاقل و عدالت خواه
۱۰. تربیت انسانی صلح جو، ظلم ستیز، جهادگر، شجاع و ایثارگر و وطن دوست
۱۱. تربیت انسانی مهرورز، جمع گرا و جهانی اندیش
۱۲. تربیت انسانی ولایت مدار، منتظر و تلاش گر در جهت حکومت عدل جهانی
۱۳. تربیت انسانی با اراده و امیدوار، خودباور و دارای عزت نفس، امانت دار، دانا و توانا، پاک دامن و با حیا، انتخاب گر و آزادمنش، سالم و با نشاط
۱۴. آشنایی با حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی
۱۵. طراحی و ارتقاء نظام تربیت حرفه ای معلمان در آموزش و پرورش با تاکید بر حفظ تعامل مستمر دانشجو- معلمان با مدارس و نهادهای علمی و پژوهشی در طی این دوره و فراهم آوردن امکان کسب تجربیات واقعی از کلاس درس و محیط‌های آموزشی
۱۶. اصلاح محتوا، ارتقاء جایگاه، افزایش کیفیت و کارآمدی علوم انسانی در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی، مبتنی بر مبنای دینی در چارچوب نظام معیار اسلامی
۱۷. اصلاح و باز تدوین متون و مواد آموزشی دروس علوم انسانی در سطوح مختلف بر اساس آموزه‌ها و معارف دینی و با مشارکت حوزه‌های علمیه
- پرسش چهارم:** گزاره‌ها و دلالت‌های مربوط به راهبردهای یاددهی- یادگیری برنامه‌ی درسی در حوزه‌ی زبان و ادب فارسی در اسناد بالادستی و پژوهش‌های انجام شده کدامند؟
۱. ارتقاء کیفیت فرایند یاددهی- یادگیری و بهبود موقعیت دانش آموزان در یادگیری مهارت‌های زبانی
۲. تقویت نقش فعال، داوطلبانه و آگاهانه‌ی دانش آموز در فرایند یاددهی- یادگیری (مهارت‌های چهارگانه)
۳. تقویت و توسعه‌ی روحیه‌ی پرسش‌گری، پژوهش‌گری و خلاقیت

۴. ارتقاء صلاحیت‌های اعتقادی، اخلاقی، حرفه‌ای و تخصصی معلمان در زمینه‌ی زبان و ادبیات فارسی
۵. انعطاف‌پذیری برنامه و انطباق آن با نیازها و استعدادهای خاص در زمینه‌ی مهارت‌های زبانی و ادبیات
۶. ایجاد زمینه‌ی کسب شایستگی‌ها و مهارت‌های زبانی و فرازبانی برای استمرار و معنادار شدن یادگیری و پیوستگی تجارب یادگیری
۷. ایجاد و تقویت هنری زبان (ادبیات)
۸. ایجاد تفاهم در روابط اجتماعی
۹. انجام تحقیق و کسب اطلاعات
۱۰. تقویت قدرت دریافت ایده‌ها و افکار
۱۱. تقویت رشد مهارت‌های اجتماعی، شخصی، ذهنی، ارتباطی و فرهنگی
۱۲. تقویت مهارت مطالعه و پژوهش
۱۳. تقویت مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل)
۱۴. رعایت حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی
۱۵. پرورش افرادی که از توان تفکر، درک و کشف پدیده‌ها و رویدادها به عنوان آیات الهی و تجلی فاعلیت خداوند در خلقت برخوردارند.
۱۶. پرورش افرادی که با برخورداری از مهارت‌های ارتباطی در حیات خانوادگی و اجتماعی مشارکت مؤثر دارند.
۱۷. بهره‌مندی فزون‌تر از روش‌های فعال، خلاق و تعالی بخش

۱۸. تبیین دستاوردهای علمی و فنی تمدن اسلامی-ایرانی در برنامه‌های درسی و آموزشی و تقویت باور و روحیه‌ی مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان برای تحقق تمدن نوین اسلامی در راستای دست‌یابی به جامعه‌ی عدل مهدوی (عج)

۱۹. طراحی و ارتقاء نظام تربیت حرفه‌ای معلمان در آموزش و پرورش با تأکید بر حفظ تعامل مستمر دانشجو- معلمان با مدارس و نهادهای علمی و پژوهشی در طی این دوره و فراهم آوردن امکان کسب تجربیات واقعی از کلاس درس و محیط‌های آموزشی

۲۰. ایجاد انعطاف در برنامه‌های درسی تربیت معلم متناسب با تحولات علمی و نیازهای نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی با تأکید بر رویکرد تلفیقی و به‌روز رسانی توانمندی‌های تربیتی و تخصصی معلمان

۲۱. استقرار سازوکارهای ارتقای توانمندی‌های معلمان برای مشارکت مؤثر آنان در برنامه‌ریزی درسی در سطح مدرسه، به‌ویژه سازوکارهایی که به تقویت هویت حرفه‌ای آنان می‌انجامد.

۲۲. توسعه‌ی زمینه‌ی پژوهش‌گری و افزایش توانمندی‌های حرفه‌ای به شکل فردی و گروهی میان معلمان و تبادل تجارب و دستاوردها در سطح محلی و ملی و ایجاد فرصت‌های بازآموزی مستمر علمی، تحقیقاتی و مطالعاتی

۲۳. برنامه‌ریزی برای کارآموزی و کارورزی دانشجو معلمان در کنار تربیت معلم و بررسی نظریات جدید تعلیم و تربیت

۲۴. اصلاح و به‌روز آوری روش‌های تعلیم و تربیت با تأکید بر روش‌های فعال، گروهی و خلاق با توجه به نقش الگویی معلمان

پرسش پنجم: گزاره‌ها و دلالت‌های مربوط به ارزشیابی برنامه‌ی درسی در حوزه‌ی زبان و ادب فارسی در اسناد بالادستی و پژوهش‌های انجام شده کدامند؟

۱. پایبندی به رعایت تعادل و پرهیز از افراط و تفریط و رعایت توازن ساحت‌های تعلیم و تربیت در طراحی، تولید، اجرا و ارزشیابی

۲. ایجاد نظام ارزیابی صلاحیت معلمان شامل شایستگی‌های اخلاقی، اعتقادی، انقلابی، حرفه‌ای و تخصصی و ارزش‌یابی متناسب با مبانی و اهداف سند تحول راهبردی

۳. طراحی و اجرای نظام ارزشیابی نتیجه‌محور بر اساس استانداردهای ملی برای گذر از دوره‌های تحصیلی و رویکرد ارزشیابی فرایند محور در ارتقاء پایه‌های تحصیلی دوره‌ی ابتدایی و رویکرد تلفیقی (فرایند محور و نتیجه‌محور) در سایر پایه‌های تحصیلی

بحث و نتیجه‌گیری:

از مجموع بررسی‌ها، تحلیل‌ها، مقایسه و برهم‌نهی گزاره‌ها چنین بر می‌آید که:

۱- اهداف برنامه‌ی درسی باید منجر به تربیت همه‌جانبه‌ی شخصیت دانش‌آموزان و تعمیق و تثبیت شایستگی‌هایی از قبیل خداجویی و عدالت‌خواهی، ارزش‌های والای اخلاقی-اسلامی، تقویت هویت ملی و ارتباطات اجتماعی، مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی و تقویت و توسعه‌ی روحیه‌ی پرسشگری، پژوهش، خلاقیت و مسئولیت‌پذیری گردد و افرادی را پرورش دهد که از توان تفکر، درک و کشف پدیده‌ها و رویدادها به عنوان آیات الهی و تجلی‌فعلیت خداوند در خلقت، برخوردارند.

۲- ایده‌های کلیدی و مفاهیم اساسی (محتوا) باید در راستای اهداف برنامه‌ی درسی، منجر به تربیت دانش‌آموزانی خودباور، دارای عزت‌نفس، پاک‌دامن، سالم و با نشاط شود. اصلاح و بازتدوین متون و مواد آموزشی، بر اساس آموزه‌ها و معارف دینی انجام گیرد و به نیازها و علائق دانش‌آموزان نیز توجه شود. در سازمان‌دهی محتوا نیز ضمن در نظر گرفتن ارتباط افقی و عمودی دروس پایه، در حوزه‌ی یادگیری زبان و ادبیات فارسی، تقویت ارزش‌های اخلاقی، مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل) و التزام به ارزش‌های اخلاقی، در نظر قرار گیرد.

۳- در جهت ارتقاء کیفیت فرایند یاددهی-یادگیری متناسب با محتوای تولید شده و برای بهبود موقعیت دانش‌آموزان در یادگیری مهارت‌های زبانی و فرازبانی، معلمان باید آموزش‌های مربوط به راهبردهای یاددهی-یادگیری مشارکتی، فرایند محور و دانش‌آموز محور را بگذرانند تا دانش‌آموزان را در کشف مفاهیم و خلاقیت، یاری نمایند. همچنین ضروری به نظر می‌رسد صلاحیت‌های اعتقادی، اخلاقی، حرفه‌ای و تخصصی معلمان در زمینه‌ی زبان و ادبیات فارسی ارتقاء یابد. روش‌های تعلیم و تربیت با

تاکید بر روش‌های فعال، گروهی و خلاق با توجه به نقش الگویی معلمان، اصلاح و به روزآوری شده، از دانش و تجربه‌ی نخبگان و پیش‌کسوتان آموزش و پرورش استفاده‌ی بهینه شود.

در مدارس، محیطی امن و غنی برای پاسخ‌گویی به نیازها، علائق و ویژگی‌های دانش‌آموزان با بهره‌گیری از ظرفیت‌های نظام هستی‌تدارک دیده شود و محیط یادگیری برای شکوفایی گرایش‌های فطری دانش‌آموزان در زمینه‌ی ادبیات و خلاقیت‌های نگارشی، توسعه یابد.

۴- ارزشیابی، بخش جدایی‌ناپذیر فرایند یاددهی-یادگیری است. نظام ارزشیابی باید به گونه‌ای طراحی، تودین و اجرا گردد که نظام ارزشیابی نتیجه‌محور، بر پایه‌ی سنج (استاندارد) های ملی، به رویکرد ارزشیابی فرایند محور، ارتقاء یابد و برای گذر از دوره‌های تحصیلی و پایه‌های تحصیلی دوره‌ی ابتدایی، رویکرد تلفیقی (فرایند محور و نتیجه محور) در سایر پایه‌های تحصیلی مورد استفاده قرار گیرد.

پیشنهادها:

۱. استقرار نظام خلاقیت و نوآوری در آموزش و پرورش در راستای تربیت جامع و بالندگی معنوی مدیران، مربیان و دانش‌آموزان خلاق، نوآور و کارآفرین.
۲. طراحی و ارتقاء نظام تربیت حرفه‌ای معلمان در آموزش و پرورش با تأکید بر حفظ تعامل مستمر دانشجو- معلمان با مدارس و نهادهای علمی و پژوهشی در طی این دوره و فراهم آوردن امکان کسب تجربیات واقعی از کلاس درس و محیط‌های آموزشی.
۳. ایجاد انعطاف در برنامه‌های درسی تربیت معلم متناسب با تحولات علمی و نیازهای نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی با تأکید بر رویکرد تلفیقی و به روزرسانی توانمندی‌های تربیتی و تخصصی معلمان.
۴. توسعه‌ی زمینه‌ی پژوهش‌گری و افزایش توانمندی‌های حرفه‌ای به شکل فردی و گروهی میان معلمان و تبادل تجارب و دستاوردها در سطح محلی و ملی و ایجاد فرصت‌های بازآموزی مستمر علمی، تحقیقاتی و مطالعاتی.
۵. برنامه ریزی برای کارآموزی و کارورزی دانشجو معلمان در کنار تربیت معلم و بررسی نظریات جدید تعلیم و تربیت.

۶. ایجاد نظام ارزیابی صلاحیت معلمان شامل شایستگی‌های اخلاقی، اعتقادی، انقلابی، حرفه ای و تخصصی و ارزشیابی متناسب با مبانی و اهداف سند تحول راهبردی.
۷. استقرار سازوکارهای توانمندی‌های معلمان برای مشارکت مؤثر آنان در برنامه ریزی درسی در سطح مدرسه، به ویژه سازوکارهایی که به تقویت هویت حرفه ای آنان می‌انجامد.
۸. شناسایی استعدادها برتر و هدایت آنها به ادامه‌ی تحصیل در رشته‌های علوم انسانی و زمینه سازی برای تقویت و تعمیق فعالیت‌های علمی و پژوهشی آنها در دوره‌های آموزش عالی.
۹. جذب و تربیت معلمان مستعد، آگاه و متعهد برای تدریس درس‌های علوم انسانی، دانش افزایی مستمر معلمان در حین خدمت و ارتقاءشان و منزلت فرهنگی و اجتماعی آنها.
۱۰. گسترش بهره برداری از ظرفیت آموزش‌های غیر حضوری و مجازی در برنامه‌های آموزشی و تربیتی ویژه‌ی معلمان، دانش آموزان و خانواده‌های ایرانی در خارج از کشور بر اساس نظام معیار اسلامی و رعایت اصول تربیتی از طریق شبکه‌ی ملی اطلاعات و ارتباطات.
۱۱. تأمین تسهیلات و امکانات و ایجاد سازوکارهای کارا و اثربخش در آموزش‌های ضمن خدمت معلمان و تقویت انگیزه و مهارت حرفه ای برای یادگیری مداوم.
۱۲. استفاده‌ی بهینه از دانش و تجربه‌ی نخبگان و پیش کسوتان آموزش و پرورش.
۱۳. حاکمیت برنامه محوری به جای کتاب محوری و تولید بسته‌ی آموزشی در برنامه‌های درسی با رعایت اصل معلّم محوری.
۱۴. تولید و به کارگیری محتوای الکترونیکی متناسب با نیاز دانش آموزان و مدارس با مشارکت بخش دولتی و غیر دولتی و الکترونیکی کردن محتوای کتاب‌های درسی بر اساس اهداف برنامه‌ی درسی ملی (با تاکید بر استفاده از ظرفیت چند رسانه ای) تا پایان برنامه‌ی پنجم توسعه‌ی کشور.

ساختار نظام آموزش و پرورش

۱. ساختار تحصیلی آموزش و پرورش در جمهوری اسلامی ایران بر اساس مفاد سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، شامل شش سال دوره ابتدایی و شش سال دوره متوسطه (جمعاً ۱۲ سال) است. هر دوره تحصیلی نیز به دو دوره سه ساله تقسیم می‌شود.

۲. دوران تحصیل رسمی و عمومی، با توجه به ماهیت و ویژگی برنامه‌های درسی شامل دوره آموزش عمومی (مركب از دوره ابتدایی و متوسطه اول) و نیمه تخصصی (دوره متوسطه دوم) خواهد بود و در پایان دوره متوسطه دوم به دانش آموزان مدرک دیپلم اعطا می‌شود.

۳. دوره پیش دبستان، به دوره دو ساله رسمی و غیر اجباری اطلاق می‌شود که کودکان گروه سنی ۵ و ۶ سال را تحت پوشش برنامه‌های آموزشی و تربیتی قرار می‌دهد. برنامه‌های این دوره و میزان حضور نوآموزان در مراکز پیش دبستانی با توجه به ویژگی‌های کودکان، منعطف و سیال است.

۴. سن شروع دوره ابتدایی ۶ سال تمام خواهد بود. برنامه‌های درسی سه سال اول دوره ابتدایی، به صورت منعطف با عنایت به توانایی‌ها و تفاوت‌های دانش آموزان تدوین و در آن آموزش‌های پیش نیاز و جبرانی، ویژه کودکان مناطق محروم و دو زبانه پیش بینی می‌شود.

۵. مشاوره و هدایت تحصیلی و تربیتی، در همه‌ی دوره‌های تحصیلی الزامی است. انتخاب شاخه و رشته تحصیلی، در پایان دوره آموزش عمومی و بر اساس نتایج عملکرد درسی و تربیتی در طول این دوره تحصیلی صورت می‌گیرد.

۶. دوره متوسطه دوم دارای سه شاخه نظری، فنی و حرفه‌ای و کار و دانش است. هر یک از شاخه‌های این دوره، دارای رشته‌هایی خواهد بود که تنوع آن‌ها بر اساس نیاز جامعه، اقتضای زمان و امکان اجرای آن، تعیین می‌شود. (برنامه درسی ملی، صص ۴۸-۴۶).

زمان تعلیم و تربیت:

۱. سال تحصیلی از اول مهر ماه هر سال شروع می‌شود و تا پایان شهریور ماه سال بعد ادامه خواهد یافت. زمان آموزش هر پایه‌ی تحصیلی در دوره‌ی ابتدایی ۹۲۵ ساعت، در دوره‌ی متوسطه‌ی اول ۱۱۱۰ ساعت و در دوره‌ی متوسطه‌ی دوم شاخه‌ی نظری ۱۲۹۵ ساعت و شاخه‌ی فنی و حرفه‌ای و کار دانش ۱۴۸۰ ساعت خواهد بود. علاوه بر این در تمامی پایه‌ها، ۵۰ ساعت به فعالیت‌های خارج از کلاس و مدرسه، متناسب با اقتضات برنامه‌ی درسی هر حوزه‌ی یادگیری، اختصاص می‌یابد و ۵۰ ساعت متناسب با شرایط و اقتضات محیطی، در اختیار استان‌ها، مناطق و مدارس قرار می‌گیرد (جمعاً ۱۰۰ ساعت).

۲. با عنایت به راهکار ۵-۵ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، اختصاص حداقل ۱۰ درصد و حداکثر ۲۰ درصد از برنامه‌های آموزشی، به معرفی حرفه‌ها، هنرها، جغرافیا، آیین و رسوم، نیازها، و شرایط اقلیمی و جغرافیایی استان‌ها، به ویژه مناطق روستایی و عشایری، با رعایت استانداردهای ارتقاء کیفیت و تقویت هویت ملی - و بنا به ضرورت - پاسخ‌گویی به نیازها و اقتضات محلی و منطقه‌ای، برنامه‌ریزی و تأمین محتوای بخشی از زمان رسمی تعلیم و تربیت در اختیار استان، منطقه و مدرسه خواهد بود، که در چارچوب آیین‌نامه‌های الحاقی، برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود.

۳. ساعات کار هفتگی دوره‌ی ابتدایی ۲۵ ساعت در کلیه‌ی پایه‌ها و زمان هر جلسه در پایه‌ها و زمان هر جلسه در پایه‌های اول، دوم و رسوم ۴۵ دقیقه و در پایه‌های چهارم، پنجم و ششم، ۵۰ دقیقه می‌باشد و ساعات هفتگی دوره‌ی متوسطه‌ی اول ۳۰ ساعت در کلیه‌ی پایه‌ها و زمان هر جلسه ۵۰ دقیقه می‌باشد. ساعات هفتگی متوسطه‌ی نظری، حداکثر ۳۵ ساعت در کلیه‌ی پایه‌ها و زمان هر جلسه ۵۰ دقیقه می‌باشد. ساعات کار هفتگی دوره‌ی متوسطه‌ی فنی و حرفه‌ای و کار دانش، متناسب با رشته‌های تحصیلی، حداکثر ۴۰ ساعت در کلیه‌ی پایه‌ها و زمان هر جلسه ۵۰ دقیقه می‌باشد.

تبصره: زمان اختصاص یافته به هر جلسه و زمان استراحت بین آن‌ها مجموعاً ۶۰ دقیقه می‌باشد و تلفیق دو جلسه‌ی درسی، به ویژه در دوره‌ی ابتدایی، مجاز نمی‌باشد.

۴. جدول عناوین درسی و زمان اختصاص یافته به آن‌ها از سوی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، پیشنهاد می‌شود و به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش خواهد رسید.

۵. وزارت آموزش و پرورش مسئولیت زمینه سازی لازم برای هدایت و غنی سازی زمان غیر رسمی تعلیم و تربیت را در خانه، مدرسه و خارج از مدرسه، بر عهده دارد.

۶. وزارت آموزش و پرورش موظف است از مشارکت حداکثری خانواده‌ها، دستگاه‌های فرهنگی، هنری، خدماتی، مذهبی، تولیدی و ... برای طراحی و اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌های خارج از کلاس و مدرسه، به خصوص بخشی از برنامه‌ها که در تابستان اجرا می‌شود، استفاده نماید (برنامه درسی ملی، صص ۴۸-۴۶).

رویکردهای برنامه‌ی درسی زبان آموزی

پس از بحث و گفت‌وگوهای فراوان و مشاوره با متخصصان روان‌شناسی زبان، زبان‌شناسی، روان‌شناسی یادگیری و برنامه‌ریزی درسی، برای هر کدام از بخش‌های برنامه درسی زبان فارسی رویکردهایی انتخاب شده است که شورای برنامه‌ریزی با در نظر گرفتن رویکرد حاکم بر برنامه درسی ملی، یعنی رویکرد فطرت‌گرای توحیدی رویکردهای زیر را مورد توجه قرار داده است.

الف: رویکردهای عام برنامه‌ی درسی فارسی

- رویکرد فعالیت محور

بر اساس اصول کلی روان‌شناسی یادگیری به‌ویژه روان‌شناسی شناختی، برنامه‌ای موفق است که دانش‌آموز در جریان یاددهی-یادگیری حضوری فعال داشته باشد. با توجه به این که زبان‌آموزی ماهیت مهارتی دارد، سعی خواهد شد از رویکرد فعالیت‌محور در تهیه و سازمان‌دهی محتوای زبان‌آموزی دوره‌ی ابتدایی استفاده شود. پس در یک نگاه کلی، این برنامه آموزش زبان را به آموزش مهارت‌های زبانی گسترش می‌دهد. در حقیقت هر چند این برنامه به آموزش مفاهیم توجه دارد، آموزش زبان را همان آموزش مهارت‌های خواندن و نوشتن و تقویت مهارت‌های گوش دادن و سخن گفتن می‌داند.

- رویکرد تلفیقی

به منظور انتقال جامع و یکپارچه‌ی دانش‌ها، مهارت‌ها و ارزش‌های مورد نظر در برنامه‌ی درسی زبان فارسی، در هر دو بخش مهارت‌های تولیدی و ادراکی از این رویکرد استفاده می‌شود. علاوه بر تلفیق مهارت‌های زبانی شفاهی در بخش "خواندن" و مهارت‌های زبانی کتبی در بخش "نوشتن" سعی خواهد شد در جهت ایجاد انسجام و همخوانی مفاهیم و موضوعات آموزشی این برنامه با سایر برنامه‌های درسی دوره‌ی ابتدایی نیز از رویکرد تلفیقی استفاده شود. مثلاً طبقه بندی محتوای کتاب‌های فارسی دوم تا ششم به چند فصل مشخص، می‌تواند نشانه‌هایی از به کارگیری تلفیق در این برنامه درسی باشد.

ب: رویکردهای خاص برنامه‌ی درسی فارسی:

- رویکرد پیکره‌نگر یا کلی (Holistic approach)

بر اساس بنیاد روان‌شناختی این رویکرد (روان‌شناسی گشتالت) انسان هنگام برخورد با امور و پدیده‌ها ابتدا به کل آن‌ها توجه می‌کند و پس از آن به اجزای سازنده‌ی کل می‌پردازد. به همین جهت، در برنامه‌های درسی و

مراحل یاددهی-یادگیری نیز باید نخست اشکال و صورت‌های کل را به دانش‌آموزان یاد بدهیم سپس با استفاده از شیوه‌ی تجزیه‌ی کل به عناصر سازنده، اجزای آن را معرفی کنیم. این رویکرد را «کل به جزء» نیز می‌نامند. در تدوین و سازمان‌دهی ساختار و محتوای بخش خواندن «مهارت‌های ادراکی»، از این رویکرد بیشتر بهره گرفته می‌شود. رویکرد کلی از نظرگاه زبان‌شناختی به دو روش زیر تقسیم می‌شود:

۱- **روش واژه‌محور:** بر این اساس، بزرگ‌ترین عنصر زبانی کلمه یا واژه است و باید آموزش خواندن با آن شروع شود.

۲- **روش جمله‌محور:** بر این اساس، بزرگ‌ترین عنصر زبانی، جمله است و آموزش خواندن باید با جمله آغاز شود. کتاب فارسی اول بر مبنای تلفیق دو روش مذکور تدوین خواهد شد.

- رویکرد سازه نگر یا تحلیلی (atomistic approach)

بر اساس این رویکرد، انسان هنگام مواجه شدن با امور و پدیده‌ها، ابتدا به اجزای سازنده‌ی آن‌ها توجه می‌کند. سپس با ترکیب اجزا، کل‌های تازه‌ای را تولید می‌کند و به این ترتیب آموزش و یادگیری نیز ابتدا از اجزای تشکیل‌دهنده‌ی کل شروع می‌شود و پس از آن با اجزای آموخته شده، کل‌هایی ساخته می‌شود. از این رویکرد در نوشتن حروف و کلمات استفاده خواهد شد. در بخش تمرین‌ها و فعالیت‌های مربوط به نوشتن از دانش‌آموز خواسته می‌شود که با ترکیب چند کلمه، کلمات و جملات تازه‌ای را بسازد و بنویسد. در تدوین و سازمان‌دهی ساختار و محتوای مهارت‌های تولیدی (گفتاری- نوشتاری) از این رویکرد بیشتر بهره گرفته می‌شود.

- رویکرد ترکیبی (Compound approach)

اگر آموزش خواندن را یک مرحله و آموزش نوشتن را مرحله‌ای پس از آن در نظر بگیریم، رویکردهای آموزشی، همان کلی و تحلیلی خواهد بود. اما از نظرگاه آموزش یک واحد درسی (مهارت‌های زبانی) به‌ویژه در خواندن و نوشتن از رویکرد تلفیقی استفاده خواهد شد. منظور آن است که در مهارت‌های خواندن و گوش دادن و سخن گفتن از رویکرد کلی و در مهارت نوشتن از رویکرد تحلیلی استفاده خواهد شد که اگر در کنار هم استفاده شود، حاصل کار مبتنی بر رویکرد تلفیقی خواهد بود.

- رویکرد تجربه‌ی زبانی (Language-experience)

در این رویکرد، هر چهار مهارت زبانی (گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن) در آموزش زبان فارسی به‌کار گرفته می‌شود. این رویکرد تنها رویکردی است که خواندن و نوشتن را به گوش دادن و سخن گفتن مرتبط می‌کند. از این رویکرد، بیش از همه در تمرین‌ها و فعالیت‌های یادگیری خواندن و نوشتن استفاده می‌شود و از

دانش‌آموز خواسته می‌شود تا درباره‌ی پدیده‌ای صحبت کند. سپس با کلماتی که در زندگی روزمره به کار می‌برد، جمله یا متنی را بنویسد و بخواند. این رویکرد قابل تلفیق با رویکرد کلی (روش واژه‌محور) است. استفاده از این رویکرد باعث می‌شود که دانش‌آموزان بیش از همه در فعالیت‌های یاددهی-یادگیری شرکت داشته باشند. برای استفاده‌ی مطلوب از این رویکرد، لازم است در تقویت مهارت‌های گوش دادن و سخن گفتن، فرصت‌ها و تمرین‌هایی در کتاب فارسی پیش‌بینی شود.

- رویکرد زبان‌شناختی (Linguistic approach)

این رویکرد، از جدیدترین رویکردهای زبان‌آموزی است. در این رویکرد جمله، اساسی‌ترین واحد زبانی است و در آموزش خواندن باید به «آموزش از طریق جمله» توجه کامل داشت. در این رویکرد، هم‌زمان به جمله و عناصر سازنده‌ی آن یعنی واژه، هجا و آوا نیز توجه می‌شود. به این منظور در کتاب فارسی اول سعی خواهد شد. پس از آموزش و نوشتن یک یا چند حرف، یک متن کوتاه برای خواندن (خواندن مستقل و انفرادی) طراحی شود تا دانش‌آموز صرفاً آن را بخواند. در این متن‌ها بیش از همه به خواندن تأکید می‌گردد. در این رویکرد به جای استفاده از انگشتان و دست‌ها برای نشان دادن آواها و حروف از دو خصوصیت زبانی یعنی هم‌نشینی و جانشینی در تمرین‌ها و فعالیت‌های یادگیری استفاده می‌شود. علاوه بر این در این رویکرد خواندن و نوشتن، هم‌زمان صورت نمی‌گیرد. بلکه در پی آموزش خواندن واژه از طریق متن ساده، مرحله‌ی نوشتن آغاز می‌شود و به‌طور هم‌زمان به عناصر ساخت‌های آوایی، صرفی، نحوی و معنایی توجه می‌شود.

رویکردهای برنامه‌ی درسی ادبیات فارسی

۱- رویکرد برنامه‌ریزی درسی در طرح‌ریزی برنامه‌های زبان و ادبیات فارسی

با توجه به تنوع و گونه‌گونی روش‌های برنامه‌ریزی درسی در دنیای پیشرفته‌ی تعلیم و تربیت و با توجه به شرایط نظام آموزشی ایران و ماهیت و ساختار رشته و موضوع درسی، برای برنامه‌ریزی درسی زبان و ادبیات فارسی از روش تلفیق و درهم تنیدگی مواد درسی (بین رشته‌ای) استفاده خواهد شد. در این روش سعی می‌شود کلیه‌ی مواد درسی مرتبط، زیر پوشش برنامه‌ی واحدی به نام زبان و ادبیات فارسی قرار بگیرد. مهم‌ترین اثر مثبت این روش تثبیت مفهوم کلی رشته و ماده‌ی درسی در ذهن مخاطبان است.

۲- رویکرد آموزش زبان فارسی

در این برنامه سعی شده است به آموزش و تقویت مهارت‌های زبانی به عنوان یکی از مسائل ضروری و زیر بنایی توجه شود. در برنامه‌های قبلی تنها نام زبان فارسی به چشم می‌خورد در حالی که در برنامه‌ی جدید هر یک از مهارت‌های زبانی تقویت و پرورش خواهند یافت. برنامه انتظار دارد فارغ التحصیلان دوره‌ی دوم متوسطه در کاربرد مهارت‌های زبانی توانا باشند. در این رویکرد به مسائل مربوط به شناخت زبان، دستور زبان معیار، نگارش، انشا و املاي فارسی پرداخته می‌شود.

۳- رویکرد آموزش ادبیات

در کنار آموزش و تقویت مهارت‌های زبانی، سهم ادبیات نیز به میزان مناسب رعایت خواهد شد. چنانچه دانش آموز بر مهارت‌های زبانی مسلط باشد، از ادبیات نیز بهره‌مند خواهد شد. آموزش ادبیات به عنوان یکی از افتخارات فرهنگی و اجتماعی جامعه باید در کنار آموزش زبان صورت بگیرد. در این رویکرد عواملی چون نظم و نثر فارسی، نکات بلاغی، دستور تاریخی و مفاهیم ارزشی طرح می‌شوند.

۴- رویکرد آمیختگی تدریس با ارزش یابی

هر برنامه‌ای در مسیر فرایندی خود همواره در پویایی و تحرک است. اگر برنامه تنها به تعیین اهداف، تهیه‌ی محتوا و روش تدریس محدود شود، پویایی برنامه آسیب خواهد دید؛ لذا ضرورت به کارگیری ارزش یابی در کلیه‌ی مراحل طراحی و اجرا ایجاب می‌کند که در طراحی برنامه‌ی درسی زبان و ادبیات فارسی به این رویکرد خاص نیز توجه شود. فعالیت‌ها و تمرین‌ها طوری تنظیم خواهد شد که معلمان همراه با طرح و آموزش محتوا نیز به ارزشیابی آن بپردازند.

ساحت‌های تعلیم و تربیت:

ساحت‌های سطح ۱ (کتاب‌های ابتدایی دوره اول)

- ساحت دینی، اعتقادی و اخلاقی

-مثال: اول: شعر خدای مهربان - نگاره ۹ مسجد محله - روان خوانی قرآن - پیامبر مهربان - شعر پیغمبر ما - نیایش.

دوم: ستایش - مسجد محله ما - چوپان درستکار - شعر احوال پرسی - کوشا و نوشا - حکایت خوش اخلاقی - از همه مهربان تر - حکایت همکاری (پیامبر با یارانش) - زیارت - کی بود؟ کی بود؟ (روان خوانی) - یک کلاغ و چهل کلاغ - نیایش.

سوم: پیراهن بهشتی (الگوگیری از حضرت فاطمه (س) در بخشش به مستمندان) - بوی نرگس (انتظار حضرت مهدی (عج)) - بلدرچین و برزگر - شعر مثل باران - شعر لحظه‌های سبز دعا - نیایش.

- ساحت زیبایی شناسی هنر

اول: نگاره ۸ (دنیای قشنگ) - شعر انار - آب - باران - ابر - باد - شعر مهربان تر از مادر - توت - مادر نان - زردآلو - دریا - گوش شنوا - اردک - لک لک - پرواز - جنگل - روز برفی - درخت - گل - نارنج و برنج - خروس خوش آواز - مهتاب - چشمه و چراگاه - شعر جشن در آسمان - صدای موج - شعر دریا - مثل خورشید - حلزون - رضا (مسجد) - لاک پشت و مرغابی‌ها - چهار فصل - به به چه روستایی.

دوم: مثل یک رنگین کمان - منرمند - شعر «من هنرمندم» - درختکاری.

سوم: شعر نقاش دنیا - خداوند رنگین کمان

- ساحت زیستی - بدنی

اول: تاب - استخر - ورزش.

دوم: خرس کوچولو - حکایت راه سلامتی - مدرسه خرگوش‌ها - بخوان و بیندیش: تمیز باش و عزیز باش.

سوم: زنگ ورزش - آسمان آبی، طبیعت پاک - آواز گنجشک (آلودگی صوتی) - شعر دریا - اگر جنگل نباشد - شعر باران - چشمه‌های آسمان.

- ساحت علمی و فناورانه

مثال:

اول: ....

دوم: پرواز قطره - مثل دانشمندان

سوم: بخوان و بیندیش: قصه تنگ بلور

- ساحت سیاسی - اجتماعی

اول: نگاره‌های ۱ تا ۶ و نگاره ۱۰ - درس همکاری (۱۲) - میهن ما - درس ۱۸ (علی و معصومه) - درس رضا (۲۰) - خاطرات انقلاب.

- ساحت حرفه ای - اقتصادی

مثال:

اول: نگاره ۷ (به به چه روستایی) - درس ۵ نان (نانوایی) - نارنج و برنج (۱۳) - در بازار (۱۶)

دوم: دوستان ما

سوم: کار نیک

ساحت‌های سطح ۲ (کتاب‌های ابتدایی دوره دوم)

- ساحت دینی - اعتقادی

مثال:

چهارم: ستایش (خدا) - همای رحمت (شعر) - لطف حق (حضرت موسی (ع) ۱) - امید (شعر) - مثل رطب خورده منع ... - نیایش.

پنجم: ستایش - گلدان خالی - نیایش.

ششم: ای یاد تو بر دل و زبان‌ها - پنجره‌های شناخت - سخن - ادب لقمان - زنگ انشا (شعر) - اخلاق پسندیده - شیر خدا - رفتار نیکان - باران (شعر) - کتاب خوانی - به گیتی به از راستی پیشه نیست - ستاره روشن - نیایش.

- ساحت زیبایی شناسی - هنری

چهارم: آفریدگار زیبایی - خبر داغ - کوچ پرستوها - بخوان و بیندیش: در جست و جو - قوی‌ترین حیوان جنگل - شعر باران - دیدن خوبی‌ها.

پنجم: تماشاخانه - رقص باد، خنده گل - فضل خدا - راز گل سرخ - درخت گردکان - چنار و کدوبن - نام نیکو - بال در بال پرستوها - کاجستان - چشمه و سنگ - کار و تلاش.

ششم: معرفت کردگار - میوه هنر - آوای گنجشکان.

- ساحت زیستی - بدنی

چهارم: -

پنجم: -

ششم: ز ورزش میاسای

- ساحت علمی - فناورانه

چهارم: ارزش علم - باغچه اطفال - پرسشگری - شعر خرد و دانش - مدرسه هوشمند.

پنجم: رازی و ساخت بیمارستان - خرد رهنمای و خرد دلگشای - حکایت زیرکی - نام آوران دیروز، امروز و فردا - نقش خردمندان - فردوسی، فرزند ایران.

ششم: داستان من و شما - هفت خان رستم - رنج‌هایی کشیده‌ام که می‌پرس - عطار و جلال الدین محمد - درخت علم - بوعلی و بهمنیار - علم و عمل.

- ساحت سیاسی - اجتماعی

چهارم: رهایی از قفس - قدم یازدهم - مهمان شهر ما - انتظار - ادب از که آموختی؟

پنجم: بازرگان و پسران - بخوان و بیندیش: آوازی برای وطن - سرای امید - شجاعت - زیر آسمان بزرگ - حکمت (حکایت همه چیز را همگان دانند - حکایت جوان و راهزن)

ششم: محبت (حکایت) - افلاطون و مرد جاهل - هدهد (بخوان و بیندیش) - دوستان همدل - دوستی، مشاورت -
شعر از زندگی - عمر گرانیامه - پیاده و سوار.

- ساحت اقتصادی - حرفه ای

چهارم: کارت اعتباری

پنجم:-

ششم:-

ساحت‌های سطح ۳ (کتاب‌های متوسطه ۱)

- ساحت دینی - اعتقادی و اخلاقی

هفتم: شعر زنگ آفرینش - ستایش - راز شکوفایی - ای کمیل - قلب کوچکم را به چه کسی بدهم؟ - فرشته مهر -
دعای مادر - گل و گل - عهد و پیمان - رفتار بهشتی - گرمای محبت - خدمات متقابل اسلام و ایران - رستگاری -
اسوه نیکو - پیر دانا - نیایش.

هشتم: ستایش - به نام خدایی که جان آفرید - پیش از این‌ها - به خدا چه بگویم؟ - جوانه و سنگ - شرح انتظار -
راه نیکبختی - آزادگی - نام خوش بو - شیر حق - یاد حسین - نیایش.

نهم:-

- ساحت زیبایی شناسی - هنری

هفتم: شعر جلوه روی خدا - چشمه معرفت - شوق خواندن از درس ۸ - کلاس ادبیات - مرواریدی در صدف -
چشمه زاینده.

هشتم: خوب جهان را ببین - قلم سحرآمیز

نهم:-

- ساحت زیستی - بدنی

هفتم: زیبایی‌های شکفتن (بلوغ)

هشتم: -

نهم: -

- ساحت علمی - فناورانه

هفتم: زندگی حسابی - فرزند انقلاب - ستارگان - آدم آهنی و شاپرک.

هشتم: آداب نیکان (بخش ۲) - نوجوان باهوش - آشپز زاده وزیر - گریه امیر.

نهم: -

- ساحت سیاسی - اجتماعی

هفتم: نسل آینده ساز - کژال - علم زندگانی - نصیحت امام (ره) - عشق به مردم - امام خمینی (ره) - ما می توانیم.

هشتم: ارمغان ایران - اتحاد (حکایت) - سفر شکفتن - آداب نیکان (بخش اول) - دو نامه - دفاع مقدس - ای وطن من - ادبیات انقلاب - پرنده آزاد - کودکان سنگ - راه خوشبختی.

نهم: -

- ساحت اقتصادی - حرفه ای

هفتم:

هشتم:

نهم:

ساحت های سطح ۴ (کتاب های متوسطه ۲)

- ساحت دینی - اعتقادی و اخلاقی

مثال: از کتاب ادبیات فارسی دوره پیش دانشگاهی

شعر (الهی) - میلاد پیامبر (ص) - جوانی - داستان خسرو با مرد زشت روی - ایوان مدائن - آی آدم ها - درآمدی بر عرفان و تصوف: هر که عاشق تر بود بر بانگ آب (شعر مولانا) - رومیان و چینیان - مناجات

مثال هایی از ادبیات فارسی (۳) نظری (رشته های ادبیات و علوم انسانی - علوم و معارف اسلامی)

ستایش خدا (شعر) - نعت پیامبر (ص) - داستان در آتش افکندن ابراهیم (ع) (درس ۶) و دانش، دبیری و شاعری - مردان خدا - میلاد آدم (لاهوری) - در محراب عشق (علی (ع)) - در بیان شریعت و طریقت و حقیقت و انسان کامل - شعر «جمال جان فزا می‌روی جانان» - سی مرغ و سیمرغ - طوطی و بازگان - زاهد و پارسا - دوستان شیطان - سالگرد - نیایش.

- ساحت زیبایی شناسی - هنری

سجاده سبز (اخلاقی) - طاق بستان - چند شهر کویری - خلعت خاص - شمار عاقلان - غسل قاتل - شرمساری - در انتظار جنازه - شعر: «بهار» - شعر: «برف» - شعر: «شکوه رستن».

- ساحت زیستی - بدنی

- ساحت علمی - فناورانه

- ساحت اجتماعی - سیاسی

ادبیات انقلاب اسلامی (شعر) - از درد سخن گفتن (شعر) - راز رشید (شعر) - گل‌های چیده (شعر) - سایه خورشید (شعر) - کرامت آبی (حماسی) - سفرنامه طاق بستان - چند شهر کویری - دیدار (امام خمینی (ره) با مرحوم مدرس - تولدی دیگر (گل پسر از گل آقا)

- ساحت اقتصادی - حرفه ای

صلاحیت‌های اختصاصی معلم

صلاحیت‌های معلمان در فرایندهای آموزش و یاددهی - یادگیری

صلاحیت‌ها و شایستگی‌های معلمان حوزه‌ی تربیت و یادگیری زبان و ادبیات فارسی را می‌توان در پنج طبقه‌ی زیر، جای داد:

- توانائی تجزیه و تحلیل محتواها، متون و موضوعات درسی.
- تمرین و کسب مهارت و توانائی تهیه و اجرای طرح درس‌های جزئی دروس تخصصی.
- تمرین و کسب مهارت و توانائی کاربست نظریه‌ها، الگوها، روش‌ها، فنون و راهبردهای تدریس و یادگیری برای دروس تخصصی.
- کسب شناخت و توانائی طراحی، تولید و کاربرد رسانه‌ها و مواد آموزشی دروس تخصصی.
- تمرین و کسب مهارت در کاربرد شیوه‌ها و راهبردهای سنجش و اندازه‌گیری و ارزشیابی دروس ویژه.

صلاحیت یکم

تعریف: روش تحلیل محتوای کتاب‌های درسی، روش تجزیه و تحلیل عناصر کتاب‌های

درسی و آگاهی از ارتباط بین عناصر کتاب درسی است.

گود^۲ از عدم توجه جدی معلمان به تجزیه و تحلیل کتاب‌های درسی انتقاد کرده است و می‌گوید:

«به نظر می‌رسد معلم بیشترین وقت کلاسش را به کار با کتاب درسی اختصاص می‌دهد، ولی به ندرت اقدام به تجزیه و تحلیل مواد درسی می‌نمایند، درحالی‌که این کار ضروری است» برخی آگاهی‌ها که انتظار می‌رود معلم باید از کتاب درسی داشته باشد عبارت‌اند از: عناصر کتاب درسی چون: اهداف، متن دروس، تمرین و فعالیت‌های یادگیری. روش سازماندهی عناصر در کتاب درسی مانند، توالی، انسجام، توازن و ... چگونگی ارتباط عناصر با هم مانند: ارتباط اهداف با متن درس و یا بالعکس. روش یا روش‌های تدریسی که محتوای کتاب بر اساس آن سازماندهی شده است. روش یا روش‌های ارزشیابی از آموخته‌های دانش آموزان. نتایج غیر قابل انتظاری که احتمالاً از تدریس کتاب به وجود خواهد آمد.

^۲ - Good.R

مهارت تجزیه و تحلیل محتوا معلمان را قادر می‌سازد تا کار ای‌ای کتاب درسی را از طریق شناخت عناصر، ارتباط عناصر با هم و مطابقت با ویژگی‌های مخاطبین افزایش دهند و: توالی دروس یک کتاب درسی را تغییر دهند. یک درس را جلوتر از درس دیگر تدریس کنند. و یا مبحث خاصی را به دلیل هم زمانی با یک پدیده طبیعی زودتر درس دهند. در مواردی نیز مواد یادگیری دیگری را مورد استفاده قرار دهند تا نقاط ضعف احتمالی کتاب درسی را پوشش دهند.

معلمان باید:

با ساختار و ویژگی‌های کتاب‌های درسی آشنا باشند.
تحلیل محتوای توصیفی متن نوشتاری درس را بدانند.
تحلیل محتوای توصیفی اهداف درس را بدانند.
تحلیل محتوای توصیفی تصاویر درس را بدانند
تحلیل محتوای توصیفی تمرین‌های درس را بدانند
تحلیل محتوای ارتباطی متن نوشتاری بر اساس اهداف درس را بدانند
تحلیل محتوای ارتباطی تصاویر بر اساس متن نوشتاری را بدانند
تحلیل محتوای توصیفی ارتباطی تمرین‌ها بر اساس اهداف درس را بدانند
معلمان باید با مدل‌های تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی، راهنمایی و ... آشنا باشند.

معلم باید با اهمیت و ضرورت تحصیل محتوا آشنا شده، اهداف و مفاهیم آن را بداند و ویژگی‌های تحلیل محتوا را بشناسد.

معلمان باید معیارهای تدوین و ویژگی‌های مطلوب کتاب درسی را بدانند.

معلمان باید عواملی و معیارهایی را که کارشناسان و مولفان کتب درسی در تعیین محتوا و صفحه کتب درسی مؤثر دانسته‌اند بشناسند:

معلمان باید ویژگی‌های متون نوشتاری کتاب درسی را بشناسند.

معلمان باید راهبردهای شناختی را بدانند.

معلمان باید کاربرد آگاهانه راهبردهای شناختی را به دانش آموزان آموزش دهند. یعنی شاگرد باید از علت، زمان، مکان و چگونگی استفاده از راهبردهای خاصی با اطلاع باشند.

معلمان باید عناصر مؤثر در نظام‌های متکی بر چاپ را بشناسند
معلمان باید نقش و نحوه استفاده بهینه از تصویر در کتاب‌ها را بدانند.
معلمان باید بتوانند ساختار و ویژگی‌های کلی کتاب درسی را تجربه و تحلیل کرده و سه
قسمت اصلی ساختاری کتاب را مشخص کنند.
معلمان باید تجزیه و تحلیل ساختار کتاب راهنمای معلم را بدانند.
ارتباط اصول مبتنی بر هدف‌های وسیع دوره ابتدایی با کتاب راهنمای معلم را بیان نمایند.
معلمان باید با ساختار و ویژگی‌های کتاب کار دانش آموز آشنا بوده و ...
معلمان باید بدانند هدف راهنمای تدریس کمک به معلم در انتخاب و سازماندهی روش‌های
تدریس مناسب است.
معلمان باید اصول تعیین و سازماندهی روش‌های تدریس را بدانند.
معلمان باید عوامل مؤثر در شکل‌گیری برنامه درسی پنهان یا غیر مدون را بشناسند.
معلمان باید در طراحی آموزشی علاوه بر توجه به عوامل آشکار مؤثر در تدریس به عوامل
پنهان نیز توجه کنند.
معلمان باید بدانند بدلیل ارتباط برنامه درسی با عوامل مختلف و آشکار و پنهان، در همه
مواحل برنامه ریزی، اجرای برنامه درسی، تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات انجام شده، ارزشیابی
دقیق و مستمر باید انجام گیرد. (ارزشیابی روح برنامه ریزی است)
آگاهی معلم از هدف‌های آموزشی برنامه درسی از لوازم اصلی انجام مطلوب فعالیت‌های
یادگیری دفترچه تمرین است.
معلمان باید مدل‌های اصلی تحلیل محتوای کتاب درسی را شناخته و بتواند تفاوت این
مدل‌ها و نیز اهمیت و نوع کاربرد آن‌ها را توضیح دهند.
توصیف محتوای کتاب‌ها درسی، اطلاعات لازم را برای توجه به تفاوت‌های فردی دانش
آموزان در اختیار معلم قرار می‌دهد.
آگاهی از محتوا، حیطه و سطح اهداف جزئی هر جلسه در کلاس درس می‌تواند معلم را
یاری کند تا فعالیت‌های یادگیری را در راستای تحقق اهداف هدایت نماید.
تلفیق تصادفی (اتفاقی) روشی است که معلم برای درک بهتر دانش آموز با اجرای
فعالیت‌های یادگیری تکمیلی یا تقویتی پیش‌بینی می‌کند. (نوریان، ۱۳۸۶)

صلاحیت دوم: تمرین و کسب مهارت و توانایی تهیه و اجرای طرح درس هاس کلی و جزیی دروس تخصصی.

ویژگی یک معلم خوب این است که معلم یادگیرندگان را از هدف‌های درسی و آموزشی مطلع نماید. معلم باید رفتار ورودی دانش‌آموزان را در طرح درس خود تعیین کند و آزمونی هم برای آن تهیه نماید. (کیانی دولت آبادی - صدیق پور، ۱۳۷۶)

نقش معلم در طراحی آموزشی به ویژه در راهنمایی دانش‌آموزان بسیار مهم و اساسی می‌باشد، او باید محتوای مطالب آموزشی را با فعالیت‌های ذهنی کودک منطبق سازد. (عزتخواه، ۱۳۷۵)

گام نخست در شناسایی حوزه‌های کلیدی اثربخش، تدوین طرح درس برای تدریس و یادگیری است. (احدیان، آقازاده، ۱۳۷۸)

برای معلمان بسیار مهم است که از منشاء اهداف آموزشی و عوامل مؤثر در انتخاب و تدوین آن‌ها، بخصوص از فلسفه اجتماعی حاکم بر جامعه به عنوان یک عامل مهم و مؤثر در انتخاب اهداف و در جریان تدریس و آموزش، حداکثر اطلاع را داشته باشند.

معلم یا تکنولوژیست آموزشی باید برای تدریس خود با استفاده از الگوهایی که همگی بر اساس نظریه عمومی سیستم‌ها تدوین شده، طراحی ای انجام دهد که دارای اهداف - شرایط - منابع و بازدهی باشند و هر کدام از اجزایی تشکیل شده باشد که در هسته اصلی آن فراگیر قرار دارد. این موضوع نشان دهنده توجه به علایق، استعدادها و اهداف فراگیر است.

معلم در اجرای فرایند تحلیل آموزشی، از رفتار فراگیر قضاوت درستی داشته باشد و از رسیدن به هدف‌های کلی مطمئن شود و رفتار و قابلیت مشخص شده را در فراگیر ببیند و بعد قضاوت کند و فعالیتی را در نظر بگیرد که فراگیر توانایی بروز آن را داشته باشد، که حداقل میزان قابل قبول، همان اهداف رفتاری است. (شرایط، معیار، رفتار).

معلم زمانی می‌تواند ادعا کند که میزان یادگیری فراگیران بالاست که آنان قادر به کاربرد و بهره‌گیری از داشته‌های خود در موقعیت‌های بعد از یادگیری باشند که در سیستم‌های تربیتی این واقعیت تلخ مطرح است که فراگیران بعد از فارغ التحصیلی قادر به بهره‌گیری از یافته‌ها و دانسته‌های خود در موقعیت‌های واقعی نیستند

در طراحی یک دوره آموزشی برای معلمان مهم است که یادگیرنده را مطالعه کنند چه در مدرسه و چه در زندگی خارج از مدرسه.

معلم در رسیدن به اهداف آموزشی خود توجه داشته باشد، توانایی حل مسائل توسط فراگیر همیشه نشانه درک و فهم آن‌ها از مطالب درسی نیست و یا نباید اصرار به ارائه مطلب درسی توسط

دانش‌آموز، عیناً نظیر کتاب را داشته که ارائه مطالب درسی بی کم و کاست نشانه حفظ کردن و باعث عدم درک فراگیران از مطالب درسی است.

معلم برای رسیدن به جنبه عاطفی اهداف آموزشی، باید پنج مرحله حیطة‌ی عاطفی را پشت سر بگذارد تا بتواند برنامه ریزی کرده و در عقیده مند کردن فراگیر موفق شود، مربیان باید توجه داشته باشند انعکاس دایمی در رفتار خود به خودی صورت نمی‌گیرد، فراگیران با درونی کردن مراحل عاطفی یعنی دریافت، پاسخ، ارج نهادن، سازمان دهی به مرحله تبلور شخصیت می‌رسند و رفتار مورد نظر را درونی خواهند کرد.

معلمان گاهی برای قرار گرفتن فراگیران در اهداف آموزشی مثل حیطة‌های شناختی، عاطفی یا روانی حرکتی دچار اشتباه می‌شوند و به محض ورود به اولین مرحله تصور می‌کنند آنان مهارت کافی در زمینه مورد نظر را پیدا کرده‌اند، در صورتی که باید فراگیران را تا آخرین مرحله از مهارت‌ها هدایت کنند تا به نتیجه مورد نظر برسند. (احدیان، ۱۳۷۹)

معلم باید در آموزش رسمی به اهداف کوتاه مدت و بلند مدت پیشاپیش براساس جهان بینی و انتظارات جامعه توجه داشته باشد، محتوای برنامه‌ها را در قالب موضوعات درسی معینی ارائه کند و در آموزش رسمی به مهارت آموزشی توجه داشته باشد. مدیریت و برنامه ریزی را در آموزش رواج دهد. برنامه درسی را طراحی کند و اجزاء و عناصر آن را مشخص کند.

در طرح برنامه درسی شامل: اهداف، محتوا، فعالیت‌های یادگیری دانش آموزان و روشهای ارزشیابی توجه داشته باشد، راهبرد و برنامه عمل داشته باشد. در مورد هر یک از اجزاء نظام آموزشی به منظور ایجاد یک نظام آموزشی کار آمد، روش‌های تحلیلی داشته باشد. فیلیپ کومبز.

از موضوعات اجتماعی و علمی در برنامه‌های درسی مطابق با نیازهای جدید و بازار کار استفاده کند. (محسن پور، ۱۳۸۶)

اگر چه درک شهودی یک معلم با تجربه منبعی گرانبهاست؛ اما در بسیاری از موارد یک برنامه تدریس نظامدار و سازمان یافته برای تدریس مناسب‌تر است.

هنر معلمی خلق الساعه نیست. معلم این هنر را از طریق برنامه ریزی دقیق درس‌هایی مرتب و تنظیم شده کسب می‌کند و این خود نشانی از فهم و درک او از بسیاری فنون گوناگون تدریس است.

معلمان باید در تهیه و تدوین هدف‌های کلی و جزئی و عملکردی در سطوح و طبقات مختلف حیطة‌های یادگیری مهارت داشته باشند.

توجه به ویژگیهای برنامه ریزی آموزشی و آگاهی از این مطالعات می‌تواند برای معلمین تازه کار مفید باشد.

صلاحیت سوم: تمرین و کسب مهارت و توانایی کاربست نظریه‌ها، الگوها، روش‌ها، فنون و راهبردهای تدریس و یادگیری برای دروس تخصصی.

تدریس یک کار عملی است و توانائی‌های زیادی را طلب می‌کند، بنا بر این تدریس را می‌توان یک هنر (فن) و علم تدریس را هنر تدریس نامید. (میر لوحی، ۱۳۸۲)

" روش " عبارت است از چگونگی برخورد با حل مسئله، یا اتخاذ راهبردی است که برای حصول برخی از شرایط اجرایی مطلوب به نظر می‌رسد. (رخشان، ۱۳۶۶)

معلم باید از دامنه‌های پاسخ و اطلاعات و اندوخته‌های دانش‌آموزان مطلع باشد و از آن‌ها بخواهد آن را در معرض عموم ارائه کنند.

هدف اصلی معلم به یاد سپردن و تثبیت مطالبی است که از طریق بازنگاری و تکرار، دانش‌آموزان باید بدانند و یاد بگیرند.

معلم باید از طریق آماده کردن فراگیران و شکل دادن به فضای کلاس، محیطی آرام و ویژه برای اظهار وجود گروهی و فردی و شخصی برای دانش‌آموزان ایجاد کند تا فراگیران در خلال تفکر و کاوش گروهی و فردی، اظهار مطلب و اظهار تفکر کنند.

معلم باید بتواند به درخواست‌های دانش‌آموزان پاسخ دهد و به کمک آن‌ها نیازمندی‌های آموزش را فراهم آورد.

وقتی که معلم می‌خواهد یادگیرندگان را راهنمایی کند و دستورالعمل‌هایی در اختیار آنان قرار دهد تا آماده شوند باید از روش سخنرانی استفاده کند.

بعد از بیان هدف‌ها، معلم باید مطالب درسی خود را به طرز منطقی به یادگیرندگان ارائه دهد، یعنی با بیان مقدمات درسی، دادن توضیحات لازم و ذکر مثال‌های کافی و نتیجه‌گیری از سخنرانی خود به ایجاد یک ساخت شناختی منطقی در یادگیرندگان کمک کند.

معلم باید مطالب خود را در قالب کلمات و عبارات آسان و بدون حاشیه‌پردازی بی‌مورد ادا کند، به نحوی که سطح دشواری مطالب ارائه شده منطبق بر قدرت درک و فهم شنوندگان باشد.

تحرك در فعالیت معلم به هنگام آموزش که نشان‌دهنده‌ی اشتیاق و علاقه‌ی او به کار خود و پیشرفت دانش‌آموزان است، یکی از عوامل افزایش‌دهنده‌ی اثربخشی فعالیت‌های آموزشی است. (راه رفتن، حرکات بدنی، تماس چشمی با فرد فرد دانش‌آموزان، بالا و پایین بردن صدا و مواردی دیگر از این قبیل) موجب جلب توجه انگیزش دانش‌آموزان به مطالب درسی می‌شوند و یادگیری را افزایش می‌دهند.

از مهم‌ترین نقش‌های معلم، برقراری هماهنگی بین مشاهدات فراگیران و موضوع است و معلم باید با ترفندهای مناسب سعی کند آن‌ها را به گونه‌ای تطبیق دهد که شکلی جدید از اطلاعات بصورت عینی پدید آید.

معلم با برانگیختن فراگیران به نوعی سنت‌شکنی فردی و اجتماعی و تغییر فرم‌های معمول و بیش‌تر خلاق، آن‌ها را به نقطه‌ی بدیعه‌پردازی می‌رساند.

معلم باید سعی کند فراگیران با کمک‌های وی، تفکر را بسط دهند.

روش کارگاهی: معلم ابتدا اهداف و انتظاراتی که از کارورزان و دانش‌آموزان دارد، دقیقاً بیان و تحلیل می‌کند و از طریق آزمون تشخیصی، رفتار ورودی آن‌ها را می‌سنجد. معلم مبانی نظری هر محور کلی را در سالن عمومی تبیین و تحلیل می‌کند و به رفع اشکالات کارورزان یا دانش‌آموزان در ابعاد نظری می‌پردازد.

معلم باید تکالیف و وظایف مربوط به شغل خود را به خوبی انجام دهد، نسبت به مطالب تسلط داشته باشد و روش تدریس و ترتیب ارائه‌ی مطلب را از قبل دقیقاً تنظیم و برای کلاس آماده کند.

صلاحیت چهارم: کسب شناخت و توانایی طراحی، تولید و کاربرد رسانه‌ها و مواد آموزشی

دروس تخصصی

معلم در راه بهبود امر تدریس باید بتواند از وسائل و مواد کمک آموزشی استفاده کند و از مفهوم جدید و کاربردی تکنولوژی آموزشی بهره بگیرد و قبل از تدریس برای محتوایی که می‌خواهد تدریس کند، طراحی منظم آموزشی‌دست داشته باشد. (احدیان، ۱۳۷۸)

در دنیای پیشرفته تکنولوژی امروز نقش معلم نیز پیشرفته و دگرگون شده است. (رئیس دانا، ۱۳۷۸) تکنولوژیست آموزشی یا معلمی که با تکنولوژی آموزشی آشنا است باید برای آموزش طراحی کند و بر اساس طرح تهیه شده امر آموزش را به مرحله اجرا در آورد و سرانجام با اجرای ارزشیابی به بررسی میزان پیشرفت تحصیلی فراگیران بپردازد و از نتایج آن برای بهبود امر آموزش گام بردارد. برای معلمان بسیار مهم است که از منشاء اهداف آموزشی و عوامل مؤثر در انتخاب و تدوین آن‌ها، بخصوص از فلسفه اجتماعی حاکم بر جامعه به عنوان یک عامل مهم و مؤثر در انتخاب اهداف و در جریان تدریس و آموزش، حداکثر اطلاع را داشته باشند.

معلم باید در اجرای فرایند تحلیل آموزشی، از رفتار فراگیر قضاوت درستی داشته و از رسیدن به هدف‌های کلی مطمئن شود و رفتار و قابلیت مشخص شده را در فراگیر ببیند و بعد قضاوت کند و فعالیت‌های را در نظر بگیرد که فراگیر توانایی بروز آن را داشته باشد که حداقل میزان قابل قبول، همان اهداف رفتاری است. (شرایط، معیار، رفتار).

معلم زمانی می‌تواند ادعا کند که میزان یادگیری فراگیران بالاست که آنان قادر به بکاربردن و بهره‌گیری از داشته‌های خود در موقعیت‌های بعد از یادگیری باشند که در سیستم‌های تربیتی این واقعیت تلخ مطرح است که فراگیران بعد از فارغ‌التحصیلی قادر به بهره‌گیری از یافته‌ها و دانسته‌های خود در موقعیت‌های واقعی نیستند.

معلمان گاهی برای قرار گرفتن فراگیران در اهداف آموزشی مثل حیطه‌های شناختی، عاطفی یا روانی حرکتی دچار اشتباه می‌شوند و به محض ورود به اولین مرحله تصور می‌کنند آنان مهارت کافی در زمینه مورد نظر را پیدا کرده‌اند، در صورتی که باید فراگیران را تا آخرین مرحله از مهارت‌ها هدایت کنند تا به نتیجه مورد نظر برسند.

معلم آگاه می‌داند کار تدریس و آموزش فعالیتی است جمعی، که بایستی به صورت یک کار گروهی سازماندهی و اجرا شود، بنابر این نقش دیگر معلمان را شرکت در گروه‌های آموزشی به منظور بحث و تبادل نظر، مشورت و سرانجام تصمیم درباره مسائل و مشکلات جاری آموزش و تدریس تلقی کند. معلمان باید بین روش‌ها و الگوها و شیوه‌های تدریس تفاوت قائل باشند، چون شیوه‌های تدریس از آن دسته فعالیت‌های معلمان است که راه هدایت فراگیران به سوی اهداف آموزشی را روشن می‌کند. معلم باید برنامه ریزی درستی در استفاده از مراکز یادگیری و آزمایشگاه‌ها داشته باشند و این مواد و وسائل جنبه دکور نمایشی پیدا نکند و شاگردان با درب‌های بسته و قفسه‌های خاک خورده مواجه نشده و بهره‌گیری مناسبی از نیروی انسانی در مدارس داشته باشند.

به طور خلاصه معلم باید صورت مواد و وسایلی را که می‌خواهد مورد استفاده قرار دهد تنظیم کرده و قبل از اجرای تدریس نسبت به تدارک و آماده کردن آن‌ها اقدام نماید، در این صورت علاوه بر کلاس از آزمایشگاه‌ها، مراکز یادگیری، کتابخانه‌ها، زمین‌های ورزشی، استادیوم‌ها، کارگاه‌ها، نمایشگاه‌ها، سینماها و حتی مغازه‌ها به عنوان فضای آموزشی می‌توانند استفاده کند.

با توجه به تعریف ارتباط بهترین معلم را / بهترین برقرار کننده ارتباط / می‌دانند و روشن است که اگر معلم نتواند پیام خود را به فراگیر منتقل کرده و بازخوردی را از او دریافت کند اصولاً ارتباطی رخ نداده است.

در هر مقطعی معلم باید سعی کند ارتباط عمیق و پایداری را برقرار کند، صاحب نظران اعتقاد دارند چنانکه ارتباط، درون فردی و میان فردی در جریان آموزش تحقق یابد، تدریس مطالب درسی توسط معلم می‌تواند به نوعی اشتراک اطلاعات، نگرش و مهارت میان معلم و شاگرد منجر شود و عدم تعادل قبل از تدریس و پس از تدریس به حالت تعادل درمی‌آید.

درموضع ارتباط بخصوص جریان تدریس، معلم نباید انتظار داشته باشد که «پیام» (مواد درسی) به راحتی به شاگرد منتقل شود چون حضور عنصری به اسم «کانال» (وسیله ارتباطی) لازم است و معلم بعنوان تنها فرستنده پیام از این وسیله استفاده می‌کند.

بنابراین «بازخورد» بعنوان عنصر مستقل تشکیل و فرایند ارتباط تکمیل می‌شود و شاید در فرایند ارتباط عنصری بنام پارازیت وجود داشته باشد که معلم باید شناسایی کرده و عواملی که می‌تواند فیزیکی، مانند (سرو صدا، گرما و سرما) یا استنباطی مانند (سوء تعبیر، اصطلاحات نا آشنا، پیچیدگی پیام) را رفع کند و جریان تدریس را بدون مانع به انجام برساند.

صلاحیت پنجم: تمرین و کسب مهارت در کاربرد شیوه‌ها و راهبردهای سنجش و اندازه‌گیری و

ارزشیابی

معلم می‌تواند، با اجرای مکرر آزمون‌ها، سطح انگیزش یادگیرندگان را بالا ببرد. معلم باید از کار خودش خودارزیابی داشته و درک بهتری داشته باشد و گرنه دچار خود کم بینی و یا خود بزرگ بینی شده و نتایج آن به سود شاگردان نیست. (کیانی دولت‌آبادی/ صدیق‌پور، ۱۳۷۶) وظیفه‌ی همه‌ی معلمان است که ارزش‌یابی را از وجه ناآگاهانه به شکل آگاهانه درآورند.

معلم باید به اصلاح طرح، اجرا و ارزشیابی کل فرآیند تدریس و یادگیری بپردازد. (جوزی، ۱۳۸۷) برای اجرای هرچه بهتر و مؤثرتر تکنولوژی آموزشی توسط معلم (تکنولوژیست) ابتدا باید برنامه ریزی دقیقی صورت گرفته و پس از اجرا نیز ارزشیابی درستی از چگونگی اجرا بعمل آید. (احدیان، ۱۳۷۴)

یک معلم خوب می‌بایستی با کوشش خود اطلاعاتی را برای پشتیبانی فراگیران در کشف و کاوش و ارزشیابی روش‌های جدید یادگیری از طریق دستیابی به منابع اطلاعاتی جدید کسب کند. حال می‌خواهد این امر به صورت چندرسانه‌ایها و در قالب امکانات رایانه ای باشد و خواه به صورت شبکه ملی یا محلی اینترنتی یا در شرایط شبکه جهانی اینترنت.

یک معلم کارآمد می‌بایستی به تدوین سیستم‌های ارزشیابی تحصیلی جهت کنترل کیفیت آموزش‌های مجازی در سطوح مختلف بپردازد. (ونیتا کول، ۱۳۹۲) یک معلم خوب باید از کار خود ارزشیابی به عمل آورد تا ببیند به اهداف خود رسیده است. (صفوی، ۱۳۷۸)

یک معلم هم باید از کار شاگردانش ارزشیابی انجام دهد و هم اینکه از کار خود ارزشیابی انجام دهد (خدیبوی زند، ۱۳۴۶)

اجرا، نظارت، ارزیابی و تصحیح برنامه‌ها.

افزایش کارایی درونی و بیرونی در همه سطوح. (محسن‌پور، ۱۳۷۹)

معلم می‌باید به ارزیابی موقعیت بپردازد و آگاه باشد که چه هنگام لازم است تا به‌طور مستقیم با امر یادگیری دانش‌آموزان رویارو شود و نیز چه هنگام برای رشد و تقویت ادراک خودمختاری آنان، از آن‌ها فاصله‌ی لازم را بگیرد.

« وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ »؛ سوره ی هود، آیه ۸۸

فهرست منابع:

- آیتی، محسن و احمدی، غلامعلی (۱۳۸۷). *بررسی مبانی روان شناختی برنامه‌ی درسی جهت تعیین مقاطع کلیدی در برنامه‌ی درسی ملی*. دبیرخانه‌ی طرح تولید برنامه‌ی درسی ملی.
- احدیان، محمد و آقازاده، محرم (۱۳۷۸)، *راهنمای روش‌های تدریس نوین*، انتشارات.
- احدیان، محمد (۱۳۷۹)، *مقدمات تکنولوژی آموزشی*، انتشارات آبیژ، تهران.
- احمدی، پروین (۱۳۸۲) *الگوی برنامه‌ی درسی تلفیقی و جایگاه آن در برنامه‌ی درسی ابتدایی ایران*. دانشگاه الزهرا (س). به سفارش سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی.
- حمزه بیگی، طیبه، احمدی، آمنه، رستگار، طاهره و طاهری، حسن، (۱۳۹۴)، *راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی*، انتشارات مدرسه، تهران، چاپ اول.
- اکبری شلدره، فریدون (۱۳۹۰). *بررسی و نقد رویکردها و روش‌های آموزش زبان فارسی (به عنوان زبان ملی در ایران)*. پایان‌نامه‌ی دکترای رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی، دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- اکبری شلدره، فریدون، قاسم پور مقدم، حسین و علیزاده، فاطمه صغری، (۱۳۹۰)، *روش‌های نوین یاددهی - یادگیری و کاربرد آن‌ها در آموزش*، انتشارات فرتاب، تهران، چاپ چهارم.
- اکبری شلدره، فریدون، (۱۳۹۳)، *بررسی و تحلیل خط مشی‌های اسناد بالادستی و پژوهش‌های مرتبط با حوزه‌ی تربیت و یادگیری زبان و ادبیات فارسی*، به سفارش سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، دفتر تألیف.
- بابایی، الهه (۱۳۹۰). *بررسی میزان پوشش کتاب بخوانیم پایه‌های سوم، چهارم و پنجم ابتدایی از سطوح رفتاری در حیطه‌های شناختی، عاطفی و روانی-حرکتی*. دانشگاه علامه طباطبایی.
- بخشش (۱۳۸۴). *مطالعه‌ی تطبیقی برنامه‌ی درسی زبان آموزی دوره‌ی ابتدایی ایران و چهار ایالت آمریکا (کالیفرنیا، ویرجینیا، آریزونا و ویسکانزین)*. پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران.
- برخه، میرزین‌العابدین (۱۳۸۵). *بررسی میزان اثربخشی محتوای دوره‌ی آموزشی کتاب تازه تألیف فارسی سوم "بخوانیم و بنویسیم" بر تدریس معلمان پایه‌ی سوم دوره‌ی ابتدایی شهر تهران*. سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی به سفارش پژوهشکده‌ی برنامه ریزی درسی و نوآوری‌های آموزشی.
- بهمنی چوب بستنی، علی (۱۳۸۶). *تأثیر دسترسی به کتاب در پیشرفت سواد خواندن دانش آموزان پسر پایه‌ی چهارم ابتدایی شهر تهران*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی آموزش زبان فارسی.
- تانجیتا نونت (۲۰۱۱). *تأثیر استفاده از تکنیک بدیعه پردازی بر مهارت نوشتن خلاقانه‌ی انگلیسی*.
- ثقفی، عشرت (۱۳۸۹). *آموزش خط به شیوه‌ی پاسخ فیزیکی کامل به کودکان غیر فارسی زبان ایرانی*.
- جبلی آده، پریچهر (۱۳۹۱). *تأثیر به کارگیری روش‌های تدریس خلاق بر خلاقیت دانش آموزان*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی برنامه ریزی درسی. دانشگاه آزاد اسلامی ایران، واحد تهران جنوب.
- جک سی، ریچاردز و تئودوراس، راجرز (۱۳۸۸). *رویکردها و روش‌ها در آموزش زبان*، ویراست دوم - مترجم: علی بهرامی - تهران - نشر رهنما.
- جوزی، سید حسین، (۱۳۸۷)، *روش‌ها و فنون تدریس هنر*، انتشارات.
- حاتمی، جواد (۱۳۸۴). *طراحی الگویی جدید برای آموزش نگرش‌های اجتماعی و ارزش‌یابی برنامه‌ی درسی تعلیمات اجتماعی دوره‌ی راهنمایی بر اساس آن*. رساله‌ی دکترای برنامه ریزی درسی. دانشکده‌ی علوم انسانی. دانشگاه تربیت مدرس.

- حسنی آبیژ، زهرا (۱۳۸۸). *ارزشیابی برنامه‌ی کارکرد آموزگاران و دستاوردهای دانش آموزان پایه‌ی پنجم در درس نگارش از دیدگاه سازایی گری*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی روان‌شناسی تربیتی. دانشکده‌ی روان‌شناسی و علوم تربیتی. دانشگاه الزهرا (س).
- خدیوی، زند (۱۳۴۶)، *کار و هنر معلم*، انتشارات زوار مشهد.
- خسروی بابادی، علی‌اکبر، عصاره، علیرضا و اعتصامی، محمد مهدی (۱۳۸۷). *بررسی مبانی جامعه‌شناختی برنامه‌ی درسی جهت تعیین مهارت‌ها و نگرش‌های اساسی مورد نظر در برنامه‌ی درسی ملی*.
- خسروی، حمید رضا (۱۳۹۱). *بررسی جایگاه نمادهای هویت ملی در برنامه‌ی درسی ادبیات فارسی سال سوم دوره‌ی راهنمایی در سال تحصیلی ۹۰-۸۹*. دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.
- دانش پژوه، زهرا (۱۳۸۹). *ارزشیابی از برنامه‌ی درسی فارسی دوره‌ی راهنمایی*. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. نشریه‌ی شماره‌ی ۶۱۹.
- رئیس‌دانا، فرخ‌لقا (۱۳۷۸)، *شیوه‌نویس تحلیل متون درسی و طراحی ابزارهای ارزشیابی ریاضی پایه چهارم ابتدایی*، انتشارات مدرسه.
- رخشان، فریدون (۱۳۶۶)، *طراحی و تحلیل نظام‌های آموزشی*، انتشارات نیما، تبریز.
- رضوان قهفرخی، فیروزه (۱۳۸۰). *ارزشیابی محتوای کتاب فارسی جدیدالتالیف اول ابتدایی (کتاب بخوانیم) براساس روش ویلیام رومی*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد تهران مرکز.
- سبحانی نژاد، مهدی (۱۳۷۹). *مسئولیت‌پذیری اجتماعی در برنامه‌ی درسی کنونی دوره‌ی ابتدایی ایران و طراحی برای آینده*. کتاب‌خانه‌ی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- سرخوش، ساناز (۱۳۸۸). *مطالعه‌ی تطبیقی اهداف و مؤلفه‌های آموزش ادبیات در برنامه‌ی درسی زبان ملی دوره‌های آموزش عمومی (ابتدایی و راهنمایی) در کشورهای انگلستان، سنگاپور، استرالیا و ایران*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی آموزش زبان فارسی، دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی دانشگاه پیام نور.
- سلسبیلی، نادر (۱۳۷۹). *ارائه‌ی یک الگوی راهنما در خصوص کاربرد دیدگاه‌های برنامه‌ی درسی در نظام برنامه‌ریزی درسی کشور دوره‌ی متوسطه‌ی نظام جدید*. پایان‌نامه‌ی دکترای رشته‌ی برنامه‌ریزی درسی. مرکز اطلاعات مدارک علمی ایرانی.
- سلیمانی (۱۳۷۹). *آگاهی واج‌شناختی و تأثیر آموزش خواندن بر آن در کودکان ۵/۵ و ۶/۵ ساله‌ی فارسی زبان شهر تهران*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد. پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران.
- سند برنامه‌ی درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، اسفند ۱۳۹۲، وزارت آ. پ.
- سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران (سند مشهد مقدس)، آذر ماه ۱۳۹۰.
- سیف، دکتر علی‌اکبر، (۱۳۸۲)، *روش‌های اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، نشر دوران، تهران.
- شریفیان، احمد (۱۳۸۱). *بررسی تطبیقی نظام ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در هفت کشور جهان و ارائه‌ی الگوی مناسب برای آموزش و پرورش ایران*.
- شریفیان، ارکیده (۱۳۸۷). *ارزیابی محتوای کتاب‌های درسی زبان آموزی سال‌های چهارم و پنجم ابتدایی از نظر میزان ارتباط آن با مهارت‌های زندگی از دیدگاه صاحب‌نظران و معلمان منطقه‌ی ده شهر تهران*. دانشکده‌ی روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.

- شمس اسفند آباد، حسن (۱۳۸۱). *مطالعه‌ی سبک‌های یادگیری دانش آموزان یک زبانه و دو زبانه و رابطه‌ی آن با پیشرفت تحصیلی و جنسیت*. سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی. مؤسسه‌ی پژوهشی برنامه ریزی درسی و نوآوری‌های آموزشی. نشریه‌ی شماره‌ی ۳۲۱.
- صفوی، امان الله (۱۳۷۸)، *کلیات روش‌ها و فنون تدریس*، انتشارات معاصر.
- عزتخواه، کریم، (۱۳۷۵) *آشنائی با مفاهیم و روش تدریس ریاضی*، دانشگاه پیام نور.
- غفاری مهر، مهرخ (۱۳۸۳). *بررسی دو مجموعه از کتاب‌های آموزش زبان فارسی از دیدگاه نظریه‌ی نقش‌گرایی هلیدی*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد. دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه شهید بهشتی.
- قائدی، یحیی و نوید ادهم، مهدی و احمدی، آمنه (۱۳۸۷). *بررسی تحقیقات انجام شده در خصوص مسائل آموزش و پرورش ایران ناظر بر حوزه‌ی برنامه‌ی درسی بررسی تطبیقی استانداردهای آموزش مهارت خواندن در ایران با کشورهای آمریکا، انگلستان، استرالیا و مالزی*.
- قادری دوست، الهام (۱۳۸۹). *مطالعه‌ی اهداف و مؤلفه‌های آموزشی مهارت‌های زبانی خواندن، گوش دادن، سخن گفتن و نوشتن در برنامه‌ی درسی زبان فارسی دوره‌ی متوسطه*. مرکز اطلاعات مدارک علمی ایرانی.
- قاسم پور مقدم، حسین (۱۳۸۲). *بررسی تطبیقی دیدگاه‌ها، رویکردها و روش‌های برنامه‌ریزی زبان آموزی به منظور ارائه‌ی الگوی مناسب برای آموزش زبان فارسی*.
- قاسم پور مقدم، حسین و عصّاره، علیرضا (۱۳۸۹). *بررسی مطالعات نظری - تطبیقی در زمینه‌ی برنامه‌ی درسی ملی در نظام‌های برنامه‌ریزی موفق متمرکز، نیمه متمرکز و غیر متمرکز*. دبیرخانه‌ی طرح تولید برنامه‌ی درسی ملی.
- قاسم پور مقدم، حسین و غیاثیان، مریم و میر سمیع، میترا (۱۳۹۱). *بررسی تطبیقی استانداردهای آموزش مهارت خواندن در ایران با کشورهای آمریکا، انگلستان، استرالیا و مالزی*.
- قنبری نیا، مهدی (۱۳۸۳). *بررسی تطبیقی وضعیت فعلی برنامه‌ریزی درسی و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش ابتدایی در کشورهای ایران و ژاپن به منظور ارائه‌ی یک الگوی مناسب جهت استفاده در ایران*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد علوم تربیتی با گرایش آموزش و پرورش ابتدایی. دانشکده‌ی روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.
- کلباسی، افسانه (۱۳۹۱). *ارزیابی برنامه‌ی درسی مدارس استعداد‌های درخشان در دوره‌ی راهنمایی و فرآیند فعلی شناسایی دانش‌آموزان تیزهوش به منظور ارائه‌ی یک الگوی مطلوب*. دانشگاه اصفهان.
- کمیته‌ی کلیات برنامه‌ی درسی ملی (۱۳۸۷). *الگوی مفهومی هدف‌گذاری درسی و تربیتی*.
- لوئل اوگاست شوئر، (۱۳۷۵)، *اندازه‌گیری و ارزشیابی در آموزش و پرورش*، ترجمه‌ی حمزه گنجی، انتشارات بعثت، چاپ چهارم.
- محرمی، مریم (۱۳۸۸). *بررسی میزان مطابقت کتاب زبان فارسی سال سوم متوسطه رشته‌ی علوم انسانی با اصول برنامه‌ریزی درسی در ایران*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور تهران، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران.
- محسن پور، بهرام (۱۳۷۹)، *مبانی برنامه‌ریزی آموزشی*، انتشارات سمت.
- مرادی نژاد (۱۳۸۶). *بررسی تأثیر روش بدیعه پردازی بر افزایش خلاقیت و پیشرفت تحصیلی درس انشای دانش‌آموزان پسر پایه‌ی پنجم ابتدایی شهر تهران*.
- ملکی، حسن، ۱۳۸۸، *برنامه‌ریزی درسی (راهنمای عمل)*، ویراست دوم، انتشارات پیام اندیشه.
- موسی پور، نعمت الله (۱۳۸۷). *بررسی تاریخیچه و وضعیت موجود نظام برنامه‌ریزی درسی ایران*. دبیرخانه‌ی طرح تولید برنامه‌ی درسی ملی.

- میرزای، زهرا (۱۳۸۳). *ارزشیابی برنامه‌های جدید فارسی پایه‌های چهارم و پنجم دوره‌ی ابتدایی در فرآیند اجرای آزمایشی سال تحصیلی ۸۳-۸۲*. جلد (۱)، پایه‌ی چهارم. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی.
- میر لوحی، سید حسین (۱۳۸۲)، *کلیات علم تدریس*، انتشارات دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی.
- ناصرزاده، نعمت‌الله (۱۳۸۹). *برنامه‌ی درسی پنهان: شیوه‌های مدیریت کلاس معلمان در مدارس و ارتباط آن با تاییدجویی دانش‌آموزان پایه‌ی پنجم ابتدایی شهر سنندج*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد. دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه کردستان.
- نساء مرادی، شرف (۱۳۸۵). *ارزیابی کتاب‌های بخوانیم و بنویسیم سال سوم و چهارم ابتدایی بر اساس اصول و معیارهای یادگیری فعال*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی برنامه‌ریزی درسی، دانشکده‌ی روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی شیروان.
- نوریان، محمد (۱۳۸۸)، *راهنمای عملی تحلیل محتوای کتاب هاب درسی*، انتشارات شورا.
- ونیتاکول، (۱۳۹۲)، *برنامه‌آموزش و پرورش در دوره‌ی پیش از دبستان*، ترجمه‌ی فرخنده مفیدی، انتشارات سمت.
- هوشیار قاسمی، اکرم (۱۳۸۴). *بررسی تطبیقی نظام برنامه‌ریزی درسی ایران، ژاپن و انگلستان*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی مدیریت آموزشی دانشگاه الزهرا (س). مرکز اطلاعات مدارک علمی ایران.
- یزدان پناه نودری، علی (۱۳۸۵). *طراحی الگوی برنامه‌ی درسی برای پرورش منش‌های تفکر دانش‌آموزان*. پایان‌نامه‌ی دکتری برنامه‌ریزی درسی. دانشگاه تربیت مدرس.
- یزدانی، جواد (۱۳۸۴). *طرح ترسیم الگوی توزیع اهداف و مفاهیم برنامه‌ی درسی بخوانیم و بنویسیم در مواد و رسانه‌های آموزشی متنوع*. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. دفتر تکنولوژی آموزشی.